

משרד

מדינת ישראל

גנור המדינה
מכירת הארץ

ועד השלם הארץ לענין ירושלים -

ישיבה 25.6.68

6. 1968

כאן הישן

מחלקה

מס' תיק מקורי

3

	
ועדת השרים העליונה לענין ירושלים	
שם	
8220 / 15 - א	
מזהה פנימי	מזהה לוגי
1082164	77.4/22 - 153
מס פריט	כתובת
24/11/2013	02-111-08-11-10

252-3

פ ר ו ט ו ק ו ל

מישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
שהתקיימה ביום ג', כ"ט בסיון תשכ"ח - 25.6.68
בשעה 16.00 במשרד ראש הממשלה

נ ע ד ר ו :

נ כ ח ו :

שה"ח א. אבן (בחול)
שר העבודה י. אלון
השר מ. בגין (בחול)
השר פ. ספיר (בחול)
השר ז. שרף (בחול)

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול
שר השיכון מ. כנסוב
שר החקלאות ח. גבתי
שר הדתות ז. ורהפטיג
שר התיירות והפיתוח מ. קול
שר הפנים ח.מ. שפירא
שר המשפטים י.ש. שפירא
שר המשטרה א. ששון

ט. קולק - ראש העיר ירושלים
מר אגמון - משרד האוצר
מ. בנבנישתי - עיריית ירושלים
ש. הילל - משרד החוץ
י. סמיר - משרד ראש הממשלה
ע. יפה - " " "
א. כידן - " " "
מ. פרגאי - משרד החוץ

מ. גיר - מזכיר הועדה

סדר היום:

- א. קידום הבניה במזרח ירושלים
- ב. שיקום שכונת ימין משה
- ג. העברת מטה המחוז של המשטרה למזרח ירושלים

אני פותח את הישיבה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

קידום הבניה במזרח ירושלים

1. תקפת צדדים.

מ. בנסוב: דובר בינינו, כדי לא לעכב את הבניה, שנקים עכשיו את הצריפים בלי ועדת בנין ערים ומכרז. אינני רוצה הערות מבקר המדינה, ולכן שאלתי אותו מה בחוץ לעשות, והוא השיב שאם תהיה החלטה פורמלית, זה יהיה מספיק. לכן צריכה להיות כאן החלטה פורמלית.

ח.מ. שפירא: משום מה יש אצלי הרגשה ששרי השיכון - ולא דוקא שר השיכון הנוכחי לבד - חושבים שהם יכולים להיות פטורים מהחוקים הקיימים ולפעול לפי רצונם. מהנסיון ידוע לנו שבמקום ששרד השיכון התחיל לפעול לפי ראות עיניו, יש קלקול לכמה דורות. שר השיכון יודע מה היה באנגליה. אני חושב שאסור - ובפרט בירושלים - לתת להם חופש גמור. אני יודע שהבנינים שבבנים עכשיו, התעכב ענין אישור הועדות לשבועיים - שלושה שבועות בלבד. לא טוב להשתחרר ממוסד קבוע בחוק. אינני מסכים לדעה שלא צריכים לקבל אישור מאותן הועדות שאחריות לסדר ולתכנון ולכל מה שנעשה בכל הארץ, ובמיוחד בירושלים, כאן יש לנו בדיקה יסודית. אני גם מתנגד לשחרור ממכרזים. לשם מה? אני מתאר לי שהכל מוכן מראש והם יודעים מה שצריך לבנות, אבל לא צריך למסור אלא ע"י מכרז. אני מציע שהפעם לא ניענה להצעת שר השיכון ונאמר להם ללכת בדרך הרגילה של מסירת עבודות ע"י מכרזים ואישור הועדות. אני מצדי מוכן להבטיח שהעיכוב של הועדות לא יהיה יותר מאשר שבועיים-שלושה שבועות. עלינו להתאים את עצמנו לחוק. משום כך אני מציע ששר השיכון יקח את הצעתו בחזרה וילכו בדרך הרגילה ולא נתחמק ממה שהחוק מצווה עלינו.

מ. בנטוב:

אני לא שייך לאלה הדוחקים את הקץ. דעתי היא שירושלים ביידינך ואיננו מתכוונים להתזיר אותה. לכן נבנה אותה באופן מסודר. אבל לוחים עלי. אומרים שאנחנו לא מתקדמים. ביחס לבניה של 700 יחידות הכל הלך בסדר; היה אישור של ועדת בנין ערים, היו מכרזים. אמנם, לולא המכרזים היינו מרויחים חודש-חודשיים. אני לוחם על זה שהכל יהיה לפי החוק, אבל אינני יכול להיות מוכה משני הצדדים.

1. הקמת צריפים.

מ. בנטוב:

הועלה ענין הצריפים אמרו לי: מחר אתה צריך להעמיד צריפים. התחילו להעמיד צריפים. לו היינו צריכים להגיש את זה לוועדת בנין ערים, זה היה עוד מתעכב שבועיים-שלושה. אחר-כך צריך ללכת למכרז, זה גם כן ענין של חודש או 6 שבועות. אני יכול להפסיק בבניית הצריפים. לי לא איכפת. אני אינני רוצה שיגידו לי למשט ואחר-כך מבקר המדינה יגיד שמשרד השיכון פועל בניגוד לחוק.

היו"ר ל. אשכול: דובר על 20 צריפים. אני תובע ממשרד השיכון אם יש

בתכנית לבנות עוד בנינים, שלא יחכה לרגע האחרון

ואחר-כך יאמר שהוא צריך לקבל יד חפשית. היה די זמן לכך. אני אומר שזו שערוריה אם הפסדנו חודש או חודשיים ע"י הסחבת וכל מני אישורים. אני מניח שאפשר היה לעשות הכל לפני כן.

אני מציע שנחליט על מספר הצריפים שרוצים בסה"כ להקים, אם זה 50, 60 או 70 צריפים.

מ ח ל י ט י מ ,
למען לאפשר הקמת צריפים ללא דיחוי
בוסף, לפטור את משרד השיכון
מלהזדקק לנוהלים המקובלים כגון
מכרזים על ביצוע עבודות, אישורים
של ועדת בנין ערים וכיוצא-בזה.

2. תכנית הפיתוח בצפון מזרח ירושלים בגודל של 850 דונם.

היו"ר ל. אשכול: אני מבין שיש כבר רשיונות לבנינים. אני רוצה להבטיח מראש שיהיה לנו כבר אישור על עוד 500 בתים. מן הראוי שתהיינה עוד 500 - 1000 דירות. כמה רשיונות יש עכשיו?

מ. בנטוב: במשרד השיכון יש רשיונות על 700, חלק מזה הן וילות שאנחנו לא מתכננים אותן.

היו"ר ל. אשכול: מדוע אין 1400?

מ. בנטוב: לנו יש 700 דירות על כל השטח. אינני יודע מה יהיה עם הגבעה הצרפתית.

היו"ר ל. אשכול: מדוע אין לנו? כבר חודשים שהפקענו את הקרקע. שאלו אותי בוועדת החוץ והבטחון על כך, ואמרתי שיש 700 יחידות ועוד 400, אני מניח שיש לנו רשיונות על 1100. אם אין, למה אין? הצריפים הם דבר זמני, יהרסו אותם פעם. בישיבה הקודמת רצינו למצוא דרך שלא נבטל עוד שבועות. מה מצב הדברים?

י. סמיר: יש אישור של ועדת בנין ערים שכוללת תכנון השטח כולו, ויש רשיונות לכל בית קונקרטי. בסעיף הבניות יש אישור על 2300 יחידות ע"י ועדת בנין ערים מחוזית ומקומית.

היו"ר ל. אשכול: מסתבר שתכנית של כל 3000 הדונם כולה מעובדת ומאושרת.

י. סמיר: 850 דונם מאושרת, על השאר עובדים. 850 דונם אלה נותנים עבודה למשך שנה בבניה.

היו"ר ל. אשכול: אני מציע שעל ה-850 דונם האלה לא יהיו עכובים יותר.

מ. בנטוב: אם שר המנים מקבל על עצמו שבמשך שבועיים זה יהיה מוכן מבחינת ועדת בנין ערים. צריך לאשר כל תכנית וכל בנין או קבוצת בנינים. במידה ואין רשיונות, אנחנו נגיש ושר המנים מקבל על עצמו שתוך שבועיים עד שלושה שבועות זה יהיה גמור?

היו"ר ל. אשכול: הממשלה הטילה עלי את האחריות על בנין ירושלים.
מצד משרד הפנים אין עיכוב, אם יש לכם כסף, אפשר
על 850 דונם לתכנן ולבנות!

י. טמיר: הכל במסגרת התקציב.

היו"ר ל. אשכול: אז נעשה הכל כדי שלא יעוכב הדבר. אני מייפץ
שהתכניות על 850 דונם יתחילו מיד לתכנן ולאשר.
אין שום עיכוב לגבי 850 דונם אלה, שיתחילו הקבלנים לבנות כאילו
ישנם האישורים. בינתיים שום דבר לא מפריע לך לבקש אישור.
במחצית החודש הבא יכולים לבנות.

מ ח ל י ט י ם להטיל על משרד השיכון לזרז את הגשת תכניות
הבנייה לאישור מבלי שהדבר יעכב ביצוע תכניות
הבנייה והפיחות.

3. תכניות פיתוח נוספות בצפון מזרח ירושלים.

י. טמיר: יש עוד 600 דירות שנבנות ע"י חברות, שצריכות
להגיש על זה תכניות. אני לא רואה בזה עיכוב
משום שצריך להבחין בין רשיון ובין התחלת בניה. יש פרק זמן של
חודש וחצי עד שעושים יסודות, התחלת עבודה וגמר פרטים, ואפשר
לקבל את הרשיון באותה תקופה. החברות מתחילות להגיש תכניות בנין.
החברות הן: "שיכון עובדים", "רסקו", "סלע", "האחים רובינשטיין",
"משב". על הבינוי כבר יש אישור, על רשיונות הבניה עוד אין אישור.
כרגע שיש אישור של תכנית בנין ערים, זה קולך מהר. אינני חושב
שהרשיונות גורמים לאיזה שהוא עיכוב.

היו"ר ל. אשכול: מדוע לא התקדמנו?

י. טמיר: עובדה שמשרד השיכון התחיל לבנות. התכנית היתה
מאושרת גם לחברות לפני שלושה חודשים, רק עכשיו
הגיעו לסיכום עם החברות.

היו"ר ל. אשכול: זו ממש תעלומה. ירושלים בידינו. כנשוב חושב שאפשר להתמהמה. אני שואל: מדוע הפסדנו 2 - 3 חודשים?

מ. כנשוב: מכרז לוקח חודשיים. שנועיים האישור של ועדת בנין ערים. יש אישור קרקע. כל הזכרים האלה לא הולכים מהיום למחר.

י. טמיר: בענין המכרזים צריך להתחיל. לפי התקנות צריך לעשות מכרז על כל קבוצת בנינים. בונים בנינים פחות או יותר דומים, לכן כאן אפשר לחסוך בזמן ע"י שימוש במכרזים שנעשו. בזה אפשר לקדם את הבניה, אם במקרה זה יינתן היתר להשתמש במכרז שנעשה לאחרונה.

יש 670 יחידות שבונה משרד השיכון. 600 יחידות בונות החברות ועוד 300 בונים בודדים. זה ביחד 1270. השטח מתוכנן ומאושר. על 600 יחידות צריכות החברות להגיש בקשות לרשיון בניה. אפשר להסתמך על המכרזים הקיימים. לדעתי אפשר בסוף החודש הבא להתחיל בבניה.

י.ש. שפירא: מדוע זה צריך לקחת כל כך הרבה זמן?

י. טמיר: מפני שהחברות רק עובדות על התכניות. עליהם להגיש תכניות לאישור לוועדת בנין מקומית, וזה גוזל לפחות 3 - 4 שבועות.

היו"ר ל. אשכול: אני מבקש שנבנה את ה-1000. אני לא מניח שרופאם לבנות בנינים מכוערים. אני מדבר על הבנינים שבאים בחשבון בשביל כלל ישראל. עלינו להחליט על כך היום, לאחר ששמענו שהתכניות ישנן.

מ. כנשוב: משרד השיכון איננו יכול לתת מקודות. אם "סולל בונה" מוכן לבנות מחד, טוב, אבל אם לא?

היו"ר ל. אשכול: אני מציע שנתחיל ללחוץ על החברות.

י. טמיר:

20 דירות כבר בבניה. יש לנו הסכם עם האוניברסיטה שהם ישגרו לשם סטודנטים. קבוצה שניה יתחילו לבנות בשבוע הבא. עוד 30 דירות. הדירה היא של שני חדרים והול עם מטבח ושירותים. בסוף ספטמבר תהיה גם הקבוצה השניה מוכנה. עד סוף ספטמבר יהיו לנו 35 צריפים. יתכן שיהיה יותר, אבל עכשיו אני יכול לדבר בבטחון על 70 דירות.

י.ש. שפירא:

אני מציע שהועדה הזאת תתכנס שוב כעבור שבועיים. הועדה תקבל אז דיווח מה נעשה.

היו"ר ל. אשכול:

כל מה שאפשר, אנחנו מבקשים לבנות עכשיו ולא לדחות. בעוד שבועיים נקבל דו"ח.

מ. בנטוב:

אנחנו דורשים מהקבלים שיבנו לפי תכנית שלנו שמוכנה כבר. עושים מה שאפשר לעשות.

היו"ר ל. אשכול:

אני מניח את השאלה להחלט.ה אם פה לא יוחלט, אביא את זה לישיבת הממשלה. אם אפשר לעשות מבלי להפסיד חודש-חודשיים או שלושה. אולי אפשר לעשות מכרזים על מאות דירות? יתכן שלפי המכרזים הללו הקבלן לא ירצה לבנות. יכול להיות שישתנה משהו, יתכן ששכר הפועלים ישתנה. אבל אם בכל פעם צריך להפסיד חודשיים, אני בעד זה שבמקרה זה מבקר המדינה גם כן יקם בחשבון שבירות חשודים לנו מאד לבנות. עוד מעט גם יהיה חורף וזה מפריע בעבודות בניה. אני מציע להקטין את הסחבת עד כמה שאפשר, ולהציל את הזמן הנותר עד החורף. אחרי שיש מכרזים על בתים, ההפרש יכול להיות קטן. הקבלן יכול להגיד שנתייקרה העבודה, הפועלים דורשים יותר. אפשר יהיה להחליט אז אם מאשרים בתנאים החדשים. אני מציע שנחליט קודם כל על העקרון. מסתבר שתכנית של 3000 דונם כבר כולה מעובדת ומאושרת.

י. טמיר:

על 850 דונם מעובדת ומאושרת.

מ ח ל י ט י ט
להטיל על משרד השיכון ועל הלשכה לאיכלוס
מזרח-ירושלים במשרד ראש הממשלה לזרז את
פעולת התכנון והגשת תכניות בנייה ופיתוח
במזרח-ירושלים, בנוסף לאמור בסעיף 2.

4. החלת היקף חוזים לשיפוץ מבנים בעיר העתיקה.

י. שמיר:
בעיר העתיקה עשינו מכרזים לשיקום מבנים. יש לנו
עוד תכניות. נוכל לחסוך חודש וחצי אם נשתמש
בתכניות שהיו לפני חודש או חודשיים, שהם יבנו לפי תכנית שלנו.
ע"י כך אנחנו יכולים לקבל תוספת חדרים. אנחנו רוצים להסתמך על
מכרזים שהיו, ואז אפשר מיד לבנות.

היו"ר ל. אשכול: כמה חדרים יש?

י. שמיר:
70 כבר גבנים ואנחנו רוצים להגיע ל-200 חדרים עד
ספטמבר. לצורך זה יש עוד 3 מבנים, שזה עשרים וכמה
חדרים שאנחנו מוכנים מבחינת התכניות. יש לנו מכרזים קודמים על דברים
דומים ולפיהם אנחנו רוצים למסור את העבודה לקבלנים, אם תהיה הסכמה לזה.

ח.מ. שפירא: למה אי אפשר להכריז על מכרזים? אני חושב שזה
לא יגזול זמן רב.

מ ח ל י ט י ט
להסמיך את ראש הלשכה לאיכלוס מזרח-
ירושלים במשרד ראש הממשלה להורות על
הבדלת היקף חוזים לשיפוץ מיבנים
ופינוי הריסות בעיר-העתיקה.

ב. שיקום שכונת ימין משה

היו"ר ל. אשכול: מה גודלה של השכונה ומי גר שם ומה אנחנו רוצים לעשות?

מ. בנבנישתי:

שטחה של השכונה הוא 24 דונם, יש בה 128 מבנים.

גרים בה 100 משפחות. כל המשפחות - חוץ משמונה -

הגיעו לשם אחרי מלחמת השחרור. במלחמה השחרור עזבו הותיקים את

השכונה ואחר-כך היא עמדה ריקה. אחר-כך היא התאכלסה בעיקר

בעולים מתורכיה. הצפיפות גדולה מאד, גרים שם 5 - 6 נפשות בחדר.

הדירה האורגניאלית כפי שנבנתה, היתה בת חדר אחד. אחר-כך הוסיפו

על זה תוספות מכוערות. עכשיו יש שם שני חדרים ליחידה. אי אפשר

לשקם את השכונה כי אף אחד מבעלי המגרשים לא יוכל לבנות על 120 מ"ר.

התכנית היא לדלל את השכונה, להחליף את האוכלוסיה ולהעביר אותם

לשיכונים של מפוני ששכנות עוני. מ-160 יחידות, אנחנו רוצים לעשות

80 יחידות. כל הבתים הם בני קומה אחת. זו תהיה השכונה היחידה

בעיר שתישמר כשכונה מהמאה ה-19. אנחנו רוצים רק להרוס את המבנים הנוספים

שנוספו אחרי הבניה האורגניאלית. אם אתה מנקה את כל זה ואתה מחזיר

את הצורה של הבתים כמו שהיו בזמן הבניה, אפשר לחבר חדרים בצורה

אחרת, אבל לשמור על הצורה החיצונית האורגניאלית. הבית עצמו לא

ייהרס.

ט. קולק:

היינו רוצים שבירושלים תישאר השכונה הזאת כפי

שמונטיפיורי בנה אותה. זאת היתה השכונה הראשונה

מחוץ לחומות. היינו רוצים שתישמר השכונה הזאת. אנחנו רוצים

לשפץ את בית הכנסת. העברנו ארון קודש מליבורנו. שיפצנו את תחנת הרוח.

יש עשרות אנשים - גם עולים חדשים וגם יהודים אחרים - שיהיו מוכנים

לגור בשכונה הזאת. יש יהודים שמוכנים לגור כאן במשך חצי שנה או

יותר. הם מוכנים דוקא בעד בית כזה לשלם פי 3 או 4 משווי. שם

יש דירות קטנות שתעלינה פי שתיים מאשר ברחביה. יש אנשים שמחכים

לדבר כזה. מאלוף נרקיס, עד לאדריכל שמעוני ועד לאלכס דה רוטשילד

הם רוצים רק לשם ולא לשום מקום אחר.

יש שתי אפשרויות: או להוציא את התושבים, להרוס את המבנים הנוספים ולבנות שם בנינים גבוהים. זו אפשרות אחת. או האפשרות שהצעתי קודם. כפי שזה עכשיו, זה לא יכול להשאר. אם אמה שבע מוכנה בעד בית קטן כזה, שהיא יכולה לקנות בבית הכרם או במקום אחר בעד 80,000 ל"י, לשלם כאן 100,000 דולר, אם יש עוד אנשים כאלה המסוגלים לדבר, אפשר לעשות זאת, בתנאי שתבטיח להם שזו תהיה שכונת מגורים ולא יהיו בה דיסקוטים ומועדונים אחרים. בשביל רוב התושבים שם זו אפשרות לקבל 6000 ל"י ולהכנס לדירה של מפונים. ע"י זה היינו שומרים על השכונה כפי שהיתה פעם, היינו דואגים לכל מני אנשים מהארץ ומחו"ל הרוצים לבוא לשם. איננו מהכוננים להפוך את המקום כדוגמת יפו העתיקה, לשכונה עם דיסקוטים ואמנויות, אלא למגורים בלבד. האנשים האלה תובעים שזו תהיה שכונה שקטה. הם פוחדים שזה יתהפך למקום יקר ושתחילו שם לספסר בקרקעות, אנשים שירצו לצאת משם, ימכרו את זה למסעדה או לדיסקוטק, מובן שדיסקוטק ע"י הרוטשילדים הוא יותר יקר... אני מבין ששר הדתות מתנגד להפוך את השכונה לשכונה של אמנים כמו ביפו העתיקה. אין לנו כל כוונה לעשות את זה, אלא אנחנו מתכוונים רק שיהודים טובים הרוצים לגור שם ולהסתכל על הר ציון ועל הסביבה הזאת, יוכלו לעשות זאת. איננו מתכוונים שיקימו שם אטלייה שלהם ולא תהיינה שם מכירות. אם לא נהפוך את זה לשכונה שקטה, איש מהאנשים הללו שמביתי לא יהיה מוכן לתפוצר לשם. אנחנו מתכוונים לשפץ את הסביבה, יהיה מוזיאון קטן בתחנת הרוח, יהיו שבילים וגינות. הכל כדי להפוך את השכונה ליפה ובעימה.

היו"ר ל. אשכול: מה שאתה מציע זה נראה לי כדבר יפה. אבל כשאנחנו חרדים לכל מטר אדמה בסביבה הזאת, מדוע לא נייחד את 24 הדונם האלה למגורים עם תכולה יותר גדולה.

ט. קולק: על יד זה יש עוד שטח, שם אפשר לבנות בנינים יותר גבוהים.

ח.מ. שפירא: אני לא חושב שאנחנו עכשיו כל כך מצומצמים בשטחים.

היו"ר ל. אשכול: במזרח ירושלים יש כבר היום בערך כ-70,000 לא-יהודים, הם עוד יתרבו. אם נחלק את זה ל-5 בממוצע, נמצא שיש שם 15,000 משפחות. לא מן הנמנע שערכי מתוך ישראל ירצה לעבור לשם. אבל גם אם נניח שלא יעשה זאת, אנחנו צריכים להיות בטוחים שיש לנו שטח ליותר מ-15,000 יהודים שם, כי הערבים מתרבים יותר, הילדים גדלים. אני שואל: 3000 דונם הפקענו, זה כולל גם כ-40% אדמת האוניברסיטה, זה יספיק לאלפיים יהודים.

י. טמיר: זה יספיק ל-5000 עד 6000 יהודים.

ט. קולק: כבר התחלנו לתכנן. בנוה יעקב רוצים להפקיע אלף דונם, שם מתכננים ליישב 600 יהודים ראשונים, אינני יודע כמה יש שם מקום למגורים. מסרנו את הכנון השטח בין ארמון הנציב ומר אליאס, שם יש מקום לאלפים טובים. אלה שטחים שלעת עתה הגענו אליהם. דברו כאן פעם שצריך ליצור טבעת של ישובים יהודיים. עשו ישוב יהודי מסביב למר אליאס, זו טבעת מסביב לעיר הערבית, זה בא עד צור-בחר. אם בנוה יעקב יהיה ישוב, הרי זו טבעת פלמי רמלה. המתכננים עושים טבעת מסביב ובכל אחד מהגופים האלה יהיו 10,000 משפחות. בסופו של דבר אני חושב שיהיה מקום ל-20,000 אנשים במזרח ובדרום ביחד.

י. טמיר: 15,000 עד 16,000 משפחות.

ט. קולק: במידה שאנחנו בונים בנינים למפונים, נבנה אותם במזרח ירושלים ואז נעביר את האוכלוסיה הזאת למזרח ירושלים.

י. ש. שפירא: הבנינים בימין משה שייכים לאנשים הורים בהם?

מ. כנבנישתי: רק 8 מהם, כל השאר הם דיירים מוגנים.

ט. קולק:

נחלת שבעה תיהרס וכל השכונות האחרות תיהרסנה.
זאת שכונה שתישאר בצורתה. השכונות האחרות תיהפכנה
לשכונות עם בנינים גבוהים.

היו"ר ל. אשכול:

אתם אומרים שהבית בעצמו ישאר כמו שהיה פעם רק בפנים
יכניסו נוחיות. מה שטח הרצפה של בית כזה?

ט. קולק:

אלה בתים בני 2 - $2\frac{1}{2}$ חדרים. לפעמים יחברו שני בתים
לדירה אחת. מתוך 160 מבנים אנחנו מגיעים רק ל-80
בתים.

השכונה הזאת תיתן תושבים מאד רצויים לא רק לעיר אלא
לארץ כולה. אם אייזק שטרן יגור בירושלים, זה מוסיף משהו.

ז. ורהפטיג:

אני מתנגד לתכנית הן מבחינת המטרה והן מבחינת האמצעים.
לו הייתי מסכים למטרה, הייתי מתנגד חריף לעניין הזה גם
כן. אני מתנגד למטרה מטעמים אחרים מאשר ההתנגדות לאמצעים.

המטרה - כפי שמתאר ראש העיר - היא לדלל את השכונה,
להעמיד אותה על 80 דירות, ואותן 80 הדירות לא תהיינה תפוסות במשך
כל השנה, אלא יהיו בה תושבים מחו"ל שיבואו הנה לכמה חודשים בשנה.
זאת אומרת לדלל את השכונה הזאת. זאת תהיה שכונה לתפארת ולא מיושבת.
נגד מטרה זו אני מדבר. כתבתי כמה מכתבים בעניין זה. השכונה של ימין
משה היא שכונה ששוכנת סמוכה מאד להומת העיר העתיקה. היא השכונה היותר
סמוכה מכל השכונות לחומה. יש 27 אלף תושבים ומזה יש כ-70 יהודים
במזרח העיר, אולי 100 יהודים. נניח שתוך כדי שנה יהיו 200 יהודים שם.
צודק ראש העיר בזה שצריך לדלל את הישוב בעיר העתיקה. יתכן שאפשר יהיה
להוציא 1000 משפחות תוך שנה או שנתיים. הם לא ילכו בגלל טעמים פוליטיים,
גם אם יתנו להם כסף. לפני 20 שנה, היתה פעם תכנית להכריז על העיר
העתיקה כ"קורפוס ספרט". היום למעשה היא "קורפוס ספרט". העיריה
הרסה כמה בתים שהיו סמוכים על החומה והוציאה את התושבים משם. עושים
את הפרק מסביב לעיר העתיקה ומוסיפים לחומה התורכית עוד חומה של פרק
לאומי. הם מתרחקים יותר ויותר. אני חושב את זה למכשול שיכול להיות
לנו מכשול מדיני, שאנחנו מתרחקים מהעיר העתיקה שזה קודשי הקודשים שלנו.

- אם יש שכונה אחת שקרובה לעיר העתיקה, רוצים לדלל אותה, להושיב בה אנשים שבאים לגור בה מזמן לזמן. ע"י כך הופכים את ימין משה לשכונה בלי אנשים. על יד ימין משה ישנו הר ציון. הכנסיות השתכנו שם חזק מאד והם משתדלים לקנות כל שעל אדמה ולכנות עליו הקדש. זכות גדולה יש לד"ר כהנא שבמשך 20 שנה השתכן שם עם כמה מוסדות, ובינתיים המקומות האלה לא היו בידי הכנסיות. הר ציון שולט על העיר העתיקה ועל החומה. המקום היחידי בו אנחנו יושבים עם אנשים חיים על יד החומה זה בימין משה. למה לנו לדלל את השכונה ושוב להתרחק משם? אולי נחכה עם התכנית הזאת עוד 10 שנים, עד שיהיו לנו יהודים בעיר העתיקה? לו היינו רוב בעיר העתיקה, הייתי מסכים לזה.

בימי מלחמת השחרור היתה לימין משה תפקיד חשוב מבחינה בטחונית. אני מבין לו היו רוצים להרוס את המבנים הקיימים ובונים במקומם בתים גדולים, ומשכנים שם 500 משפחות במקום 160. לא רוצים לעשות זאת כדי שלא לקלקל את היופי של הנוף במקום. אם כך, אן לפחות לא ללכת לקיצוניות השניה ולהוציא משם את האנשים. אני מציע שועדת השרים תראה ~~אם המצב ומבנתו~~ אותו מבחינה בטחונית.

מבחינת האמצעים. נניח שהממשלה מסכימה לתכנית של העיריה במקום. אני שואל: איזו זכות מוסרית יש לנו להפקיע את השכונה הזאת ולהוציא את בעלי הבתים שחיים בירושלים, ואת הדיירים שלא ברצונם. כל הפקעה באה למנוע ספסרות. אפשר לעשות זאת גם בהסכמתם, אבל אז זה יכול לעלות יותר כסף. איזו זכות מוסרית יש לנו ללכת לבעלי הבתים שנולדו בשכונה הזאת ולדרוש מהם לתת לנו את הקרקע? חלק מהם גרים עדיין שם, חלק גר שם במלחמת השחרור ואחר-כך עברו לשכונות אחרות בירושלים. מה הזכות שלנו לקחת מהם את זה ולמסור לאמה שבע או לאיזק שטרן? באו אלי ואמרו לי שהם מעונינים בשיקום. הם ביקשו לאסוף את בעלי הבתים ושיעזרו להם בשיקום השכונה. אולי הדיירים יצאו ואז הבתים הם שלהם ואולי מי שהוא מהם ירצה לחזור ולהשתכן בביתו. הם מוכנים לשיקום השכונה ביחד אתם. הם אינם מתכוונים לספסר, אלא רובם מתכוונים לחזור למקום. ישיבת "חורב" מתדפקת על דלתנו, הם רוצים לקחת שם מקום. אין לישיבה מקום, הם מוכנים להכנס לשם, זה מוסד יפה. הם טוענים שהפכו בתי כנסת למוסדות לאמנים, הפכו אותם לחולין. הפיצו שמועות שונות על שכונות אמנים וכו'. הם טוענים שזה רכוש שלהם. אם רוצים

לשקם את השכונה, אדרבה, יעשו * זאת ביחד אתם, ויהיה גם להם מה להגיד.
יש הרבה שכונות בכל הארץ שאפשר לשנותן, ואנחנו לא הולכים בדרך זו
של הפקעה.

מ. קול:- למה עשית ~~את~~ זאת אצל הערבים כל כך בקלות?

ז. ורהפטיג: לא עשינו זאת כל כך בקלות. אם דיננו כדון ערבים,
הייתי מקבל עזרה ממירון בנבנישתי לא לעשות זאת.
אני יכול לתת דוגמאות של מקרים בהם יכולנו להפקיע, ובכל זאת לא
בחרנו בדרך זו. אין כל הצדקה מוסרית שהפעם ננהג כך.

בקשר למסרה, אני חושב שזו תהיה טעות מדינית, בכל
אופן עכשיו, לא צריך לעשות זאת. יתכן שאחרי שנשב בעיר העתיקה
אפשר להעלות שוב את ההצעה. אני בעד זה שהשכונה תהיה מאוכלסת
ולא בלתי מאוכלסת. אם תיתן עזרה לבעלי הבתים, הם יבנו שם בתים
יפים. כל בעל בית יהיה מוכן לבנות ולהשכיר את הדירות.

מ. קול: מה ששר הדתות מציע, זה להשאיר את השכונה הזאת
עלובה לשנים רבות. זאת המסקנה היחידה מכל הנאום
של שר הדתות. אתה תתחיל לנהל מו"מ עם כל אחד ואחד מבעלי הבתים
שאינם גרים שם. זה יהיה נושא לספרות בלתי רגילה. המסקנה מהצעתך
היא - שהשכונה הזאת שיכולה להיות פנינה של ירושלים, מול החומה,
בסביבה של בתי המלון הגדולים (עכשיו יבנו גם את שירותון), תישאר
שכונת עוני. המשפחות תמשיכנה לגור שם במצב קשה מאד, ושום דבר לא
ישתנה. ואילו לפי ההצעה של ראש העיר, המשפחות הגרות שם בתנאים
קשים מאד, תקבלנה שיכון במסגרת של מפוני משכנות עוני, ויתחילו
לחיות כבני אדם ולא כמו שהם חיים. אני גר בשכונתם ומתפלל בבית-
הכנסת שלהם, ואני מכיר את התנאים האיומים בהם הם גרים. אנחנו
רוצים לתת להם פתרון למגורים אנושיים ולאפשר לירושלים שתהיה
לה שכונה יפה שתמשוך אנשים חשובים לירושלים. אנחנו נפצה גם
את בעלי המגרשים וגם את הדיירים. לא נגזול שום דבר, אבל נפצה
בצורה מתקבלת על הדעת ולא ע"י כך שנתחיל מו"מ עם כל אחד מהם.
מו"מ כזה יכול להביא לשוק שחור במחירים. איך יבנו על 120 מ"ר,
על זה יהיה מו"מ לחוד; איך זה ניתן לבצע, גם על זה ידונו.

אני מאמין שירושלים תהיה שלנו. אינני מבין את הנימוק הבטחוני שאתה הבאת. ימין משה איננה בתוך החומות, היא גם איננה שייכת למזרח ירושלים. אנחנו בונים מהצד השני. אנחנו מקיפים את העיר העתיקה מכל צד ביהודים. ע"י כך אנחנו מבטיחים את ירושלים, כי אנחנו עושים הגירה ממזרח ומדרום, שתקיף את העיר העתיקה ביהודים. בעיה בטחונית איננה עולה כאן. גם מצפון אנחנו מקיפים את העיר ביהודים. מדוע נכנס כאן נימוק בטחוני, לאחר שירושלים היא שלנו? השטח הזה נמצא במעבר מהעיר המערבית לעיר העתיקה. כולם עוברים את השכונה הזאת בדרכם לעיר העתיקה, וכולם צריכים לראות את שכונת העוני, והם שואלים מדוע אנחנו משאירים את זה כך? עכשיו מציעים לנו לשחזר את השכונה כפי שהיתה, ורק בתוך הבתים להכניס מודרניזציה. ראש העיר לא אמר שרוב האנשים יהיו מחו"ל, אלא רוב האנשים הם אזרחי ישראל. האם זה מוסיף לנו כבוד כאשר אנשים בדרכם לעיר העתיקה רואים את המצב של השכונה הזאת?

אני מציע שחברי הוועדה יראו בהצעה דבר טוב. זה טוב למשפחות שגרות שם, זה טוב כדי למשוך לכאן אנשים שמעוניינים לגור פה מול החומה. איננו גוזלים שום דבר אלא אנחנו רוצים למנוע ספסרות. זה הדבר היחידי. אנחנו יודעים למה זה עלול להתפתח.

אני מציע לא לקבל את ההצעה של שר הדתות. אין בה הגיון. אני מציע לקבל את ההצעה שהעלה ראש העיר ומר בנבנישתי.

היו"ר ל. אשכול: האם ישנה אפשרות להסיר מאתנו את הטענה שבמקום

160 משפחות תהיינה שם רק 80 משפחות, ע"י כך

שבבנה על חלק מהקרקע בנינים גדולים?

ט. קולק: יש שם 6 דונם מגרשים ריקים, על זה אפשר לבנות.

מ. בנבנישתי: יש שטחים רבים שאפשר לבנות עליהם מסביב לשטח זה. חלק מופקע כבר, חלק שייך ליוונים. יש שטחים גדולים שהם ריקים למעשה.

אם אתה בונה בתים גדולים, זה יקלקל את הנוף של העיר העתיקה. אם תבנה מגדל מול מלון המלך דוד, בודאי תקלקל את הנוף של מלון המלך דוד הצופה לעיר העתיקה.

ט. קולק: מלון "שרתון" יקום כאן, זה ענין של 700 אורחים ו-300 עובדים שיהיו כאן לצמיתות. באבו טור איכלסנו 45 דירות שהיו בשטח ההפקר. זה ענין של 200 איש. 170 איש נכנסו עכשיו לאותה הסביבה. איננו מוציאים רק משם אנשים אלא אנחנו גם מוסיפים יהודים טובים. יש ועדה שדנה בפניות של היהודים הרוצים לגור שם. בועדה מיוצגות כל המפלגות והיא פועלת בראשותו של איש-שלום. מינהל מקרקעי ישראל מינה אותה. את השטח של ימין משה, איננו רוצים לקלקל, אבל מסביב מוסיפים אנשים. מתכוננים עכשיו לבניה גדולה ב"עומריה". אנחנו מתכוננים להקים שני בנינים גבוהים, אני מניח שזה ענין של 350 - 400 דירות. כך שהסביבה הזאת די צפופה.

א. ששון: האמת היא שהמצב בימין משה, כפי שהוא היום, הוא עלוב מאד והוא בבחינת כתם עלינו גם בצורה וגם בתנאי התושבים הגרים שם. לדעתי אסור למדינה לתת לתושבים אלה להוסיף ולחיות כפי שהם חיים.

אם רוצים להוציא את האנשים האלה משם - ואני חושב שהכרחי לעשות זאת - צריך למצוא להם מקום טוב, רצוי שזה יהיה במזרח ירושלים. אני אומר את זה משני טעמים:

1. נאכלס את מזרח ירושלים;
2. האנשים ישבו כאן 20 שנה והם היו במגע מתמיד עם הערבים והם מכירים את הבעיות. טוב לשכן אותם במזרח ירושלים במקום שיש ערבים, הם ידעו איך להגן על עצמם.

הייתי רוצה שנבחר מתוכינו 2 - 3 אנשים שילכו למקום ויראו אותו.

ח.מ. שפירא: אני יכול להבין את הרעיון שרוצים לעשות שכונה יפה שם.

לדעתי, אם רוצים להעביר את האוכלוסיה, צריך לבוא אתם בדברים. כשאנחנו מפקיעים את השטח, פירוש הדבר שיש כאן משום אישור. אם ימציאו לגרים שם דירה יפה משיש להם עכשיו, בתנאים יותר טובים, הוא בודאי יסכים. למה ירצה לשבת דוקא שם? לא לכולם יש אותו טעם שיש לאמה שבע או לאיזק שטרן או לרוטשילדים. אני חושב שהם יסכימו לעבור. אינני רוצה להתרגל להפקעות. היום ההפקעה כאן ומחר שם. נבוא אתם בדברים. כמובן שלא ניתן להם לקבל 100,000 דולר אבל אם מי שהוא ירצה להסיב את מצבו במידה מסוימת, אנחנו צריכים לאפשר לו את הדבר, כי הוא גר שם בתנאים הקשים ביותר. השכונה מאד קרובה לי, ואני יודע כמה עמדו תחת מסר של יריות במשך שנים רבות. לכן צריך לבוא אתם להסכמה ולא להשתמש בהפקעות.

י.ש. שפירא: שמעתי על התכנית של ראש העיר ושל ההתנגדות של

שר הדתות הרבה זמן לפני הישיבה הזאת. לא היתה

לי האינפורמציה כפי שקבלתי אותה בישיבה הזאת. ביחס לעובדות אין חילוקי דעות. יש 120 דיירים ורק 8 מהם הם בעלי הבתים, 120 דיירים משלמים שכר דירה והם מוגנים. האינפורמציה הזאת היתה חשובה וחדשה בשבילי. ועוד ידיעה חשובה שמענו היום, שכל בית עומד על שטח של 120 מ"ר. זאת אומרת שהוא איננו מגרש בר-בניה אלא אם יהיה איחוד של החלקות הקטנות ברה-מרכזיה. מי שגר שם לפני מלחמת השחרור איננו גר שם היום אלא רק 8 משפחות שהיו שם מימי מלחמת השחרור ועד היום, והם היו פתוחים לאיומים מצד הערבים. האנשים גרו שם בתנאים של שכונת עוני כאשר יש עליהם איומים מצד החומה. אי אפשר להשאיר את המצב כמו שהוא. אין כל סיכוי שהדבר הזה יבוא לשיקום אלא אם תהיה יד אחת אשר מרכזת את העניין. אין ספק שצריך לבוא בדברים עם האנשים הגרים שם. לא נוציא אותם בכוח, על כך אין ויכוח. כמובן שצריך לדבר גם עם בעלי הבתים. אם אתה יכול לקנות אצל פלוני את החלקה שלו בעד 10,000 ל"י ויש לך סיכוי שאתה בהפקעה תשלם לו 8000 ל"י, אני בעד זה שתשלם לו 10,000 ל"י. אבל אם במקום 8000 ל"י אצטרך לשלם לו 50,000 ל"י כי יש לו פינה, הרי הוא לא יכול לבנות, ויוצא שזה לא נהנה וגם זה חסר. אילו המדובר היה במקום אחר, כמו בבית וגן, לא חשוב היה לי לחכות עוד 10 שנים, אבל כאן המדובר בשכונה שעל יד החומה, על יד הפרק והמלונות הגדולים, איננו יכולים לחכות עד שהדבר יסתדר ביוזמה פרטית.

הצעתי היא שתהיה ועדה מצומצמת של אנשים שבראשה יעמוד ראש העיר שינהלו מו"מ עם האנשים האלה וידווחו לנו לאן זה הולך. אם יתברר שאנשים לא רוצים לצאת משם, לא יצאו. אבל אין כל ספק שבסופו של דבר, אם לא תהיה ברירה, אני אהיה בעד הפקעה.

ח. גבתי: אין לי הרבה להוסיף לדברי שר המשפטים. גם אני בדעה שאריך להפריד בין הזברים. פינוי צריך לעשות גם אם לא עושים שם שום דבר. השאלה היא: מה יהיה אחר-כך? אם מפנים ומשאירים את זה בידי בעלי הבתים, יבואו עוד יהודים קבצנים וישכרו את זה מחדש, ואז תשאר אותה שכונה. הפיצול הזה של 120 מ"ר לכל בעל בית, איננו מאפשר לעשות שם שום דבר אלא להשאיר את המצב הקיים. אם אפשר לשקם את השכונה מבלי להפקיע, מה טוב; אם אי אפשר כלי הפקעה, אז אין ברירה. בתכנית "ל" לוקחים מיהודים את המגרשים שלהם כדי ליצור אפשרות של תכנון כולל ואומרים לו: אתה תקבל את חלקך במקום אחר. אי אפשר לעשות אחרת. אני מאד בעד התכנית של ראש העיר. אינני ~~לא~~ מיעץ להוסיף עוד שני מגרדי שחקים כדי להוסיף שב אוכלוסיה.

אינני מחשיב את הנימוקים של שר הדתות שלשכונה הזאת יש ערך בטחוני מיוחד. היום - לא. אני מצטרף להצעת שר המשפטים להתחיל לטפל בזה.

ט. בנטוב: אינני יודע על מי מצינים. ההפקעה אינה נובעת לדיירים. הם גרים שם בתנאים בהם גרו כואדי מליכ, צריך לשקם את השכונה ולוציא את האנשים. הם בין כך נכללים בין השכונות הראשונות שצריכים לפנות במסגרת משכנות עוני. נניח שאנחנו מפנים אותם ולא מפקיעים, הבתים אינם שייכים להם. מה בעל בית יכול לעשות בשטח של 120 מ"ר? ועדת בנין ערים לא תיתן רשות לבנות בית על שטח כזה, ואז בעל הבית ישאר עם תבית כמות שהוא ולא יוכל להפיק מזה תועלת, הוא ישכיר את זה שוב בתנאי המגורים הקיימים שם. לכן מוכרחים לשקם ולשחזר את השכונה. משאירים את הקליפה מבחוץ ובפנים משנים, מחברים שני בתים וכו'. שום בעל בית לא יוכל לעשות זאת בעצמו. אם יקנו את זה מהם כל השכונה תשתנה. אף אחד מאלה המוכנים לעבור לשם, לא יהיה מוכן לעבור לשם אם מסביב ישארו הבתים הקיימים. אנחנו יכולים לשלם ליהודים אלה סכומים טובים כדי שיוכלו לקנות להם מגרשים הרבה יותר גדולים במקומות אחרים ולבנות עליהם. לא נעשה שום גזילה.

ט' קולק:

אסור שיגורו שם יותר מדי אנשים מחו"ל שיהיו כאן במשך חצי שנה. עלינו להגביל אותם לרבע או לשליש מכלל האוכלוסין שבשכונה. בכל זאת אני חושב שאם אנשים כאלה יגורו כאן, ירויחו מזה לא רק ירושלים אלא הארץ כולה, בשטחים שונים, שעכשיו אפילו לא חושבים עליהם. חלק ניכר מהדיירים הגרים שם עכשיו רשומים לקבלת דירות. עד עכשיו לא היו להם 3000 או 5000 ל"י שהיו נחוצים כדי לקבל דירות אחרות. יש לאפשר להם לעבור לדירות טובות יותר, מוטב למזרח ירושלים. לא יוציאו אף אחד שלא ירצה לצאת משם. אם קובעים שערך דירה כזאת הוא 5000 ל"י, ואם אנחנו משקיעים בפיתוח שבילים ובכל מני דברים, הרי כעבור שנה נצטרך לשלם לאיש הזה 10,000 ל"י. זה לא מוצדק שאיש כזה ירויח מזה. מי שרוצה להמשיך לגור שם, יכול לעשות זאת, אבל אם הוא ירצה למכור את הדירה, יהיה עליו למכור במחירים של היום. המצב הזה מאפשר לנו להיות קצת יותר גמישים ונדיבים מאשר היינו יכולים להיות בדרך כלל כשאנחנו הורסים בתים. בכמה מקרים זה קרה ששר השיכון הרס בית, הוציא את האנשים ושילם להם ולבעל הבית נשאר מגורש גדול שהיה לו ערך גדול יותר מאשר קודם. בעלי הבתים יקבלו לפי השמאי, לא פרוטה אחת פחות. אם יהיו שני שמאים הם יסתדרו, הם יקבלו את הערך המלא. אותם בעלי בתים שאומרים עכשיו שהם רוצים להשאר שם, התעוררו רק עכשיו בחודש-חודשיים האחרונים, מאז ששמעו ששם הולכים להקים מרכזים. כמה שהויכוח הזה יימשך יותר, זה יעלה יותר כספים, ולבסוף לא נוכל לעמוד בזה. אני מבקש מכם לא לדחות את זה יותר, אני מבקש מכם להחליט היום על ההפקעה. המצב הזה מונע מאתנו לעשות איזה שהוא דבר כדי לשקם את השכונה. כל מה שאנחנו דוחים, זה יעלה לנו אחר-כך פי 10.

היו"ר ל.אשכול:

נניח שעכשיו מחליטים להפקיע, ואז מיד ניגשים לסדר שבילים וכו', אתה בטוח שלא תצטרך משטרה או לחץ אחר כדי להוציא אותם? אני אומר שצריך להזהר, אנחנו נתחיל להשקיע כספים, ומה יקרה אחר-כך? אם לא ירצו לצאת?

ח.מ. שפירא:

אני מציע שתקום ועדת שתבוא בדברים עם התושבים ואחר-כך נשמע דו"ח תל המצב לפני שאנחנו דנים על הפקעה או לא-הפקעה, אני רוצה שיבואו בדברים עם בעלי הבתים ועם הדיירים

צריך לדעת כמה הם דורשים, ולדעת אם הם רוצים לנצל את המצב הזה לספקולציה.

היו"ר ל. אשכול: אני מציע להקים ועדה שתהיה מצויידת ביכולת לומר להם שאם לא תהיה הסכמה מצדם, אנחנו עומדים להפקיע, וזה לא כדי להפחיד אלא שנעשה זאת. אני סבור, שגם למען הנימוס, צריך לדבר תחילה עם האנשים ולשמוע מפיהם מה הם רוצים. ירושלים זקוקה לכמה דברים דרסטיים. חשבו שתהיה עליה גדולה, זה מתעכב. יותר קל לקנות שכונות עוני כאלה ולבנות עליהן בתים גבוהים. אבל אם אתם מעריכים את השכונה הזאת כמו שאתם מעריכים, ואם זה יכול להוסיף לירושלים קצת יקירי קריתא מצד אחד ואינטלגנציה מצד שני, דברים המעלים את היוקרה של ירושלים, אנחנו אומרים שני דברים; שהועדה תאמר לאנשים שאם לא יסתדרו, תהיה הפקעה, ואז בודאי יסתדרו על המחיר. אני מבין שאם הם דורשים קצת יותר, על 100 ל"י אנחנו לא נעמוד. אבל עליהם לדעת שאם לא ישתוו, הם יקבלו לפי המחיר שיקבע השמאי. גם אז לא ייגמר העניין, אז תצטרך להוציא את האנשים. לא מגיע לאנשים האלה להתעשר, מגיע להם משהו, אבל לא להתעשר. כי אם הממשלה לא תביא יהודים כאלה מחו"ל, גם לא יהיו סכומים כאלה. אם הממשלה לא תפצה את התושבים, לא יהיה שום דבר. אין לי שום ספק שאם איזק שטרן ישב בירושלים, זה יוסיף לירושלים באיכלוס, ביוקרה ובכל מני דברים.

י. טמיר: היות והמחירים נקבעים לפי יום ההפקעה וכל מו"מ מעלה את המחירים, הייתי מציע ללכת בדרך שהציע שר המשפטים, דהיינו: להודיע על כוונה להפקיע.

י.ש. שפירא: אני מקבל עלי את הסיכון, אולי זה יעלה ב-5% או 7% יותר. אבל בכל זאת מוטב לנהל מו"מ. טוב שנאמר לאנשים: רבותי, דברו תכלית, אחרת אנחנו נפקיע.

יש החלטה לבחור בוועדה. הועדה צריכה לדווח תוך שבועיים - שלושה; אם הדבר הזה לא יסתדר בדרך אחרת, תופקע השכונה. אם המו"מ יעלה קצת את המחיר, מילא, אפשר לעמוד בזה.

ז. ורהפטיג: אני מבקש להצביע. אנא מתנגד מבחינה עקרונית לכך שאנחנו מרוקנים את העיר.

היו"ר ל. אשכול: אתה רוצה לומר לאלה שיבואו לטענן : לך אין מה
לטעון, אתה קיבלת כסף; אבל אני, שר הדתות,
התנגדתי כי היה לי ענין שיהיו יותר יהודים שם. אם אנחנו מחליטים,
אנחנו רוצים שאתה תשפיע על היהודים האלה שזה לטובת ירושלים.

ט. קולק: מי יהיו חברי הוועדה?

י.ש. שפירא: היו"ר יהיה ט. קולק. אני מציע שיבחרו ב:
יהודה סמיר, טרלו, ואיש משרד הפנים.

ט. קולק: ציון אוריאל ועמוס לביא.

ז. ורהפטיג: אני מציע את דב רוזן.

מ ח ל י ט י ט : (1) להקים ועדה אשר תבוא בדברים עם בעלי הרכוש
בשכונת "ימין משה", לשם רכישת כל מבני
השכונה וחדווה לוועדת השרים לענייני
ירושלים תוך שלושה שבועות.

(2) הוועדה כאמור בסעיף 1), תוסמך להודיע לבעלי
הרכוש כי במידה ולא תהיה נכונות מצד בעלי
הרכוש להגיע להסדר מוסכם, הצטרך הממשלה
להוציא צו רכישה לצרכי ציבור.

הרכב הוועדה: ראש עיריית ירושלים - יו"ר,
ד. אוריאל - משרד החקלאות
צ. טרלו - משרד המשפטים
ע. לביא - משרד האוצר
ד. רוזן - משרד הפנים
צ. תירוש - משרד השיכון
י. סמיר - משרד ראש הממשלה

ג. העברת מטה המחוז של המשטרה למזרח ירושלים.

א. ששון: תוך שלושה שבועות יושלם הבניין של מטה המחוז ותושלם ההעברה. השאלה היא: האם לעשות חנוכת המקום או לא? זה הבניין הראשון באיזור ההוא.

היו"ר ל. אשכול: לא לעשות חגיגה.

י.ש. שפירא: לפתוח בצנעה.

- 22 -

י. סמיר: בישיבה הקודמת בתבקשתי לפנות לשר הבטחון בקשר לממשל הצבאי. פניתי אליו וקבלתי תשובה שלילית. הוא לא מוכן להעביר את הממשלת מחוז לירושלים. אני מציע לקיים דיון נוסף בהשתתפות שר הבטחון.

היו"ר ל. אשכול: יש לנו השבוע ועדת הבטחון. אין שם הרבה סעיפים. אני מבקש להביא את זה לשם.

י.ש. שפירא: אני מציע שיהודה סמיר יופיע שם ויביא את כל התכנית.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת

(רשמה מ. טרלו)

ס ו ד י

פ ר ו ט ו ק ו ל

מישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
שהתקיימה ביום ג', כ"ט בסיון תשכ"ח - 25.6.68
בשעה 16.00 במשרד ראש הממשלה

נ כ ח ר :

היו"ר ראש הממשלה ל: אשכול
שר השיכון מ. בנטוב
שר החקלאות ח. גבתי
שר הדתות ז. ורהפטיג
שר התירות והפיתוח מ. קול
שר הפנים ח.מ. שפירא
שר המשפטים י.ש. שפירא
שר המשטרה א. ששון

ט. קולק - ראש העיר ירושלים
מר אגמון * משרד האוצר
מ. בנבנישתי - עיריית ירושלים
ש. הילל - משרד החוץ
י. שמיר - משרד ראש הממשלה
ע. יפה - " " "
א. כידן * " " "
מ. פרגא - משרד החוץ

מ. ניר - מזכיר הועדה

סדר היום:

- א. קידום הבניה במזרח ירושלים
- ב. שיקום שכונת ימין משה
- ג. העברת מטה המחוז של המשטרה למזרח ירושלים

אני פותח את הישיבה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

./.

קידום הבניה במזרח ירושלים

1. תוכנית צריפים.

ט. בנסוב: דובר בינינו, כדי לא לעכב את הבניה, שנקים עכשיו את הצריפים כלי ועדת בנין ערים ומכרז. אינני רוצה הערות מבקר המדינה, ולכן שאלתי אותו מה נחוץ לעשות, והוא השיב שאם תהיה החלטה פורמלית, זה יהיה מספיק. לכן צריכה להיות כאן החלטה פורמלית.

ח.מ. שפירא: משום מה יש אצלי הרגשה ששרי השיכון - ולא דוקא שר השיכון הנוכחי לבד - חושבים שהם יכולים להיות פטורים מהחוקים הקיימים ולפעול לפי רצונם. מהנסיון ידוע לנו שבמקום שמשרד השיכון התחיל לפעול לפי ראות עיניו, יש קלקול לכמה דורות. שר השיכון יודע מה היה באנגליה. אני חושב שאסור - ובפרט בירושלים - לתת להם חופש גמור. אני יודע שהבנינים שנבנים עכשיו, התעכב ענין אישור הועדות לשבועיים - שלושה שבועות בלבד. לא טוב להשתחרר ממוסד קבוע בחוק. אינני מסכים לדעה שלא צריכים לקבל אישור מאותן הועדות שאחראיות לסדר ולתכנון ולכל מה שנעשה בכל הארץ, ובמיוחד בירושלים, כאן יש לנו בדיקה יסודית. אני גם מתנגד לשחרור ממכרזים. לשם מה? אני מתאר לי שהכל מוכן מראש והם יודעים מה שצריך לבנות, אבל לא צריך למסור אלא ע"י מכרז. אני מציע שהפעם לא ניענה להצעת שר השיכון ונאמר להם ללכת בדרך הרגילה של מסירת עבודות ע"י מכרזים ואישור הועדות. אני מצדי מוכן להבטיח שהעיכוב של הועדות לא יהיה יותר מאשר שבועיים - שלושה שבועות. עלינו להתאים את עצמנו לחוק. משום כך אני מציע ששר השיכון יקח את הצעתו בחזרה וילכו בדרך הרגילה ולא נתחמק ממה שהחוק מצווה עלינו.

מ. בנטוב:

אני לא שייך לאלה הדוחקים את הקץ. דעתי היא שירושלים בידינו ואיננו מתכוונים להחזיר אותה. לכן נבנה אותה באופן מסודר. אבל לוחים עלי. אומרים שאנחנו לא מתקדמים. ביחס לבניה של 700 יחידות הכל הלך בסדר; היה אישור של ועדת בנין ערים, היו מכרזים. אמנם, לולא המכרזים היינו מרויחים חודש-חודשיים. אני לוחם על זה שהכל יהיה לפי החוק, אבל אינני יכול להיות מוכה משני הצדדים.

1. הקמת צריפים.

מ. בנטוב:

הועלה ענין הצריפים אמרו לי: מחר אתה צריך להעמיד צריפים. התחילו להעמיד צריפים. לו היינו צריכים להגיש את זה לוועדת בנין ערים, זה היה עוד מתעכב שבועיים-שלושה. אחר-כך צריך ללכת למכרז, זה גם כן ענין של חודש או 6 שבועות. אני יכול להפסיק בבניית הצריפים. לי לא איכפת. אני אינני רוצה שיגידו לי לעשות ואחר-כך מבקר המדינה יגיד שמשרד השיכון פועל בניגוד לחוק.

היו"ר ל. אשכול: דובר על 20 צריפים. אני תובע ממשרד השיכון אם יש

בתכנית לבנות עוד בנינים, שלא יחכה לרגע האחרון

ואחר-כך יאמר שהוא צריך לקבל יד חפשית. היה די זמן לכך. אני אומר שזו שערוריה אם הפסדנו חודש או חודשיים ע"י הסחבת וכל מני אישורים. אני מניח שאפשר היה לעשות הכל לפני כן.

אני מציע שנחליט על מספר הצריפים שרוצים בסה"כ לחקים, אם זה

50, 60 או 70 צריפים.

מ ח ל י ט י ס ,
למען לאפשר הקמת צריפים ללא דיחוי
נוסף, לפטור את משרד השיכון
מלהזדקק לנוהלים המקובלים כגון
מכרזים על ביצוע עבודות, אישורים
של ועדת בנין ערים וכיוצא-בזה.

2. תכנית הפיתוח בצפון מזרח ירושלים בגודל של 850 דונם.

היו"ר ל. אשכול: אני מבין שיש כבר רשיונות לבנינים. אני רוצה להבטיח מראש שיהיה לנו כבר אישור על עוד 500 בתים. מן הראוי שתהיינה עוד 500 - 1000 דירות. כמה רשיונות יש עכשיו?

מ. בנטוב: במשרד השיכון יש רשיונות על 700, חלק מזה הן וילות שאנחנו לא מתכננים אותן.

היו"ר ל. אשכול: מדוע אין 1400?

מ. בנטוב: לנו יש 700 דירות על כל השטח. אינני יודע מה יהיה עם הגבעה הצרפתית.

היו"ר ל. אשכול: מדוע אין לנו? כבר חודשים שהפקענו את הקרקע. שאלו אותי בוועדת החוץ והבטחון על כך, ואמרתי שיש 700 יחידות ועוד 400, אני מניח שיש לנו רשיונות על 1100. אם אין, למה אין? הצריפים הם דבר זמני, יהרסו אותם פעם. בישיבה הקודמת רצינו למצוא דרך שלא נבטל עוד שבועות. מה מצב הדברים?

י. טמיר: יש אישור של ועדת בנין ערים שכוללת תכנון השטח כולו, ויש רשיונות לכל בית קונקרטי. בסעיף הבניות יש אישור על 2300 יחידות ע"י ועדת בנין ערים מחוזית ומקומית.

היו"ר ל. אשכול: מסתבר שתכנית של כל 3000 הדונם כולה מעובדת ומאושרת.

י. טמיר: 850 דונם מאושרת, על השאר עובדים. 850 דונם אלה נותנים עבודה למשך שנה בבניה.

היו"ר ל. אשכול: אני מציע שעל ה-850 דונם האלה לא יהיו עכובים יותר.

מ. בנטוב: אם שר הפנים מקבל על עצמו שבמשך שבועיים זה יהיה מוכן מבחינת ועדת בנין ערים. צריך לאשר כל תכנית וכל בנין או קבוצת בנינים. במידה ואין רשיונות, אנחנו נגיש ושר הפנים מקבל על עצמו שתוך שבועיים עד שלושה שבועות זה יהיה גמור?

היו"ר ל. אשכול: הממשלה הטילה עלי את האחריות על בנין ירושלים.
מצד משרד הפנים אין עיכוב, אם יש לכם כסף, אפשר
על 850 דונם לתכנן ולבנות!

י. טמיר: הכל במסגרת התקציב.

היו"ר ל. אשכול: אז נעשה הכל כדי שלא יעוכב הדבר. אני מייעץ
שהתכניות על 850 דונם יתחילו מיד לתכנן ולאשר.
אין שום עיכוב לגבי 850 דונם אלה, שיתחילו הקבלנים לבנות כאילו
ישנם האישורים. בינתיים שום דבר לא מפריע לך לבקש אישור.
במחצית החודש הבא יכולים לבנות.

מ ח ל י ט י ם
להסיל על משרד השיכון לזרז את הגשת תכניות
הבנייה לאישור מבלי שהדבר יעכב ביצוע תכניות
הבנייה והפיתוח.

3. תכניות פיתוח נוספות באפון מזרח ירושלים.

י. טמיר: יש עוד 600 דירות שנבנות ע"י חברות, שצריכות
להגיש על זה תכניות. אני לא רואה בזה עיכוב
משום שצריך להבחין בין רשיון ובין התחלת בניה. יש פרק זמן של
חודש וחצי עד שעושים יסודות, התחלת עבודה וגמר פרטים, ואפשר
לקבל את הרשיון באותה תקופה. החברות מתחילות להגיש תכניות בנין.
החברות הן: "שיכון עובדים", "רסקו", "סלע", "האחים רובינשטיין",
"משב". על הכינוי כבר יש אישור, על רשיונות הבניה עוד אין אישור.
ברגע שיש אישור של תכנית בנין ערים, זה קולך מחר. אינני חושב
שהרשיונות גורמים לאיזה שהוא עיכוב.

היו"ר ל. אשכול: מדוע לא התקדמנו?

י. טמיר: עובדה שמשרד השיכון התחיל לבנות. התכנית היתה
מאושרת גם לחברות לפני שלושה חודשים, רק עכשיו
הגיעו לסיכום עם החברות.

היו"ר ל. אשכול: זו ממש תעלומה. ירושלים בידינו. בנטוב חושב שאפשר להתמהמה. אני שואל: מדוע הפסדנו 2 - 3 חודשים?

מ. בנטוב: מכרז לוקח חודשיים. שבועיים האישור של ועדת בנין ערים. יש אישור קרקע. כל הדברים האלה לא הולכים מהיום למחר.

י. שמיר: בענין המכרזים צריך להתחיל. לפי התקנות צריך לעשות מכרז על כל קבוצת בנינים. בונים בנינים פחות או יותר דומים, לכן כאן אפשר לחסוך בזמן ע"י שימוש במכרזים שנעשו. בזה אפשר לקדם את הבניה, אם במקרה זה יינתן היתר להשתמש במכרז שנעשה לאחרונה.

יש 670 יחידות שבונה משרד השיכון. 600 יחידות בונות החברות ועוד 300 בונים בודדים. זה ביחד 1270. השטח מתוכנן ומאושר. על 600 יחידות צריכות החברות להגיש בקשות לרשיון בניה. אפשר להסתמך על המכרזים הקיימים. לדעתי אפשר בסוף החודש הבא להתחיל בבניה.

י.ש. שפירא: מדוע זה צריך לקחת כל כך הרבה זמן?

י. שמיר: מפני שהחברות רק עובדות על התכניות. עליהם להגיש תכניות לאישור לוועדת בנין מקומית, וזה גוזל לפחות 3 - 4 שבועות.

היו"ר ל. אשכול: אני מבקש שנבנה את ה-1000. אני לא מניח שרוצים לבנות בנינים מכוערים. אני מדבר על הבנינים שבאים בחשבון בשביל כלל ישראל. עלינו להחליט על כך היום, לאחר ששמענו שהתכניות ישנן.

מ. בנטוב: משרד השיכון איננו יכול לתת פקודות. אם "סולל בונה" מוכן לבנות מחר, טוב, אבל אם לא?

היו"ר ל. אשכול:

אני מציע שנתחיל ללחוץ על החברות.

י. טמיר:

20 דירות כבר בבניה. יש לנו הסכם עם האוניברסיטה שהם ישגרו לשם סטודנטים. קבוצה שניה יתחילו לבנות בשבוע הבא. עוד 30 דירות. הדירה היא של שני חדרים והול עם מטבח ושירותים. בסוף ספטמבר תהיה גם הקבוצה השניה מוכנה. עד סוף ספטמבר יהיו לנו 35 צריפים. יתכן שיהיה יותר, אבל עכשיו אני יכול לדבר בבטחון על 70 דירות.

י.ש. שפירא:

אני מציע שהועדה הזאת תתכנס שוב כעבור שבועיים. הועדה תקבל אז דיווח מה נעשה.

היו"ר ל. אשכול:

כל מה שאפשר, אנחנו מבקשים לבנות עכשיו ולא לדחות. בעוד שבועיים נקבל דו"ח.

מ. בנטוב:

אנחנו דורשים מהקבלים שיבנו לפי תכנית שלנו שמוכנה כבר. עושים מה שאפשר לעשות.

היו"ר ל. אשכול:

אני מניח את השאלה להחלטה. אם פה לא יוחלט, אביא את זה לישיבת הממשלה. אם אפשר לעשות מבלי להפסיד חודש-חודשיים או שלושה. אולי אפשר לעשות מכרזים על מאות דירות? יתכן שלפי המכרזים הללו הקבלן לא ירצה לבנות. יכול להיות שישתנה משהו, יתכן ששכר הפועלים ישתנה. אבל אם בכל פעם צריך להפסיד חודשיים, אני בעד זה שבמקרה זה מבקר המדינה גם כן יקח בחשבון שבירושלים חשוב לנו מאד לבנות. עוד מעט גם יהיה חורף וזה מפריע בעבודות בניה. אני מציע להקטין את הסחבת עד כמה שאפשר, ולהציל את הזמן הנותר עד החורף. אחרי שיש מכרזים על בתיים, ההפרש יכול להיות קטן. הקבלן יכול להגיד שנתייקרה העבודה, הפועלים דורשים יותר. אפשר יהיה להחליט אז אם מאשרים בתנאים החדשים. אני מציע שנחליט קודם כל על העקרון. מסתבר שתכנית של 3000 דונם כבר כולה מעובדת ומאושרת.

י. טמיר:

על 850 דונם מעובדת ומאושרת.

מ ח ל י ט י ם להסיל על משרד השיכון ועל הלשכה לאיכלוס
מזרח-ירושלים במשרד ראש הממשלה לזרז את
פעולת התכנון והגשת תכניות בנייה ופיתוח
במזרח-ירושלים, בנוסף לאמור|בטעף 2.

4. החלת היקף חוזים לשיפוץ מבנים בעיר העתיקה.

י. סמיר: בעיר העתיקה עשינו מכרזים לשיקום מבנים. יש לנו
עוד תכניות. נוכל לחסוך חודש וחצי אם נשתמש
בתכניות שהיו לפני חודש או חודשיים, שהם יבנו לפי תכנית שלנו.
ע"י כך אנחנו יכולים לקבל תוספת חדרים. אנחנו רוצים להסתמך על
מכרזים שהיו, ואז אפשר מיד לבנות.

היו"ר ל. אשכול: כמה חדרים יש?

י. סמיר: 70 כבר נבנים ואנחנו רוצים להגיע ל-200 חדרים עד
ספטמבר. לאורך זה יש עוד 3 מבנים, שזה עשרים וכמה
חדרים שאנחנו מוכנים מבהיבת התכניות. יש לנו מכרזים קודמים על דברים
דומים ולפיהם אנחנו רוצים למסור את העבודה לקבלנים, אם תהיה הסכמה לזה.

ח.מ. שפירא: למה אי אפשר להכריז על מכרזים? אני חושב שזה
לא יגזול זמן רב.

מ ח ל י ט י ם להסמין את ראש הלשכה לאיכלוס מזרח-
ירושלים במשרד ראש הממשלה להורות על
הגדלת היקף חוזים לשיפוץ מיבנים
ופינוי הריסות בעיר-העתיקה.

ב. שיקום שכונת ימין משה

היו"ר ל. אשכול: מה גודלה של השכונה ומי גר שם ומה אנחנו רוצים לעשות?

מ. כנבנישתי: שטחה של השכונה הוא 24 דונם, יש בה 128 מבנים.

גרים בה 100 משפחות. כל המשפחות - הן משפחה -

הגיעו לשם אחרי מלחמת השחרור. במלחמה השחרור עזבו הותיקים את

השכונה ואחר-כך היא עמדה ריקה. אחר-כך היא התאכלסה בעיקר

בעולים מתורכיה. הצפיפות גדולה מאד, גרים שם 5 - 6 נפשות בחדר.

הדירה האורגניאלית כפי שנבנתה, היתה בת חדר אחד. אחר-כך הוסיפו

על זה תוספות מכוערות. עכשיו יש שם שני חדרים ליחידה. אי אפשר

לשקם את השכונה כי אף אחד מבעלי המגרשים לא יוכל לבנות על 120 מ"ר.

התכנית היא לדלל את השכונה, להחליף את האוכלוסיה ולהעביר אותם

לשיכונים של מפוני משכנות עוני. מ-160 יחידות, אנחנו רוצים לעשות

80 יחידות. כל הבתים הם בני קומה אחת. זו תהיה השכונה היחידה

בעיר שתישמר כשכונה מהמאה ה-19. אנחנו רוצים רק להרוס את המבנים הנוספים

שנוספו אחרי הבניה האורגניאלית. אם אתה מנקה את כל זה ואתה מחזיר

את הצורה של הבתים כמו שהיו בזמן הבניה, אפשר לחבר חדרים בצורה

אחרת, אבל לשפזר על הצורה החיצונית האורגניאלית. הבית עצמו לא

ייחרס.

ט. קולק:

היינו רוצים שבירושלים תישאר השכונה הזאת כפי

שמונטיטורי בנה אותה. זאת היתה השכונה הראשונה

מחוץ לחומות. היינו רוצים שתישמר השכונה הזאת. אנחנו רוצים

לשפץ את בית הכנסת. העברנו ארון קודש מליבורנו. שיפצנו את תחנת הרוח.

יש עשרות אנשים - גם עולים חדשים וגם יהודים אחרים - שיהיו מוכנים

לגור בשכונה הזאת. יש יהודים שמוכנים לגור כאן במשך חצי שנה או

יותר. הם מוכנים דווקא בעד בית כזה לשלם פי 3 או 4 משווי. שם

יש דירות קטנות שתעלינה פי שתיים מאשר ברחביה. יש אנשים שמחכים

לדבר כזה. מאלוף נרקיס, עד לאדריכל שמעוני ועד לאלכס דה רוטשילד

הם רוצים רק לשם ולא לשום מקום אחר.

יש שתי אפשרויות: או להוציא את התושבים, להרוס את המבנים הנוספים ולבנות שם בנינים גבוהים. זו אפשרות אחת. או האפשרות שהצעת קודם. כפי שזה עכשיו, זה לא יכול להשאר. אם אמה שבע מוכנה בעד בית קטן כזה, שהיא יכולה לקנות בבית הכרם או במקום אחר בעד 80,000 ל"י, לשלם כאן 100,000 דולר, אם יש עוד אנשים כאלה המסוגלים לדבר, אפשר לעשות זאת, בתנאי שתבטיח להם שזו תהיה שכונת מגורים ולא יהיו בה דיסקוטים ומועדונים אחרים. בשביל רוב התושבים שם זו אפשרות לקבל 6000 ל"י ולהכנס לדירה של ממונים. ע"י זה היינו שומרים על השכונה כפי שהיתה פעם, היינו דואגים לכל מני אנשים מהארץ ומחו"ל הרוצים לבוא לשם. איננו מתכוונים להפוך את המקום כדוגמת יפו העתיקה, לשכונה עם דיסקוטים ואמנויות, אלא למגורים בלבד. האנשים האלה תובעים שזו תהיה שכונה שקטה. הם מוחדים שזה ייהפך למקום יקר ופתחילו שם לספסר בקרקעות, אנשים שירצו לצאת משם, ימכרו את זה למסעדה או לדיסקוטק, מובן שדיסקוטק ע"י הרוטשילדים הוא יותר יקר... אני מבין ששר הדתות מתנגד להפוך את השכונה לשכונה של אמנים כמו ביפו העתיקה. אין לנו כל כוונה לעשות את זה, אלא אנחנו מתכוונים רק שיהודים טובים הרוצים לגור שם ולהסתכל על הר ציון ועל הסביבה הזאת, יוכלו לעשות זאת. איננו מתכוונים שיקימו שם אטלייה שלהם ולא תהיינה שם מכירות. אם לא נהפוך את זה לשכונה שקטה, איש מהאנשים הללו שמניתי לא יהיה מוכן לתפוצר לשם. אנחנו מתכוונים לשפץ את הסביבה, יהיה מוזיאון קטן בתחנת הרוח, יהיו שבילים וגינות. הכל כדי להפוך את השכונה ליפה ונעימה.

היו"ר ל. אשכול: מה שאתה מציע זה נראה לי כדבר יפה. אבל כשאנחנו חרדים לכל מטר אדמה בסביבה הזאת, מדוע לא נייחד את 24 הדונם האלה למגורים עם תכולה יותר גדולה.

ט. קולק: על יד זה יש עוד שטח, שם אפשר לבנות בנינים יותר גבוהים.

ח.מ. שפירא: אני לא חושב שאנחנו עכשיו כל כך מצומצמים בשטחים.

היו"ר ל. אשכול: במזרח ירושלים יש כבר היום בערך כ-70,000 לא-יהודים, הם עוד יתרבו. אם נחלק את זה ל-5 בממוצע, נמצא שיש שם 15,000 משפחות. לא מן הנמנע שערכי מתוך ישראל ירצה לעבור לשם. אבל גם אם נניח שלא יעשה זאת, אנחנו צריכים להיות בטוחים שיש לנו שטח ליותר מ-15,000 יהודים שם, כי הערבים מתרבים יותר, הילדים גדלים. אני שואל: 3000 דונם הפקענו, זה כולל גם כ-40% אדמת האוניברסיטה, זה יספיק לאלפיים יהודים.

י. טמיר: זה יספיק ל-5000 עד 6000 יהודים.

ט. קולק: כבר התחלנו לתכנן. בנוה יעקב רוצים להפקיע אלף דונם, שם מתכננים ליישב 600 יהודים ראשונים, אינני יודע כמה יש שם מקום למגורים. מטרנו את תכנון השטח בין ארמון הנציב ומר אליאס, שם יש מקום לאלפים טובים. אלה שטחים שלעת עתה הגענו אליהם. דברו כאן פעם שצריך ליצור טבעת של ישובים יהודיים. עשו ישוב יהודי מסביב למר אליאס, זו טבעת מסביב לעיר הערבית, זה בא עד צור-בחר. אם בנוה יעקב יהיה ישוב, הרי זו טבעת סלפי רמללה. המתכננים עושים טבעת מסביב ובכל אחד מהגופים האלה יהיו 10,000 משפחות. בסופו של דבר אני חושב שיהיה מקום ל-20,000 אנשים במזרח ובדרום ביחד.

י. טמיר: 15,000 עד 16,000 משפחות.

ט. קולק: במידה שאנחנו בונים בנינים למפונים, נבנה אותם במזרח ירושלים ואז נעביר את האוכלוסיה הזאת למזרח ירושלים.

י.ש. שפירא: הבנינים בימין משה שייכים לאנשים הגרים בהם?

מ. בנבנישתי: רק 8 מהם, כל השאר הם דיירים מוגנים.

ט. קולק:

נחלת שבעה תיהרם וכל השכונות האחרות תיהרסנה.
זאת שכונה שתישאר בצורתה. השכונות האחרות תיהרסנה
לשכונות עם בנינים גבוהים.

היו"ר ל. אשכול:

אתם אומרים שהבית בעצמו ישאר כמו שהיה פעם רק בפנים
יכניסו נוחיות. מה שטח הרצפה של בית כזה?

ט. קולק:

אלה בתים בני 2 - $2\frac{1}{2}$ חדרים. לפעמים יחברו שני בתים
לדירה אחת. מתוך 160 מבנים אנחנו מגיעים רק ל-80
בתים.

השכונה הזאת תיתן תושבים מאד רצויים לא רק לעיר אלא
לארץ כולה. אם אייזק שטרן יגור בירושלים, זה מוסיף משהו.

ז. ורהפטיג:

אני מתנגד לתכנית הן מבחינת המטרה והן מבחינת האמצעים.
לו הייתי מסכים למטרה, הייתי מתנגד חריף לעניין הזה גם
כן. אני מתנגד למטרה מטעמים אחרים מאשר ההתנגדות לאמצעים.

המטרה - כפי שמתאר ראש העיר - היא לדלל את השכונה,
להעמיד אותה על 80 דירות, ואותן 80 הדירות לא תהיינה תפוסות במשך
כל השנה, אלא יהיו בה תושבים מחו"ל שיבואו הנה לכמה חודשים בשנה.
זאת אומרת לדלל את השכונה הזאת. זאת תהיה שכונה לתפארת ולא מיושבת.
נגד מטרה זו אני מדבר. כתבתי כמה מכתבים בעניין זה. השכונה של ימין
משה היא שכונה ששוכנת סמוכה מאד לחומת העיר העתיקה. היא השכונה היותר
סמוכה מכל השכונות לחומה. יש 27 אלף תושבים ומזה יש כ-70 יהודים
במזרח העיר, אולי 100 יהודים. נבית שתוך כדי שנה יהיו 200 יהודים שם.
צודק ראש העיר בזה שצריך לדלל את הישוב בעיר העתיקה. יתכן שאפשר יהיה
להוציא 1000 משפחות תוך שנה או שנתיים. הם לא ילכו בגלל טעמים פוליטיים,
גם אם יתנו להם כסף. לפני 20 שנה, היתה פעם תכנית להכריז על העיר
העתיקה כ"קורפוס ספרט". היום למעשה היא "קורפוס ספרט". העיריה
הרסה כמה בתים שהיו סמוכים על החומה והוציאה את התושבים משם. עושים
את הפרק מסביב לעיר העתיקה ומוסיפים לחומה התורכית עוד חומה של פרק
לאומי. הם מתרחקים יותר ויותר. אני חושב את זה למכשול שיכול להיות
לנו מכשול מדיני, שאנחנו מתרחקים מהעיר העתיקה שזה קודשי הקודשים שלנו.

- אם יש שכונה אחת שקרובה לעיר העתיקה, רוצים לדלל אותה, להושיב בה אנשים שבאים לגור בה מזמן לזמן. ע"י כך הופכים את ימין משה לשכונה בלי אנשים. על יד ימין משה ישנו הר ציון. הכנסיות השתכנו שם חזק מאד והם משתדלים לקנות כל שעל אדמה ולבנות עליו הקדש. זכות גדולה יש לד"ר כהנא שבמשך 20 שנה השתכן שם עם כמה מוסדות, ובינתיים המקומות האלה לא היו בידי הכנסיות. הר ציון שולט על העיר העתיקה ועל החומה. המקום היחידי בו אנחנו יושבים עם אנשים חיים על יד החומה זה בימין משה. למה לנו לדלל את השכונה ושוב להתרחק משם? אולי נחכה עם התכנית הזאת עוד 10 שנים, עד שיהיו לנו יהודים בעיר העתיקה? לו היינו רוב בעיר העתיקה, הייתי מסכים לזה.

בימי מלחמת השחרור היתה לימין משה תפקיד חשוב מבחינה בטחונית. אני מבין לו היו רוצים להרוס את המבנים הקיימים ובונים במקומם בתים גדולים, ומשכנים שם 500 משפחות במקום 160. לא רוצים לעשות זאת כדי שלא לקלקל את היופי של הנוף במקום. אם כך, אן לפחות לא ללכת לקיצוניות השניה ולהוציא משם את האנשים. אני מציע שועדת השרים תראה ~~את המצב ומתכנן~~ אתו מבחינה בטחונית.

מבחינת האמצעים. גניח שהממשלה מסכימה לתכנית של העיריה במקום. אני שואל: איזו זכות מוסרית יש לנו להפקיע את השכונה הזאת ולהוציא את בעלי הבתים שחיים בירושלים, ואת הדיירים שלא ברצונם. כל הפקעה באה למנוע ספסרות. אפשר לעשות זאת גם בהסכמתם, אבל אז זה יכול לעלות יותר כסף. איזו זכות מוסרית יש לנו ללכת לבעלי הבתים שנולדו בשכונה הזאת ולדרוש מהם לתת לנו את הקרקע? חלק מהם גרים עדיין שם, חלק גר שם במלחמת השחרור ואחר-כך עברו לשכונות אחרות בירושלים. מה הזכות שלנו לקחת מהם את זה ולמסור לאמה שבע או לאיזק שטרן? באו אלי ואמרו לי שהם מעונינים בשיקום. הם ביקשו לאסוף את בעלי הבתים ושיעזרו להם בשיקום השכונה. אולי הדיירים יצאו ואז הבתים הם שלהם ואולי מי שהוא מהם ירצה לחזור ולהשתכן בביתו. הם מוכנים לשיקום השכונה ביחד אתם. הם אינם מתכוונים לספסר, אלא רובם מתכוונים לחזור למקום. ישיבת "חורב" מתדפקת על דלתנו, הם רוצים לקחת שם מקום. אין לישיבה מקום, הם מוכנים להכנס לשם, זה מוסד יפה. הם טוענים שהפכו בתי כנסת למוסדות לאמנים, הפכו אותם לחולין. הפיצו שמועות שונות על שכונות אמנים וכו'. הם טוענים שזה רכוש שלהם. אם רוצים

לשקם את השכונה, אדרבה, יעשו * זאת ביחד אתם, ויהיה גם להם מה להגיד.
יש הרבה שכונות בכל הארץ שאפשר לשנותן, ואנחנו לא הולכים בדרך זו
של הפקעה.

פ. קול:- למה עשיתם זאת אצל הערבים כל כך בקלות?

ז. ורהפטיג: לא עשינו זאת כל כך בקלות. אם דיננו כדין ערבים,
הייתי מקבל עזרה ממירון בנבנישתי לא לעשות זאת.
אני יכול לתת דוגמאות של מקרים בהם יכולנו להפקיע, ובכל זאת לא
בחרנו בדרך זו. אין כל הצדקה מוסרית שהפעם ננהג כך.

בקשר למטרה, אני חושב שזו תהיה טעות מדינית, בכל
אופן עכשיו, לא צריך לעשות זאת. יתכן שאחרי שנשב בעיר העתיקה
אפשר להעלות שוב את ההצעה. אני בעד זה שהשכונה תהיה מאוכלסת
ולא בלתי מאוכלסת. אם תיתן עזרה לבעלי הבתים, הם יבנו שם בתים
יפים. כל בעל בית יהיה מוכן לבנות ולהשכיר את הדירות.

פ. קול: מה ששר הדתות מציע, זה להשאיר את השכונה הזאת
עלובה לשנים רבות. זאת המסקנה היחידה מכל הנאום
של שר הדתות. אתה תתחיל לנהל מו"מ עם כל אחד ואחד מבעלי הבתים
שאינם גרים שם. זה יהיה נושא לספרות בלתי רגילה. המסקנה מהצעתך
היא - שהשכונה הזאת שיכולה להיות פנינה של ירושלים, מול החומה,
בסביבה של בתי המלון הגדולים (עכשיו יבנו גם את שירמון), תישאר
שכונת עוני. המשפחות תמשיכנה לגור שם במצב קשה מאד, ושום דבר לא
ישתנה. ואילו לפי ההצעה של ראש העיר, המשפחות הגרות שם בתנאים
קשים מאד, תקבלנה שיכון במסגרת של מפוני משכנות עוני, ויתחילו
לחיות כבני אדם ולא כמו שהם חיים. אני גור בשכונתם ומתפלל בבית-
הכנסת שלהם, ואני מכיר את התנאים האיומים בהם הם גרים. אנחנו
רוצים לתת להם פתרון למגורים אנושיים ולאפשר לירושלים שתהיה
לה שכונה יפה שתמשוך אנשים חשובים לירושלים. אנחנו נפצה גם
את בעלי המגרשים וגם את הדיירים. לא נגזול שום דבר, אבל נפצה
בצורה מתקבלת על הדעת ולא ע"י כך שנתחיל מו"מ עם כל אחד מהם.
מו"מ כזה יכול להביא לשוק שחור במחירים. איך יבנו על 120 מט"ר,
על זה יהיה מו"מ לחוד; איך זה ניתן לבצע, גם על זה ידונו.

אני מאמין שירושלים תהיה שלנו. אינני בין את הנימוק הבטחוני שאתה הבאת. ימין משה איננה בתוך החומות, היא גם איננה שייכת למזרח ירושלים. אנחנו בונים מהצד השני. אנחנו מקיפים את העיר העתיקה מכל צד ביהודים. ע"י כך אנחנו מבטיחים את ירושלים, כי אנחנו עושים חגורה ממזרח ומזרח, שתקיף את העיר העתיקה ביהודים. בעיה בטחונית איננה עולה כאן. גם מצפון אנחנו מקיפים את העיר ביהודים. מדוע נכנס כאן נימוק בטחוני, לאחר שירושלים היא שלנו? השטח הזה נמצא במעבר מהעיר המערבית לעיר העתיקה. כולם עוברים את השכונה הזאת בדרכם לעיר העתיקה, וכולם צריכים לראות את שכונת העוני, והם שואלים מדוע אנחנו משאירים את זה כך. עכשיו מציעים לנו לשחזר את השכונה כפי שהיתה, ורק בתוך הבתים להכניס מודרניזציה. ראש העיר לא אמר שרוב האנשים יהיו מחו"ל, אלא רוב האנשים הם אזרחי ישראל. האם זה מוסיף לנו כבוד כאשר אנשים בדרכם לעיר העתיקה רואים את המצב של השכונה הזאת?

אני מציע שחברי הוועדה יראו בהצעה דבר טוב. זה טוב למשפחות שגרות שם, זה טוב כדי למשוך לכאן אנשים שמעוניינים לגור פה מול החומה. איננו גוזלים שום דבר אלא אנחנו רוצים למנוע ספסרות. זה הדבר היחיד. אנחנו יודעים למה זה עלול להתפתח.

אני מציע לא לקבל את ההצעה של שר הדתות. אין בה הגיון. אני מציע לקבל את ההצעה שהעלה ראש העיר ומר בנכנישתי.

היו"ר ל. אשכול: האם ישנה אפשרות להסיר מאתנו את הטענה שבמקום

160 משפחות תהיינה שם רק 80 משפחות, ע"י כך

שנבנה על חלק מהקרקע בנינים גדולים?

ט. קולק: יש שם 6 דונם מגרשים ריקים, על זה אפשר לבנות.

מ. בנכנישתי: יש שטחים רבים שאפשר לבנות עליהם מסביב לשטח זה. חלק מופקע כבר, חלק שייך ליוונים. יש שטחים גדולים

שהם ריקים למעשה.

אם אתה בונה בתים גדולים, זה יקלקל את הנוף של העיר העתיקה. אם תבנה מגדל מול מלון המלך דוד, בודאי תקלקל את הנוף של מלון המלך דוד הצופה לעיר העתיקה.

ט. קולק: מלון "שרתון" יקום כאן, זה ענין של 700 אורחים ו-300 עובדים שיהיו כאן לצמיתות. באבו טור איכלסנו 45 דירות שהיו בשטח ההפקר. זה ענין של 200 איש. 170 איש בכנסו עכשיו לאותה הסביבה. איננו מוציאים רק משם אנשים אלא אנחנו גם מוסיפים יהודים טובים. יש ועדה שדנה בפניות של היהודים הרוצים לגור שם. בוועדה מיוצגות כל המפלגות והיא פועלת בראשותו של איש-שלום. מינהל מקרקעי ישראל מינה אותה. את השטח של ימין משה, איננו רוצים לקלקל, אבל מסביב מוסיפים אנשים. מתכוננים עכשיו לבניה גדולה ב"עומדיה". אנחנו מתכוננים להקים שני בנינים גבוהים, אני מניח שזה ענין של 350 - 400 דירות. כך שהסביבה הזאת די צפופה.

א. ששון: האמת היא שהמצב בימין משה, כפי שהוא היום, הוא עלוב מאד והוא בבחינת כתם עלינו גם בצורה וגם כתנאי התושבים הגרים שם. לדעתי אסור למדינה לתת לתושבים אלה להוסיף ולחיות כפי שהם חיים.

אם רוצים להוציא את האנשים האלה משם - ואני חושב שהכרחי לעשות זאת - צריך למצוא להם מקום טוב, רצוי שזה יהיה במזרח ירושלים. אני אומר את זה משני טעמים:

1. נאכלס את מזרח ירושלים;
2. האנשים יטבו כאן 20 שנה והם היו במגע מתמיד עם הערבים והם מכירים את הבעיות. טוב לשכן אותם במזרח ירושלים במקום שיש ערבים, הם ידעו איך להגן על עצמם.

הייתי רוצה שנבחר מתוכנו 2 - 3 אנשים שילכו למקום ויראו אותו.

ח.מ. שפירא: אני יכול להבין את הרעיון שרוצים לעשות שכונה יפה שם.

לדעתי, אם רוצים להעביר את האוכלוסיה, צריך לבוא אתם בדברים. כשאנחנו מפקיעים את השטח, פירוש הדבר שיש כאן משום אישור. אם ימציאו לגרים שם דירה יפה משיש להם עכשיו, בתנאים יותר טובים, הוא בודאי יסכים. למה ירצה לשבת דוקא שם? לא לכולם יש אותו טעם שיש לאמה שבע או לאיזק שטרן או לרוטשילדים. אני חושב שהם יסכימו לעבור. אינני רוצה להתרגל להפקעות. היום ההפקעה כאן ומחר שם. נבוא אתם בדברים. כמובן שלא ניתן להם לקבל 100,000 דולר אבל אם מי שהוא ירצה להטיב את מצבו במידה מסוימת, אנחנו צריכים לאפשר לו את הדבר, כי הוא גר שם בתנאים הקשים ביותר. השכונה מאד קרובה לי, ואני יודע כמה עמדו תחת מטר של יריות במשך שנים רבות. לכן צריך לבוא אתם להסכמה ולא להשתמש בהפקעות.

י.ש. שפירא: שמעתי על התכנית של ראש העיר ופל ההתנגדות של

שר הדתות הרבה זמן לפני הישיבה הזאת. לא היתה

לי האינפורמציה כפי שקבלתי אותה בישיבה הזאת. ביחש לעובדות אין חילוקי דעות. יש 120 דיירים ורק 8 מהם הם בעלי הבתים, 120 דיירים משלמים שכר דירה והם מוגנים. האינפורמציה הזאת היתה חשובה וחדשה בשבילי. ועוד ידיעה חשובה שמענו היום, שכל בית עומד על שטח של 120 מ"ר. זאת אומרת שהוא איננו מגרש בר-בניה אלא אם יהיה איחוד של החלקות הקטנות ברה-פרצלציה. מי שגר שם לפני מלחמת השחרור איננו גר שם היום אלא רק 8 משפחות שהיו שם מימי מלחמת השחרור ועד היום, והם היו פתוחים לאיומים מצד הערבים. האנשים גרו שם בתנאים של שכונת עוני כאשר יש עליהם איומים מצד החומה. אי אפשר להשאיר את המצב כמו שהוא. אין כל סיכוי שהדבר הזה יבוא לשיקום אלא אם תהיה יד אחת אשר מרכזת את העניין. אין ספק שצריך לבוא בדברים עם האנשים הגרים שם. לא נוציא אותם בכוח, על כך אין ויכוח. כמובן שצריך לדבר גם עם בעלי הבתים. אם אתה יכול לקנות אצל פלוני את החלקה שלו בעד 10,000 ל"י ויש לך סיכוי שאתה בהפקעה תשלם לו 8000 ל"י, אני בעד זה שתשלם לו 10,000 ל"י. אבל אם במקום 8000 ל"י אצטרך לשלם לו 50,000 ל"י כי יש לו פינה, הרי הוא לא יכול לבנות, ויוצא שזה לא נהנה וגם זה חסר. אילו המדובר היה במקום אחר, כמו בבית וגן, לא חשוב היה לי לחכות עוד 10 שנים, אבל כאן המדובר בשכונה שעל יד החומה, על יד הפרק והמלונות הגדולים, איננו יכולים לחכות עד שהדבר יסתדר בינזמה פרטית.

הצעתִי היא שתהיה ועדה מצומצמת של אנשים שבראשה

יעמוד ראש העיר שינהלו מו"מ עם האנשים האלה וידווחו לנו לאן זה הולך. אם יתברר שאנשים לא רוצים לצאת משם, לא יצאו. אבל אין כל ספק שבסופו של דבר, אם לא תהיה ברירה, אני אהיה בעד הפקעה.

ח. גבתי: אין לי הרבה להוסיף לדברי שר המשפטים. גם אני

בדעה שצריך להפריד בין הזכרים. פיגוי צריך

לעשות גם אם לא עושים שם שום דבר. השאלה היא: מה יהיה אחר-כך?

אם מפנים ומשאירים את זה בידי בעלי הבתים, יבואו עוד יהודים

קבצנים וישכרו את זה מחדש, ואז השאר אותה שכונה. הפיצול הזה

של 120 ממ"ר לכל בעל בית, איננו מאפשר לעשות שם שום דבר אלא

להשאיר את המצב הקיים. גם אפשר לשקם את השכונה מבלי להפקיע,

מה טוב; אם אי אפשר בלי הפקעה, אז אין ברירה. בתכנית "ל"

לוקחים מיהודים את המגרשים שלהם כדי ליצור אפשרות של תכנון כולל

ואומרים לו: אתה תקבל את חלקך במקום אחר. אי אפשר לעשות אחרת.

אני מאד בעד התכנית של ראש העיר. אינני ~~א~~ מיעץ להוסיף עוד שני

מגרדי שחקים כדי להוסיף שם אוכלוסיה.

אינני מחשיב את הנימוקים של שר הדתות שלשכונה

הזאת יש ערך בטחוני מיוחד. היום - לא. אני מצטרף להצעת שר

המשפטים להתחיל לטפל בזה.

ט. כנטוב: אינני יודע על מי מדינים. ההפקעה אינה נוגעת

לדיירים. הם גרים שם בתנאים בהם גרו בואדי סליב,

צריך לשקם את השכונה ולוציא את האנשים. הם בין כך נכללים בין השכונות

הראשונות שצריכים לפנות במסגרת משכנות עוני. נניח שאנחנו מפנים

אותם ולא מפקיעים, הבתים אינם שייכים להם. מה בעל בית יכול לעשות

בשטח של 120 ממ"ר? ועדת בנין ערים לא תיתן רשות לבנות בית על

שטח כזה, ואז בעל הבית ישאר עם תבית כמות שהוא ולא יוכל להפיק

מזה תועלת, הוא ישכיר את זה שוב בתנאי המגורים הקיימים שם.

לכן מוכרחים לשקם ולשחזר את השכונה. משאירים את הקליפה מבחוץ

ובפנים משנים, מחברים שני בתים וכו'. שום בעל בית לא יוכל לעשות

זאת בעצמו. אם יקנו את זה מהם כל השכונה תשתנה. אף אחד מאלה

המוכנים לעבור לשם, לא יהיה מוכן לעבור לשם אם מסביב ישארו הבתים

הקיימים. אנחנו יכולים לשלם ליהודים אלה סכומים טובים כדי

שיוכלו לקנות להם מגרשים הרבה יותר גדולים במקומות אחרים ולבנות

עליהם. לא נעשה שום גזילה.

ט' קולק:

אסור שיגורו שם יותר מדי אנשים מחו"ל שיהיו כאן במשך חצי שנה. עלינו להגביל אותם לרבע או לשליש מכלל האוכלוסין שבשכונה. בכל זאת אני חושב שאם אנשים כאלה יגורו כאן, ירויחו מזה לא רק ירושלים אלא הארץ כולה, בשטחים שונים, שעכשיו אפילו לא חושבים עליהם. חלק ניכר מהדיירים הגרים שם עכשיו רשומים לקבלת דירות. עד עכשיו לא היו להם 3000 או 5000 ל"י שהיו נחוצים כדי לקבל דירות אחרות. יש לאפשר להם לעבור לדירות טובות יותר, מוטב למזרח ירושלים. לא יוציאו אף אחד שלא ירצה לצאת משם. אם קובעים שערך דירה כזאת הוא 5000 ל"י, ואם אנחנו משקיעים בפיתוח שבילים ובכל מני דברים, הרי כעבור שנה נצטרך לשלם לאיש הזה 10,000 ל"י. זה לא מוצק שאיש כזה ירויח מזה. מי שרוצה להמשיך לגור שם, יכול לעשות זאת, אבל אם הוא ירצה למכור את הדירה, יהיה עליו למכור במחירים של היום. המצב הזה מאפשר לנו להיות קצת יותר גמישים ונדיבים מאשר היינו יכולים להיות בדרך כלל כשאנחנו חורסים בתים. בכמה מקרים זה קרה ששר השיכון הרס בית, הוציא את האנשים ושילם להם ולבעל הבית נשאר מגורש גדול שהיה לו ערך גדול יותר מאשר קודם. בעלי הבתים יקבלו לפי השמאי, לא פרוטה אחת פחות. אם יהיו שני שמאים הם יסתדרו, הם יקבלו את הערך המלא. אותם בעלי בתים שאומרים עכשיו שהם רוצים להשאר שם, התעוררו רק עכשיו בחודש-חודשיים האחרונים, מאז ששמעו ששם הולכים להקים מרכזים. כמה שהויכוח הזה יימשך יותר, זה יעלה יותר כספים, ולבסוף לא נוכל לעמוד בזה. אני מבקש מכם לא לדחות את זה יותר, אני מבקש מכם להחליט היום על ההפקעה המצב הזה מונע מאתנו לעשות איזה שהוא דבר כדי לשקם את השכונה. כל מה שאנחנו דוחים, זה יעלה לנו אחר-כך פי 10.

היו"ר ל.אשכול:

נניח שעכשיו מחליטים להפקיע, ואז מיד ניגשים לסדר שבילים וכו', אתה בטוח שלא תצטרך משטרה או לחץ אחר כדי להוציא אותם? אני אומר שצריך להזהר, אנחנו נתחיל להשקיע כספים, ומה יקרה אחר-כך אם לא ירצו לצאת?

ח.מ. שפירא:

אני מציע שתקום ועדת שתבוא בדברים עם התושבים ואחר-כך נשמע דו"ח תל המצב לפני שאנחנו דנים על הפקעה או לא-הפקעה, אני רוצה שיבואו בדברים עם בעלי הבתים ועם הדיירים

צריך לדעת כמה הם דורשים, ולדעת אם הם רוצים לנצל את המצב הזה לספקולציה.

היו"ר ל. אשכול: אני מציע להקים ועדה שתהיה מצויינת ביכולת לומר להם שאם לא תהיה הסכמה מצדם, אנחנו עומדים להפקיע, וזה לא כדי להפחיד אלא שנעשה זאת. אני סבור, שגם למען הנימוס, צריך לדבר תחילה עם האנשים ולשמוע מפייהם מה הם רוצים. ירושלים זקוקה לכמה דברים דרסטיים. חשבו שתהיה עליה גדולה, זה מתעכב. יותר קל לקנות שכונות עוני כאלה ולבנות עליהן בתים גבוהים. אבל אם אתם מעריכים את השכונה הזאת כמו שאתם מעריכים, ואם זה יכול להוסיף לירושלים קצת יקירי קרתא מצד אחד ואינטלגנציה מצד שני, דברים המעלים את היוקרה של ירושלים, אנחנו אוטרים שני דברים; שהועדה תאמר לאנשים שאם לא יסתדרו, תהיה הפקעה, ואז כודאי יסתדרו על המהיר. אני מבין שאם הם דורשים קצת יותר, על 100 ל"י אנחנו לא נעמוד. אבל עליהם לדעת שאם לא ישתוו, הם יקבלו לפי המחיר שיקבע השמאי. גם אז לא ייגמר העניין, אז תצטרך להוציא את האנשים. לא מגיע לאנשים האלה להתעשר, מגיע להם משהו, אבל לא להתעשר. כי אם הממשלה לא תביא יהודים כאלה מחו"ל, גם לא יהיו סכומים כאלה. אם הממשלה לא תפצה את התושבים, לא יהיה שום דבר. אין לי שום ספק שאם איזק שטרן ישב בירושלים, זה יוסיף לירושלים באיכלוס, ביוקרה ובכל מני דברים.

י. טמיר: היות והמחירים נקבעים לפי יום ההפקעה וכל מו"מ מעלה את המחירים, הייתי מציע ללכת בדרך שהציע שר המשפטים, דהיינו: להודיע על כוונה להפקיע.

י.ש. שפירא: אני מקבל עלי את הסיכון, אולי זה יעלה ב-5% או 7% יותר. אבל בכל זאת מוטב לנהל מו"מ. טוב שנאמר לאנשים: רבותי, דברו תכלית, אחרת אנחנו נפקיע.

יש החלטה לבחור בוועדה. הועדה צריכה לדווח תוך שבועיים - שלושה; אם הדבר הזה לא יסתדר בדרך אחרת, תופקע השכונה. אם המו"מ יעלה קצת את המחיר, מילא, אפשר לעמוד בזה.

ז. ורהפטיג: אני מבקש להצביע. אנש מתנגד מבחינה עקרונית לכך שאנחנו מרוקנים את העיר.

היו"ר ל. אשכול: אתה רוצה לומר לאלה שיבואו לפענן : לך אין מה
לטעון, אתה קיבלת כסף; אבל אני, שר הדתות,
התנגדתי כי היה לי ענין שיהיו יותר יהודים שם. אם אנחנו מחליטים,
אנחנו רוצים שאתה תשפיע על היהודים האלה שזה לטובת ירושלים.

ט. קולק: מי יהיו חברי הוועדה?

י.ש. שפירא: היו"ר יהיה ט. קולק. אני מציע שיבחרו ב:
יהודה סמיר, טרלו, ואיש משרד הפנים.

ט. קולק: ציון אוריאל ועמוס לביא.

ז. ורהפטיג: אני מציע את דב רוזן.

מ ח ל י ט י מ : (1) להקים ועדה אשר תבוא בדבריה עם בעלי הרכוש
בשכונת "ימין משה", לשם רכישת כל מבני
השכונה ותדווח לוועדת השרים לענייני
ירושלים תוך שלושה שבועות.

(2) הוועדה כאמור בסעיף 1, תוסמך להודיע לבעלי
הרכוש כי במידה ולא תהיה נכונות מצד בעלי
הרכוש להגיע להסדר מוסכם, הצטרך הממשלה
להוציא צו רכישה לצרכי ציבור.

הרכב הוועדה: ראש עיריית ירושלים - יו"ר,
ד. אוריאל - משרד החקלאות
צ. טרלו - משרד המשפטים
ע. לביא - משרד האוצר
ד. רוזן - משרד הפנים
צ. תירוש - משרד השיכון
י. חמיר - משרד ראש הממשלה

ג. העברת מטה המחוז של המשטרה למזרח ירושלים.

א. ששון: תוך שלושה שבועות יוטלם הבנין של מטה המחוז ותושלם ההעברה. השאלה היא: האם לעשות חנוכת המקום או לא? זה הבנין הראשון באיזור ההוא.

היו"ר ל. אשכול: לא לעשות חגיגה.

י.ש. שפירא: לפתוח בצנעה.

- 22 -

י. שמיר: בישיבה הקודמת בתבקשתי לפנות לשר הבטחון בקשר לממשל הצבאי. פניתי אליו וקבלתי תשובה שלילית. הוא לא מוכן להעביר את הממשלה מחוץ לירושלים. אני מציע לקיים דיון נוסף בהשתתפות שר הבטחון.

היו"ר ל. אשכול: יש לנו השבוע ועדת הבטחון. אין שם הרבה סעיפים. אני מבקש להביא את זה לשם.

י.ש. שפירא: אני מציע שיהודה שמיר יופיע שם ויביא את כל התכנית.

ה י ש י ב ה נ ע ל ת

(רשמה מ. טרלו)

ט ו ד י

פ ר ו ט ו ק ו ל

מישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
שהתקיימה ביום ג', כ"ט בסיון תשכ"ח - 25.6.68
בשעה 16.00 במשרד ראש הממשלה

נ כ ח ר :

נ ע ד ר ו :

שה"ח א. אבן (בחו"ל)
שר העבודה י. אלון
השר מ. בגין (בחו"ל)
השר פ. ספיר (בחו"ל)
השר ז. שרף (בחו"ל).

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול
שר השיכון מ. בנטוב
שר החקלאות ח. גבתי
שר הדתות ז. ורהפטיג
שר התיירות והפיתוח מ. קול
שר הפנים ח.מ. שפירא
שר המשפטים י.ט. שפירא
שר המשטרה א. שרון

ט. קולק - ראש העיר ירושלים
מר אגמון - משרד האוצר
מ. בנבנישתי - עיריית ירושלים
ש. הילל - משרד החוץ
י. שמיר - משרד ראש הממשלה
ע. יפה - " " "
א. כידן - " " "
מ. פרגאי - משרד החוץ

מ. גיר - מזכיר הועדה

סדר היום:

- א. קידום הבניה במזרח ירושלים
- ב. שיקום שכונת ימין משה
- ג. העברת מטה המחוז של המשטרה למזרח ירושלים

אני פותח את הישיבה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

./.

קידום הבניה במזרח ירושלים

1. הקמה של פרויקט.

ט. בנסוב: דובר בינינו, כדי לא לעכב את הבניה, שנקים עכשיו את הצריפים בלי ועדת בנין ערים ומכרז. אינני רוצה הערות מבקר המדינה, ולכן שאלתי אותו מה נחוץ לעשות, והוא השיב שאם תהיה החלטה פורמלית, זה יהיה מספיק. לכן צריכה להיות כאן החלטה פורמלית.

ח.מ. שפירא: משום מה יש אצלי הרגשה ששרי השיכון - ולא דוק שר השיכון הנוכחי לבד - חושבים שהם יכולים להיות פטורים מהחוקים הקיימים ולפעול לפי רצונם. מהנסיון ידוע לנו שבמקום שמשרד השיכון התחיל לפעול לפי ראות עיניו, יש קלקול לכמה דורות. שר השיכון יודע מה היה באנגליה. אני חושב שאסור - ובפרט בירושלים - לתת להם חופש גמור. אני יודע שהבניינים שנבנים עכשיו, התעכב ענין אישור הועדות לשבועיים - שלושה שבועות בלבד. לא טוב להשתחרר ממוסד קבוע בחוק. אינני מסכים לדעה שלא צריכים לקבל אישור מאותן הועדות שאחראיות לסדר ולתכנון ולכל מה שנעשה בכל הארץ, ובמיוחד בירושלים, כאן יש לנו בדיקה יסודית. אני גם מתנגד לשחרור ממכרזים. לשם מה? אני מתאר לי שהכל מוכן מראש והם יודעים מה שצריך לבנות, אבל לא צריך למסור אלא ע"י מכרז. אני מציע שהפעם לא ניענה להצעת שר השיכון ונאמר להם ללכת בדרך הרגילה של מסירת עבודות ע"י מכרזים ואישור הועדות. אני מצדי מוכן להבטיח שהעיכוב של הועדות לא יהיה יותר מאשר שבועיים - שלושה שבועות. עלינו להתאים את עצמנו לחוק. משום כך אני מציע ששר השיכון יקח את הצעתו בחזרה וילכו בדרך הרגילה ולא נתחמק ממה שהחוק מצווה עלינו.

מ. בנטוב:

אני לא שייך לאלה הדוחקים את הקץ. דעתי היא שירושלים בידינו ואיננו מתכוונים להחזיר אותה. לכן נבנה אותה באופן מסודר. אבל לוחים עלי. אומרים שאנחנו לא מתקדמים. ביחס לבניה של 700 יחידות הכל הלך בסדר; היה אישור של ועדת בנין ערים, היו מכרזים. אמנם, לולא המכרזים היינו מרויחים חודש-חודשיים. אני לוחם על זה שהכל יהיה לפי החוק, אבל אינני יכול להיות מוכה משני הצדדים.

1. הקמת צריפים.

מ. בנטוב:

הועלה ענין הצריפים. אמרו לי: מחר אתה צריך להעמיד צריפים. התחילו להעמיד צריפים. לו היינו צריכים להגיש את זה לוועדת בנין ערים, זה היה עוד מתעכב שבועיים-שלושה. אחר-כך צריך ללכת למכרז, זה גם כן ענין של חודש או 6 שבועות. אני יכול להפסיק בבניית הצריפים. לי לא איכפת. אני אינני רוצה שיגידו לי לתשפת ואחר-כך מבקר המדינה יגיד שמשרד השיכון פועל בניגוד לחוק.

היו"ר ל. אשכול: דובר על 20 צריפים. אני תובע משרד השיכון אם יש

בתכנית לבנות עוד בנינים, שלא יחכה לרגע האחרון

ואחר-כך יאמר שהוא צריך לקבל יד חפשית. היה די זמן לכך. אני אומר שזו שערוריה אם הפסדנו חודש או חודשיים ע"י הסחבת וכל מני אישורים. אני מניח שאפשר היה לעשות הכל לפני כן.

אני מציע שנחליט על מספר הצריפים שרוצים בסה"כ להקים, אם זה 50, 60 או 70 צריפים.

מ ח ל י ט י מ ,
למען לאפשר הקמת צריפים ללא דיחוי
נוסף, לפטור את משרד השיכון
מלהזדקק לנוהלים המקובלים כגון
מכרזים על ביצוע עבודות, אישורים
של ועדת בנין ערים וכיוצא-בזה.

2. תכנית הפיתוח בצפון מזרח ירושלים בגודל של 850 דונם.

היו"ר ל. אשכול: אני מבין שיש כבר רשיונות לבנינים. אני רוצה להבטיח מראש שיהיה לנו כבר אישור על עוד 500 בתים. מן הראוי שתהיינה עוד 500 - 1000 דירות. כמה רשיונות יש עכשיו?

מ. בנטוב: במשרד השיכון יש רשיונות על 700, חלק מזה הן וילות שאנחנו לא מתכננים אותן.

היו"ר ל. אשכול: מדוע אין 1400?

מ. בנטוב: לנו יש 700 דירות על כל השטח. אינני יודע מה יהיה עם הגבעה הצרפתית.

היו"ר ל. אשכול: מדוע אין לנו? כבר חודשים שהפקענו את הקרקע. שאלו אותי בועדת החוץ והבטחון על כך, ואמרתי שיש 700 יחידות ועוד 400, אני מניח שיש לנו רשיונות על 1100. אם אין, למה אין? הצריפים הם דבר זמני, יהרסו אותם פעם. בישיבה הקודמת רצינו למצוא דרך שלא נבטל עוד שבועות. מה מצב הדברים?

י. סמיר: יש אישור של ועדת בנין ערים שכוללת תכנון השטח כולו, ויש רשיונות לכל בית קונקרטי. בסעיף הבניות יש אישור על 2300 יחידות ע"י ועדת בנין ערים מחוזית ומקומית.

היו"ר ל. אשכול: מסתבר שתכנית של כל 3000 הדונם כולה מעובדת ומאושרת.

י. סמיר: 850 דונם מאושרת, על השאר עובדים. 850 דונם אלה נותנים עבודה למשך שנה בבניה.

היו"ר ל. אשכול: אני מציע שעל ה-850 דונם האלה לא יהיו עכובים יותר.

מ. בנטוב: אם שר הפנים מקבל על עצמו שבמשך שבועיים זה יהיה מוכן מבחינת ועדת בנין ערים. צריך לאשר כל תכנית וכל בנין או קבוצת בנינים. במידה ואין רשיונות, אנחנו נגיש ושר הפנים מקבל על עצמו שתוך שבועיים עד שלושה שבועות זה יהיה גמור?

היו"ר ל. אשכול: הממשלה הטילה עלי את האחריות על בנין ירושלים.
מצד משרד הפנים אין עיכוב, אם יש לכם כסף, אפשר
על 850 דונם לתכנן ולבנות.

י. טמיר: הכל במסגרת התקציב.

היו"ר ל. אשכול: אז נעשה הכל כדי שלא יעוכב הדבר. אני מייעץ
שהתכניות על 850 דונם יתחילו מיד לתכנן ולאשר.
אין שום עיכוב לגבי 850 דונם אלה, שיתחילו הקבלנים לבנות כאילו
ישנם האישורים. בינתיים שום דבר לא מפריע לך לבקש אישור.
במחצית החודש הבא יכולים לבנות.

מ ח ל י ט י ם
להסיל על משרד השיכון לזרז את הגשת תכניות
הבניה לאישור מבלי שהדבר יעכב ביצוע תכניות
הבניה והפיתוח.

3. תכניות פיתוח נוספות בצפון מזרח ירושלים.

י. טמיר: יש עוד 600 דירות שנבנות ע"י חברות, שצריכות
להגיש על זה תכניות. אני לא רואה בזה עיכוב
משום שצריך להבחין בין רשיון ובין התחלת בניה. יש פרק זמן של
חודש וחצי עד שעושים יסודות, התחלת עבודה וגמר פרטים, ואפשר
לקבל את הרשיון באותה תקופה. החברות מתחילות להגיש תכניות בנין.
החברות הן: "שיכון עובדים", "רסקו", "סלע", "האחים רובינשטיין",
"משב". על הבינוי כבר יש אישור, על רשיונות הבניה עוד אין אישור.
ברגע שיש אישור של תכנית בנין ערים, זה הולך מהר. אינני חושב
שהרשיונות גורמים לאיזה שהוא עיכוב.

היו"ר ל. אשכול: מדוע לא התקדמנו?

י. טמיר: עובדה שמשרד השיכון התחיל לבנות. התכנית היתה
מאושרת גם לחברות לפני שלושה חודשים, רק עכשיו
הגיעו לסיכום עם החברות.

היו"ר ל. אשכול: זו ממש תעלומה. ירושלים בידינו. בנשוב חושב שאפשר להתמסרה. אני שואל: מדוע הפסדנו 2 - 3 חודשים?

ט. בנשוב: מכרז לוקח חודשיים. שבועיים האישור של ועדת בנין ערים. יש יישור קרקע. כל הדברים האלה לא הולכים מהיום למחר.

י. טמיר: בענין המכרזים צריך להתחיל. לפי התקנות צריך לעשות מכרז על כל קבוצת בנינים. בונים בנינים פחות או יותר דומים, לכן כאן אפשר לחסוך בזמן ע"י שימוש במכרזים שנעשו. בזה אפשר לקדם את הבניה, אם במקרה זה יינתן היתר להשתמש במכרז שנעשה לאחרונה.

יש 670 יחידות שבונה משרד השיכון. 600 יחידות בונות החברות ועוד 300 בונים בודדים. זה ביחד 1270. השטח מתוכנן ומאושר. על 600 יחידות צריכות החברות להגיש בקשות לרשיון בניה. אפשר להסתמך על המכרזים הקיימים. לדעתי אפשר בסוף החודש הבא להתחיל בבניה.

י.ש. שפירא: מדוע זה צריך לקחת כל כך הרבה זמן?

י. טמיר: מפני שהחברות רק עובדות על התכניות. עליהם להגיש תכניות לאישור לוועדת בנין מקומית, וזה גוזל לפחות 3 - 4 שבועות.

היו"ר ל. אשכול: אני מבקש שנבנה את ה-1000. אני לא מניח שרופאם לבנות בנינים מכווערים. אני מדבר על הבנינים שבאים בחשבון בסביל כלל ישראל. עלינו להחליט על כך היום, לאחר ששמענו שהתכניות ישנן.

ט. בנשוב: משרד השיכון איננו יכול לתת מקודות. אם "סולל בונה" מוכן לבנות מחר, טוב, אבל אם לא?

היו"ר ל. אשכול:

אני מציע שנתחיל ללחוץ על החברות.

י. טמיר:

20 דירות כבר בבניה. יש לנו הסכם עם האוניברסיטה שהם ישגרו לשם סטודנטים. קבוצה שניה יתחילו לבנות בשבוע הבא. עוד 30 דירות. הדירה היא של שני חדרים והול עם מטבח ושירותים. בסוף ספטמבר תהיה גם הקבוצה השניה מוכנה. עד סוף ספטמבר יהיו לנו 35 צרימים. יתכן שיהיה יותר, אבל עכשיו אני יכול לדבר בבטחון על 70 דירות.

י.ש. שפירא:

אני מציע שהועדה הזאת תתכנס שוב כעבור שבועיים. הועדה תקבל אז דיווח מה נעשה.

היו"ר ל. אשכול:

כל מה שאפשר, אנחנו מבקשים לבנות עכשיו ולא לדחות. בעוד שבועיים נקבל דו"ח.

מ. בנטוב:

אנחנו דורשים מהקבלים שיבנו לפי תכנית שלנו שמוכנה כבר. עושים מה שאפשר לעשות.

היו"ר ל. אשכול:

אני מניח את השאלה להחלטה אם פה לא יוחלט, אביא את זה לישיבת הממשלה. אם אפשר לעשות מבלי להפסיד

חודש-חודשיים או שלושה. אזלי אפשר לעשות מכרזים על מאות דירות? יתכן שלפי המכרזים הללו הקבלן לא ירצה לבנות. יכול להיות שישתנה משהו, יתכן ששכר הפועלים ישתנה. אבל אם בכל פעם צריך להפסיד חודשיים, אני בעד זה שבמקרה זה מבקר המדינה גם כן יקח בחשבון שבירושלים חשוב לנו מאד לבנות. עוד מעט גם יהיה חורף וזה מפריע בעבודות בניה. אני מציע להקטין את הסכמת עד כמה שאפשר, ולהציל את הזמן הנותר עד החורף. אחרי שיש מכרזים על בתים, ההפרש יכול להיות קטן. הקבלן יכול להגיד שנתייקרה העבודה, הפועלים דורשים יותר. אפשר יהיה להחליט אז אם מאשרים בתנאים החדשים. אני מציע שנחליט קודם כל על העקרון. מסתבר שתכנית של 3000 דונם כבר כולה מעובדת ומאושרת.

י. טמיר:

על 850 דונם מעובדת ומאושרת.

מ ח ל י ט י ם להטיל על משרד השיכון ועל הלשכה לאיכלוס
מזרח-ירושלים במשרד ראש הממשלה לזרז את
פעולת התכנון והגשת תכניות בנייה ופיתוח
במזרח-ירושלים, בנוסף לאמור בסעיף 2.

4. החלת היקף חוזים לשיפוץ מבנים בעיר העתיקה.

י. טמיר: בעיר העתיקה עשינו מכרזים לשיקום מבנים. יש לנו
עוד תכניות. נוכל לחסוך חורש וחצי אם נשתמש
בתכניות שהיו לפני חורש או חודשיים, שהם יכנו לפי תכנית שלנו.
ע"י כך אנחנו יכולים לקבל תוספת חדרים. אנחנו רוצים להסתמך על
מכרזים שהיו, ואז אפשר מיד לבנות.

היו"ר ל. אשכול: כמה חדרים יש?

י. טמיר: 70 כבר נבנים ואנחנו רוצים להגיע ל-200 חדרים עד
ספטמבר. לצורך זה יש עוד 3 מבנים, שזה עשרים וכמה
חדרים שאנחנו מוכנים מבחינת התכניות. יש לנו מכרזים קודמים על דברים
דומים ולפיהם אנחנו רוצים למסור את העבודה לקבלנים, אם תהיה הסכמה לזה.

ח.מ. שפירא: למה אי אפשר להכריז על מכרזים? אני חושב שזה
לא יגזול זמן רב.

מ ח ל י ט י ם להסמיך את ראש הלשכה לאיכלוס מזרח-
ירושלים במשרד ראש הממשלה להורות על
הגדלת היקף חוזים לשיפוץ מיבנים
ופינוי הריסות בעיר-העתיקה.

ב. שיקום שכונת ישינ משה

היו"ר ל. אשכול: מה גודלה של השכונה ומי גר שם ומה אנחנו רוצים לעשות?

מ. בנבנישתי: שטחה של השכונה הוא 24 דונם, יש בה 128 מבנים.

גרים בה 100 משפחות. כל המשפחות - חוץ משמונה -

הגיעו לשטח אחרי מלחמת השחרור. במלחמה השחרור עזבו הותיקים את

השכונה ואחר-כך היא עמדה ריקה. אחר-כך היא התאכלסה בעיקר

בעולים מתורכיה. הצפיפות גדולה מאד, גרים שם 5 - 6 נפשות בחדר.

הדירה האורגניאלית כפי שנבנתה, היתה בת חדר אחד. אחר-כך הוסיפו

על זה תוספות מבוערות. עכשיו יש שם שני חדרים ליחידה. אי אפשר

לשקם את השכונה כי אין אחד מבעלי המגרשים לא יוכל לבנות על 120 מ"ר.

התכנית היא לדלל את השכונה, להחליף את האוכלוסיה ולהעביר אותם

לשיכונים של מפוני ששכנות עוני. מ-160 יחידות, אנחנו רוצים לעשות

80 יחידות. כל הבתים הם בני קומה אחת. זו תהיה השכונה היחידה

בעיר שתישמר כשכונה מהמאה ה-19. אנחנו רוצים רק להרוס את המבנים הנוספים

שנוספו אחרי הבניה האורגניאלית. אם אתה מנקה את כל זה ואתה מחזיר

את הצורה של הבתים כמו שהיו בזמן הבניה, אפשר לחבר חדרים בצורה

אחרת, אבל לשמור על הצורה החיצונית האורגניאלית. הבית עצמו לא

ייהרס.

ט. קולק:

היינו רוצים שבירושלים תישאר השכונה הזאת כפי

שמונטיפיורי בנה אותה. זאת היתה השכונה הראשונה

מחוץ לחומות. היינו רוצים שתישמר השכונה הזאת. אנחנו רוצים

לשפץ את בית הכנסת. העברנו ארון קודש מליבורנו. שיפצנו את תחנת הרוח.

יש עשרות אנשים - גם עולים חדשים וגם יהודים אחרים - שיהיו מוכנים

לגור בשכונה הזאת. יש יהודים שמוכנים לגור כאן במשך חצי שנה או

יותר. הם מוכנים דוקא בעד בית כזה לשלם פי 3 או 4 מסווי. שם

יש דירות קטנות שתעלינה פי שתיים מאשר ברחביה. יש אנשים שמחכים

לדבר כזה. מאלוף נרקיס, עד לאדריכל שמעוני ועד לאלכס דה רוטשילד

הם רוצים רק לשם ולא לשום מקום אחר.

יש שתי אפשרויות: או להוציא את התושבים, להרוס

את המבנים הנוספים ולבנות שם בנינים גבוהים. זו אפשרות אחת. או האפשרות שהצעתי קודם. כפי שזה עכשיו, זה לא יכול להשאר. אם אמה שבע מוכנה בעד בית קטן כזה, שהיא יכולה לקנות בבית הכרם או במקום אחר בעד 80,000 ל"י, לשלם כאן 100,000 דולר, אם יש עוד אנשים כאלה המסוגלים לדבר, אפשר לעשות זאת, בתנאי שתבטיח להם שזו תהיה שכונת מגורים ולא יהיו בה דיסקוטים ומועדונים אחרים. כשביל רוב התושבים שם זו אפשרות לקבל 6000 ל"י ולהכנס לדירה של מפונים. ע"י זה היינו שומרים על השכונה כפי שהיתה פעם, היינו דואגים לכל מני אנשים מהארץ ומחו"ל הרוצים לבוא לשם. איננו מתכווננים להפוך את המקום כדוגמת יפו העתיקה, לשכונה עם דיסקוטים ואמנויות, אלא למגורים בלבד. האנשים האלה תובעים שזו תהיה שכונה שקטה. הם פוחדים שזה יהפך למקום יקר ופתחילו שם לספטר בקרקעות, אנשים שירצו לצאת משם, ימכרו את זה למסעדה או לדיסקוטק, מובן שדיסקוטק ע"י הרוטשילדים הוא יותר יקר... אני מבין ששר הדתות מתנגד להפוך את השכונה לשכונה של אמנים כמו ביפו העתיקה. אין לנו כל כוונה לעשות את זה, אלא אנחנו מתכווננים רק שיהודים טובים הרוצים לגור שם ולהסתכל על הר ציון ועל הסביבה הזאת, יוכלו לעשות זאת. איננו מתכווננים שיקימו שם אטלייה שלהם ולא תהיינה שם מכירות. אם לא נהפוך את זה לשכונה שקטה, איש מהאנשים הללו שמניתי לא יהיה מוכן לתפוצר לשם. אנחנו מתכווננים לשפץ את הסביבה, יהיה מוזיאון קטן בתחנת הרוח, יהיו שבילים וגינות. הכל כדי להפוך את השכונה ליפה ונעימה.

היו"ר ל. אשכול: מה שאתה מציע זה נראה לי כדבר יפה. אבל כשאנחנו חרדים לכל מטר אדמה בסביבה הזאת, מדוע לא נייחד את 24 הדונם האלה למגורים עם תכולה יותר גדולה.

ט. קולק: על יד זה יש עוד שטח, שם אפשר לבנות בנינים יותר גבוהים.

ח.מ. שפירא: אני לא חושב שאנחנו עכשיו כל כך מצומצמים בשטחים.

היו"ר ל. אשכול: במזרח ירושלים יש כבר היום בערך כ-70,000 לא-יהודים, הם עוד יתרבו. אם נחלק את זה ל-5 בממוצע, נמצא שיש שם 15,000 משפחות. לא מן הנמנע שערבי מתוך ישראל ירצה לעבור לשם. אבל גם אם נניח שלא יעשה זאת, אנחנו צריכים להיות בטוחים שיש לנו שטח ליותר מ-15,000 יהודים שם, כי הערבים מתרבים יותר, הילדים גדלים. אני שואל: 3000 דונם הפקענו, זה כולל גם כ-40% אדמת האוניברסיטה, זה יספיק לאלפיים יהודים.

י. טמיר: זה יספיק ל-5000 עד 6000 יהודים.

ט. קולק: כבר התחלנו לתכנן. בנהו יעקב רוצים להפקיע אלף דונם, שם מתכננים ליישב 600 יהודים ראשונים, אינני יודע כמה יש שם מקום למגורים. מסרנו את תכנון השטח כין ארמון הנציב ומר אליאס, שם יש מקום לאלפים טובים. אלה שטחים שלעת עתה הגענו אליהם. דברו כאן פעם שצריך ליצור טבעת של ישובים יהודיים. עשו ישוב יהודי מסביב למר אליאס, זו טבעת מסביב לעיר הערבית, זה בא עד צור-בחר. אם בנווה יעקב יהיה ישוב, הרי זו טבעת מלפי ומללה. המתכננים עושים טבעת מסביב ובכל אחד מהגופים האלה יהיו 10,000 משפחות. בסופו של דבר אני חושב שיהיה מקום ל-20,000 אנשים במזרח ובדרום ביחד.

י. טמיר: 15,000 עד 16,000 משפחות.

ט. קולק: במידה שאנחנו בונים בנינים למפונים, נבנה אותם במזרח ירושלים ואז נעביר את האוכלוסיה הזאת למזרח ירושלים.

י.ש. שפירא: הבנינים בימין משה שייכים לאנשים הגרים בהם?

ט. בנבנישתי: רק 8 מהם, כל השאר הם דיירים מוגנים.

ט. קולק:

נחלת שבעה תיהרס וכל השכונות האחרות תיהרסנה.
זאת שכונה שתישאר בצורתה. השכונות האחרות תיהרסנה
לשכונות עם בנינים גבוהים.

היו"ר ל. אשכול:

אתם אומרים שהבית בעצמו ישאר כמו שהיה פעם רק בפנים
יכניסו נוחיות. מה שטח הרצפה של בית כזה?

ט. קולק:

אלה בתים בני 2 - $2\frac{1}{2}$ חדרים. לפעמים יחברו שני בתים
לדירה אחת. מתוך 160 מבנים אנחנו מגיעים רק ל-80
בתים.

השכונה הזאת תיתן תושבים מאד רצויים לא רק לעיר אלא
לארץ כולה. אם אייזק שטרן יגור בירושלים, זה מוסיף משהו.

ז. ורהפטיג:

אני מתנגד לתכנית הן מבחינת המטרה והן מבחינת האמצעים.
לו הייתי מסכים למטרה, הייתי מתנגד חריף לעניין הזה גם
כן. אני מתנגד למטרה מטעמים אחרים מאשר ההתנגדות לאמצעים.

המטרה - כפי שמתאר ראש העיר - היא לדלל את השכונה,
להעמיד אותה על 80 דירות, ואותן 80 הדירות לא תהיינה תפוסות במשך
כל השנה, אלא יהיו בה תושבים מחו"ל שיבואו הנה לכמה חודשים בשנה.
זאת אומרת לדלל את השכונה הזאת. זאת תהיה שכונה לתפארת ולא מיושבת.
נגד מטרה זו אני מדבר. כתבתי כמה מכתבים בעניין זה. השכונה של ימין
משה היא שכונה ששוכנת סמוכה מאד לחומת העיר העתיקה. היא השכונה היותר
סמוכה מכל השכונות לחומה. יש 27 אלף תושבים ומזה יש כ-70 יהודים
במזרח העיר, אולי 100 יהודים. נניח שתוך כדי שנה יהיו 200 יהודים שם.
צודק ראש העיר בזה שצריך לדלל את הישוב בעיר העתיקה. יתכן שאפשר יהיה
להוציא 1000 משפחות תוך שנה או שנתיים. הם לא ילכו בגלל טעמים פוליטיים,
גם אם יתנו להם כסף. לפני 20 שנה, היתה פעם תכנית להכריז על העיר
העתיקה כ"קורפוס ספרט". היום למעשה היא "קורפוס ספרט". העיריה
הרסה כמה בתים שהיו סמוכים על החומה והוציאה את התושבים משם. עושים
את הפרק מסביב לעיר העתיקה ומוסיפים לחומה התורכית עוד חומה של פרק
לאומי. הם מתרחקים יותר ויותר. אני חושב את זה למכשול שיכול להיות
לנו מכשול מדיני, שאנחנו מתרחקים מהעיר העתיקה שזה קודשי הקודשים שלנו.

- אם יש שכונה אחת שקרובה לעיר העתיקה, רוצים לדלל אותה, להוסיב בה אנשים שבאים לגור בה מזמן לזמן. ע"י כך הופכים את ימין משה לשכונה בלי אנשים. על יד ימין משה ישנו הר ציון. הכנסיות השתכנו שם חזק מאד והם משתדלים לקנות כל שעל אדמה ולבנות עליו הקדש. זכות גדולה יש לד"ר כהנא שבמשך 20 שנה השתכן שם עם כמה מוסדות, וכינתיים המקומות האלה לא היו בידי הכנסיות. הר ציון שולט על העיר העתיקה ועל החומה. המקום היחידי בו אנחנו יושבים עם אנשים חיים על יד החומה זה בימין משה. למה לנו לדלל את השכונה ושוב להתרחק משם? אולי נחכה עם התכנית הזאת עוד 10 שנים, עד שיהיו לנו יהודים בעיר העתיקה? לו היינו רוב בעיר העתיקה, הייתי מסכים לזה.

בימי מלחמת השחרור היתה לימין משה תפקיד חשוב מבחינה בטחונית. אני מבין לו היו רוצים להרוס את המבנים הקיימים ובונים במקומם בתים גדולים, ומשכנים שם 500 משפחות במקום 160. לא רוצים לעשות זאת כדי שלא לקלקל את היופי של הנוף במקום. אם כך, אז לפחות לא ללכת לקיצוניות השניה ולהוציא משם את האנשים. אני מציע שועדת השרים תראה ~~אם המצב נוח~~ אם המצב נוח אותו מבחינה בטחונית.

מבחינת האמצעים. נניח שהממשלה מסכימה לתכנית של העיריה במקום. אני שואל: איזו זכות מוסרית יש לנו להפקיע את השכונה הזאת ולהוציא את בעלי הבתים שחיים בירושלים, ואת הדיירים שלא ברצונם. כל הפקעה באה למנוע סכסוכים. אפשר לעשות זאת גם בהסכמתם, אבל אז זה יכול לעלות יותר כסף. איזו זכות מוסרית יש לנו ללכת לבעלי הבתים שנולדו בשכונה הזאת ולדרוש מהם לתת לנו את הקרקע? חלק מהם גרים עדיין שם, חלק גר שם במלחמת השחרור ואחר-כך עברו לשכונות אחרות בירושלים. מה הזכות שלנו לקחת מהם את זה ולמסור לאמה שבע או לאייזק שטרן? באו אלי ואמרו לי שהם מעונינים בשיקום. הם ביקשו לאסוף את בעלי הבתים ושיעזרו להם בשיקום השכונה. אולי הדיירים יצאו ואז הבתים הם שלהם ואולי מי שהוא מהם ירצה לחזור ולהשתכן בביתו. הם מוכנים לשיקום השכונה ביחד אתם. הם אינם מתכוונים לספסר, אלא רובם מתכוונים לחזור למקום. ישיבת "חורב" מתדפקת על דלתנו, הם רוצים לקחת שם מקום. אין לישיבה מקום, הם מוכנים להכנס לשם, זה מוסד יפה. הם סוענים שהפכו בתי כנסת למוסדות לאמנים, הפכו אותם לחולין. הפיצו שמועות שונות על שכונות אמנים וכו'. הם סוענים שזה רכוש שלהם. אם רוצים

לשקם את השכונה, אדרכה, יעשו ש זאת ביחד אתם, ויהיה גם להם מה להגיד.
יש הרבה שכונות בכל הארץ שאפשר לשנותן, ואנחנו לא הולכים בדרך זו
של הפקעה.

מ. קול: למה עשיתם זאת אצל הערבים כל כך בקלות?

ז. ורהפטיג: לא עשינו זאת כל כך בקלות. אם דיננו כדין ערבים,
הייתי מקבל עזרה ממירון בנבנישתי לא לעשות זאת.
אני יכול לתת דוגמאות של מקרים בהם יכולנו להפקיע, ובכל זאת לא
בחרנו בדרך זו. אין כל הצדקה מוסרית שהפעם ננהג כך.

בקשר למטרה, אני חושב שזו תהיה טעות מדינית, בכל
אופן עכשיו, לא צריך לעשות זאת. יתכן שאחרי שנשב בעיר העתיקה
אפשר להעלות שוב את ההצעה. אני בעד זה שהשכונה תהיה מאוכלסת
ולא בלתי מאוכלסת. אם תיתן עזרה לבעלי הבתים, הם יבנו שם בתים
יפים. כל בעל בית יהיה מוכן לבנות ולהשכיר את הדירות.

מ. קול: מה ששר הדתות מציע, זה להשאיר את השכונה הזאת
עלובה לשנים רבות. זאת המסקנה היחידה מכל הנאום
של שר הדתות. אתה תתחיל לנהל מו"מ עם כל אחד ואחד מבעלי הבתים
שאינם גרים שם. זה יהיה נושא לספרות בלתי רגילה. המסקנה מהצעתך
היא - שהשכונה הזאת שיכולה להיות פנינה של ירושלים, מול החומה,
בסביבה של בתי המלון הגדולים (עכשיו יבנו גם את שירפון), תישאר
שכונת עוני. המשפחות תמשיכנה לגור שם במצב קשה מאוד, ושום דבר לא
ישתנה. ואילו לפי ההצעה של ראש העיר, המשפחות הגרות שם בתנאים
קשים מאוד, תקבלנה שיכון במסגרת של ממוני משכנות עוני, ויתחילו
לחיות כבני אדם ולא כמו שהם חיים. אני גר בשכונות ומתפלל בבית-
הכנסת שלהם, ואני מכיר את התנאים האיומים בהם הם גרים. אנחנו
רוצים לתת להם פתרון למגורים אנושיים ולאפשר לירושלים שתהיה
לה שכונה יפה שתמשוך אנשים חשובים לירושלים. אנחנו נפצה גם
את בעלי המגורים וגם את הדיירים. לא נגזול שום דבר, אבל נפצה
בצורה מתקבלת על הדעת ולא ע"י כך שנתחיל מו"מ עם כל אחד מהם.
מו"מ כזה יכול להביא לשוק שחור במחירים. איך יבנו על 120 מ"ר,
על זה יהיה מו"מ לחוד; איך זה ניתן לבצע, גם על זה ידונו.

אני מאמין שירושלים תהיה שלנו. אינני מבין את הנימוק הכטחוני שאתה הבאת. ימין משה איננה בתוך החומות, היא גם איננה שייכת למזרח ירושלים. אנחנו בונים מהצד השני. אנחנו מקיפים את העיר העתיקה מכל צד ביהודים. ע"י כך אנחנו מבטיחים את ירושלים, כי אנחנו עושים חגורה ממזרח ומדרום, שתקיף את העיר העתיקה ביהודים. בעיה בטחונית איננה עולה כאן. גם מצפון אנחנו מקיפים את העיר ביהודים. מדוע נכנס כאן נימוק בטחוני, לאחר שירושלים היא שלנו? השטח הזה נמצא במעבר מהעיר המערבית לעיר העתיקה. כולם עוברים את השכונה הזאת בדרכם לעיר העתיקה, וכולם צריכים לראות את שכונת העוני, והם שואלים מדוע אנחנו משאירים את זה כך. עכשיו מציעים לנו לשחזר את השכונה כפי שהיתה, ורק בתוך הכתים להכניס מודרניזציה. ראש העיר לא אמר שרוב האנשים יהיו מחו"ל, אלא רוב האנשים הם אזרחי ישראל. האם זה מוסיף לנו כבוד כאשר אנשים בדרכם לעיר העתיקה רואים את המצב של השכונה הזאת?

אני מציע שחברי הועדה יראו בהצעה דבר טוב. זה טוב למשפחות שגרות שם, זה טוב כדי למשוך לכאן אנשים שמעוניינים לגור פה מול החומה. איננו גוזלים שום דבר אלא אנחנו רוצים למנוע ספסרות. זה הדבר היחיד. אנחנו יודעים למה זה עלול להתפתח.

אני מציע לא לקבל את ההצעה של שר הדתות. אין בה הגיון. אני מציע לקבל את ההצעה שהעלה ראש העיר ומר בנבנישתי.

היו"ר ל. אשכול: האם ישנה אפשרות להסיר מאתנו את הטענה שבמקום

160 משפחות תהיינה שם רק 80 משפחות, ע"י כך

שנבנה על חלק מהקרקע בנינים גדולים?

ט. קולק: יש שם 6 דונם מגרשים ריקים, על זה אפשר לבנות.

ט. בנבנישתי: יש שטחים רבים שאפשר לבנות עליהם מסביב לשטח זה. חלק מופקע כבר, חלק שייך ליוונים. יש שטחים גדולים

שהם ריקים למעשה.

אם אתה בונה בתים גדולים, זה יקלקל את הנוף של העיר העתיקה. אם תבנה מגדל מול מלון המלך דוד, בודאי תקלקל את הנוף של מלון המלך דוד הצופה לעיר העתיקה.

ט. קולק: מלון "שרתון" יקום כאן, זה ענין של 700 אורחים ו-300 עובדים שיהיו כאן לצמיתות. באנו סור איכלסנו 45 דירות שהיו בשטח ההפקר. זה ענין של 200 איש. 170 איש נכנסו עכשיו לאותה הסביבה. איננו מוציאים רק משם אנשים אלא אנחנו גם מוסיפים יהודים טובים. יש ועדה שדנה בפניות של היהודים הרוצים לגור שם. בוועדה מיוצגות כל המפלגות והיא פועלת בראשותו של איש-שלום. מינהל מקרקעי ישראל מינה אותה. את השטח של ימין משה, איננו רוצים לקלקל, אבל מסביב מוסיפים אנשים. מתכוננים עכשיו לכניסה גדולה ב"עומריה". אנחנו מתכוננים להקים שני בניינים גבוהים, אני מניח שזה ענין של 350 - 400 דירות. כך שהסביבה הזאת די צפופה.

א. ששון: האמת היא שהמצב בימין משה, כפי שהוא היום, הוא עלוב מאד והוא בבחינת כתם עלינו גם בצורה וגם בתנאי התושבים הגרים שם. לדעתי אסור למדינה לתת לתושבים אלה להוסיף ולחיות כפי שהם חיים.

אם רוצים להוציא את האנשים האלה משם - ואני חושב שהכרחי לעשות זאת - צריך למצוא להם מקום טוב, רצוי שזה יהיה במזרח ירושלים. אני אומר את זה משני טעמים:

1. נאכלס את מזרח ירושלים;

2. האנשים ישבו כאן 20 שנה והם היו במגע מתמיד עם הערבים והם מכירים את הבעיות. טוב לשכן אותם במזרח ירושלים במקום שיש ערבים, הם ידעו איך להגן על עצמם.

הייתי רוצה שנבחר מתוכינו 2 - 3 אנשים שילכו למקום ויראו אותו.

ח.מ. שפירא: אני יכול להבין את הרעיון שרוצים לעשות שכונה יפה שם.

לדעתי, אם רוצים להעביר את האוכלוסיה, צריך לבוא

אתם בדברים. כשאנחנו מפקיעים את השטח, פירוש הדבר שיש כאן משום

אישור. אם ימציאו לגרים שם דירה יפה משיש להם עכשיו, בתנאים יותר

טובים, הוא בודאי יסכים. למה ירצה לשבת דוקא שם? לא לכולם יש

אותו טעם שיש לאמה שבע או לאיזק שטרן או לרוטשילדים. אני חושב

שהם יסכימו לעבור. אינני רוצה להתרגל להפקעות. היום ההפקעה כאן

ומחר שם. נבוא אתם בדברים. כמובן שלא ניתן להם לקבל 100,000 דולר

אבל אם מי שהוא ירצה להסיב את מצבו במידה מסוימת, אנחנו צריכים

לאפשר לו את הדבר, כי הוא גר שם בתנאים הקשים ביותר. השכונה

מאד קרובה לי, ואני יודע כמה עמדו תחת מטר של יריות במשך שנים

רבות. לכן צריך לבוא אתם להסכמה ולא להשתמש בהפקעות.

י.ש. שפירא: שמעתי על התכנית של ראש העיר ותל ההתנגדות של

שר הדתות הרכה זמן לפני הישיבה הזאת. לא היתה

לי האינפורמציה כפי שקבלתי אותה בישיבה הזאת. ביחס לעובדות

אין חילוקי דעות. יש 120 דיירים ורק 8 מהם הם בעלי הבתים,

120 דיירים משלמים שכר דירה והם מוגנים. האינפורמציה הזאת

היתה חשובה וחדשה בשבילי. ועוד ידיעה חשובה שמענו היום, שכל

בית עומד על שטח של 120 מ"ר. זאת אומרת שהוא איננו מגרש בר-בניה

אלא אם יהיה איחוד של החלקות הקטנות ברה-פרצלציה. מי שגר שם

לפני מלחמת השחרור איננו גר שם היום אלא רק 8 משפחות שהיו שם

מימי מלחמת השחרור ועד היום, והם היו פתוחים לאיומים מצד

הערבים. האנשים גרו שם בתנאים של שכונת עוני כאשר יש עליהם

איומים מצד החומה. אי אפשר להשאיר את המצב כמו שהוא. אין כל

סיכוי שהדבר הזה יבוא לשיקום אלא אם תהיה יד אחת אשר מרכזת את

העניין. אין ספק שצריך לבוא בדברים עם האנשים הגרים שם. לא

נוציא אותם בכוח, על כך אין ויכוח. כמובן שצריך לדבר גם עם בעלי

הבתים. אם אתה יכול לקנות אצל פלוני את החלקה שלו בעד 10,000 ל"י

ויש לך סיכוי שאתה בהפקעה תשלם לו 8000 ל"י, אני בעד זה שתשלם לו

10,000 ל"י. אבל אם במקום 8000 ל"י אצטרך לשלם לו 50,000 ל"י

כי יש לו פינה, הרי הוא לא יכול לבנות, ויוצא שזה לא נהנה וגם זה

חסר. אילו המדובר היה במקום אחר, כמו בבית וגן, לא חשוב היה לי

לחכות עוד 10 שנים, אבל כאן המדובר בשכונה שעל יד החומה, על יד

הפרק והמלונות הגדולים, איננו יכולים לחכות עד שהדבר יסתדר

ביוזמה פרטית.

הצעתי היא שתהיה ועדה מצומצמת של אנשים שבראשה

יעמוד ראש העיר שינהלו מ"מ עם האנשים האלה וידווחו לנו לאן זה הולך. אם יתברר שאנשים לא רוצים לצאת משם, לא יצאו. אבל אין כל ספק שבסופו של דבר, אם לא תהיה ברירה, אני אהיה בעד הפקעה.

ח. גבתי:

אין לי הרבה להוסיף לדברי שר המשפטים. גם אני

בדעה שצריך להפריד בין הדברים. פינוי צריך

לעשות גם אם לא עושים שם שום דבר. השאלה היא: מה יהיה אחר-כך?

אם מפנים ומשאירים את זה בידי בעלי הבתים, יבואו עוד יהודים

קבצנים וישכרו את זה מחדש, ואז תשאר אותה שכונה. הפיצול הזה

של 120 מ"ר לכל בעל בית, איננו מאפשר לעשות שם שום דבר אלא

להשאיר את המצב הקיים. אם אפשר לשקם את השכונה מבלי להפקיע,

מה טוב; אם אי אפשר בלי הפקעה, אז אין ברירה. בתכנית "ל"

לוקחים מיהודים את המגרשים שלהם כדי ליצור אפשרות של תכנון כולל

ואומרים לו: אתה תקבל את חלקך במקום אחר. אי אפשר לעשות אחרת.

אני מאד בעד התכנית של ראש העיר. אינני ~~לא~~ מיעץ להוסיף עוד שני

מגרדי שחקים כדי להוסיף שם אוכלוסייה.

אינני מחשיב את הנימוקים של שר הדתות שלשכונה

הזאת יש ערך בטחוני מיוחד. היום - לא. אני מצטרף להצעת שר

המשפטים להתחיל לטפל בזה.

ט. בנטוב:

אינני יודע על מי מגינים. ההפקעה אינה נוגעת

לדיירים. הם גרים שם בתנאים בהם גרו כואדי סליב,

צריך לשקם את השכונה ולוציא את האנשים. הם בין כך נכללים בין השכונות

הראשונות שצריכים לפנות במסגרת משכנות עוני. נניח שאנחנו מפנים

אותם ולא מפקיעים, הבתים אינם שייכים להם. מה בעל בית יכול לעשות

בשטח של 120 מ"ר? ועדת בנין ערים לא תיתן רשות לבנות בית על

שטח כזה, ואז בעל הבית ישאר עם תבית כמות שהוא ולא יוכל להפיק

מזה תועלת, הוא ישכיר את זה שוב בתנאי המגורים הקיימים שם.

לכן מוכרחים לשקם ולשחזר את השכונה. משאירים את הקליפה מבחוץ

ובפנים משנים, מחברים שני בתים וכו'. שום בעל בית לא יוכל לעשות

זאת בעצמו. אם יקנו את זה מהם כל השכונה תשתנה. אף אחד מאלה

המוכנים לעבור לשם, לא יהיה מוכן לעבור לשם אם מסביב ישארו הבתים

הקיימים. אנחנו יכולים לשלם ליהודים אלה סכומים טובים כדי

שיוכלו לקנות להם מגרשים הרבה יותר גדולים במקומות אחרים ולבנות

עליהם. לא נעשה שום גזילה.

ט. קולק:

אסור שיגורו שם יותר מדי אנשים מחו"ל שיהיו כאן במשך חצי שנה. עלינו להגביל אותם לרבע או לשליש מכלל האוכלוסין שבשכונה. בכל זאת אני חושב שאם אנשים כאלה יגורו כאן, ירויחו מזה לא רק ירושלים אלא הארץ כולה, בשטחים שונים, שעכשיו אפילו לא חושבים עליהם. חלק ניכר מהדיירים הגרים שם עכשיו רשומים לקבלת דירות. עד עכשיו לא היו להם 3000 או 5000 ל"י שהיו נחוצים כדי לקבל דירות אחרות. יש לאפשר להם לעבור לדירות טובות יותר, מוטב למזרח ירושלים. לא יוציאו אף אחד שלא ירצה לצאת משם. אם קובעים שערך דירה כזאת הוא 5000 ל"י, ואם אנחנו משקיעים בפיתוח שבילים ובכל מני דברים, הרי כעבור שנה נצטרך לשלם לאיש הזה 10,000 ל"י. זה לא מוצדק שאיש כזה ירויח מזה. מי שרוצה להמשיך לגור שם, יכול לעשות זאת, אבל אם הוא ירצה למכור את הדירה, יהיה עליו למכור במחירים של היום. המצב הזה מאפשר לנו להיות קצת יותר גמישים ונדיבים מאשר היינו יכולים להיות בדרך כלל כשאנחנו הורסים בתים. בכמה מקרים זה קרה ששר השיכון הרס בית, הוציא את האנשים ושילם להם ולבעל הבית בשאר מגורש גדול שהיה לו ערך גדול יותר מאשר קודם. בעלי הבתים יקבלו לפי השמאי, לא פרוטה אחת פחות. אם יהיו שני שמאים הם יסתדרו, הם יקבלו את הערך המלא. אותם בעלי בתים שאומרים עכשיו שהם רוצים להשאר שם, התעוררו רק עכשיו בחודש-חודשיים האחרונים, מאז ששמעו ששם הולכים להקים מרכזים. כמה שהויכוח הזה יימשך יותר, זה יעלה יותר כספים, ולבסוף לא נוכל לעמוד בזה. אני מבקש מכם לא לדחות את זה יותר, אני מבקש מכם להחליט היום על ההפקעה. המצב הזה מונע מאתנו לעשות איזה שהוא דבר כדי לשקם את השכונה. כל מה שאנחנו דוחים, זה יעלה לנו אחר-כך פי 10.

היו"ר ל.אשכול:

נניח שעכשיו מחליטים להפקיע, ואז מיד ניגשים לסדר שבילים וכו', אתה בטוח שלא תצטרך משטרה או לחץ אחר כדי להוציא אותם? אני אומר שצריך להזהר, אנחנו נתחיל להשקיע כספים, ומה יקרה אחר-כך ש אם לא ירצו לצאת?

ה.מ. שפירא:

אני מציע שתקום ועדת שתכנן בדברים עם התושבים ואחר-כך נשמע דו"ח תל המצב. לפני שאנחנו דנים על הפקעה או לא-הפקעה, אני רוצה שיבואו בדברים עם בעלי הבתים ועם הדיירים

צריך לדעת כמה הם דורשים, ולדעת אם הם רוצים לנצל את המצב הזה לספקולציה.

היו"ר ל. אשכול: אני מציע להקים ועדה שתהיה מצויידת ביכולת לומר להם שאם לא תהיה הסכמה מצדם, אנחנו עומדים להפקיע, וזה לא כדי להפחיד אלא שנעשה זאת. אני סבור, שגם למען הנימוס, צריך לדבר תחילה עם האנשים ולשמוע מפייהם מה הם רוצים. ירושלים זקוקה לכמה דברים דרסטיים. חשבו שתהיה עליה גדולה, זה מתעכב. יותר קל לקנות שכינות עוני כאלה ולבנות עליהן בתים גבוהים. אבל אם אתם מעריכים את השכונה הזאת כמו שאתם מעריכים, ואם זה יכול להוסיף לירושלים קצת יקירי קרתא מצד אחד ואינטלגנציה מצד שני, דברים המעלים את היוקרה של ירושלים, אנחנו אומרים שני דברים; שהועדה תאמר לאנשים שאם לא יסתדרו, תהיה הפקעה, ואז בודאי יסתדרו על המחיר. אני מבין שאם הם דורשים קצת יותר, על 100 ל"י אנחנו לא נעמוד. אבל עליהם לדעת שאם לא ישתוו, הם יקבלו לפי המחיר שיקבע השטאי. גם אז לא ייגמר העניין, אז תצטרך להוציא את האנשים. לא מגיע לאנשים האלה להתעשר, מגיע להם משהו, אבל לא להתעשר. כי אם הממשלה לא תביא יהודים כאלה מחו"ל, גם לא יהיו סכומים כאלה. אם הממשלה לא תפצה את התושבים, לא יהיה שום דבר. אין לי שום ספק שאם איזק שטרן ישב בירושלים, זה יוסיף לירושלים באיכלוס, ביוקרה ובכל מני דברים.

י. טמיר: היות והמחירים נקבעים לפי יום ההפקעה וכל מו"מ מעלה את המחירים, הייתי מציע ללכת בדרך שהציע שר המשפטים, דהיינו: להודיע על כוונה להפקיע.

י. ש. שפירא: אני מקבל עלי את הסיכון, אולי זה יעלה ב-5% או 7% יותר. אבל בכל זאת מוטב לנהל מו"מ. טוב שנאמר לאנשים: רבותי, דברו תכלית, אחרת אנחנו נפקיע.

יש החלטה לבחור בועדה. הועדה צריכה לזרוח תוך שבועיים - שלושה; אם הדבר הזה לא יסתדר בדרך אחרת, תופקע השכונה. אם המו"מ יעלה קצת את המחיר, מילא, אפשר לעמוד בזה.

ז. ורהפטיג: אני מבקש להצביע. אננו מתנגד מבחינה עקרונית לכך שאנחנו מרוקנים את העיר.

תיו"ר ל. אשכול: אתה רוצה לומר לאלה שיבואו לטענן : לך אין מה
לטעון, אתה קיבלת כסף; אבל אני, שר הדתות,
התנגדתי כי היה לי ענין שיהיו יותר יהודים שם. אם אנחנו מחליטים,
אנחנו רוצים שאתה תשפיע על היהודים האלה שזה לטובת ירושלים.

ט. קולק: מי יהיו חברי הוועדה?

י.ש. שפירא: תיו"ר יהיה ט. קולק. אני מציע שיבחרו ב:
יהודה טמיר, סרלו, ואיש משרד הפנים.

ט. קולק: ציון אוריאל ועמוס לביא.

ז. ורהפטיג: אני מציע את דב רוזן.

מ ח ל י ט י ט : (1) להקים ועדה אשר תבוא בדברים עם בעלי הרכוש
בשכונת "ימין משה", לשט רכישת כל מבני
השכונה ותדווח לוועדת השרים לענייני
ירושלים תוך שלושה שבועות.

(2) הוועדה כאמור בסעיף 1), תוסמך להודיע לבעלי
הרכוש כי במידה ולא תהיה נכונות מצד בעלי
הרכוש להגיע להסדר מוטבט, תצטרך הממשלה
להוציא צו רכישה לצרכי ציבור.

הרכב הוועדה: ראש עיריית ירושלים - תיו"ר,
ד. אוריאל - משרד החקלאות
צ. סרלו - משרד המשפטים
ע. לביא - משרד האוצר
ד. רוזן - משרד הפנים
צ. תירוש - משרד השיכון
י. טמיר - משרד ראש הממשלה

ג. העברת מטה המחוז של המשטרה למזרח ירושלים.

א. ששון: תוך שלושה שבועות יושלם הבניין של מטה המחוז וירושלם ההעברה. השאלה היא: האם לעשות חנוכת המקום או לא? זה הבניין הראשון באיזור ההוא.

היו"ר ל. אשכול: לא לעשות חגיגה.

י.ש. שפירא: לפתוח בצנעה.

- 22 -

י. שמיר: בישיבה הקודמת בחבקשתי לפנות לשר הבטחון בקשר לממשל הצבאי. פניתי אליו וקבלתי תשובה שלילית. הוא לא מוכן להעביר את הממשל מחוץ לירושלים. אני מציע לקיים דיון נוסף בהשתתפות שר הבטחון.

היו"ר ל. אשכול: יש לנו השבוע ועדת הבטחון. אין שם הרבה סעיפים. אני מבקש להביא את זה לשם.

י.ש. שפירא: אני מציע שיהודה שמיר יופיע שם ויביא את כל התכנית.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת

(רשמה מ. טרלו)

ס ו ד י

פ ר ו ט ו ק ו ל

מישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
שהתקיימה ביום ג', כ"ט בסיון תשכ"ח - 25.6.68
בשעה 16.00 במשרד ראש הממשלה

נ ע ד ר ו :

שה"ח א. אבן (בח"ל)
שר העבודה י. אלוץ
השר מ. בגין (בח"ל)
השר מ. סגור (בח"ל)
השר ז. שרף (בח"ל)

נ כ ח ו :

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול
שר השיכון מ. בנטוב
שר החקלאות ח. גבתי
שר הדתות ז. ורהפטיג
שר התיירות והפיתוח מ. קול
שר הפנים ח. מ. שפירא
שר המשפטים י. ש. שפירא
שר המסחר א. שרון

מ. קולק - ראש העיר ירושלים
מר אגמון - משרד האוצר
מ. כנבנישתי - עיריית ירושלים
ש. הילל - משרד החוץ
י. טמיר - משרד ראש הממשלה
ע. יפה - " " "
א. כידן - " " "
מ. פרגאי - משרד החוץ

מ. ניר - מזכיר הועדה

סדר היום:

- א. קידום הבניה במזרח ירושלים
- ב. שיקום שכונת ימין משה
- ג. העברת מטה המחוז של המסחר לירושלים

אני פותח את הישיבה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

*/

קידום הבניה במזרח ירושלים

1. תקנה ויזמים.

ט. כנסוב:

דובר בינינו, כדי לא לעכב את הבניה, שנקים עכשיו את הצריפים בלי ועדת בנין ערים ומכרז. אינני רוצה הערות מבקר המדינה, ולכן שאלתי אותו מה נחוץ לעשות, והוא השיב שאם תהיה החלטה פורמלית, זה יהיה מספיק. לכן צריכה להיות כאן החלטה פורמלית.

ח.מ. שפירא:

משום מה יש אצלי הרגשה ששרי השיכון - ולא דוקא שר השיכון הנוכחי לבד - חושבים שהם יכולים להיות פטורים מהחוקים הקיימים ולפעול לפי רצונם. מהנסיון ידוע לנו שבמקום שמשרד השיכון התחיל לפעול לפי ראות עיניו, יש קלקול לכמה דורות. שר השיכון יודע מה היה באנגליה. אני חושב שאסור - ובפרט בירושלים - לתת להם חופש גמור. אני יודע שהבנינים שנבנים עכשיו, התעכב ענין אישור הועדות לשבועיים - שלושה שבועות בלבד. לא טוב להשתחרר ממוסד קבוע בחוק. אינני מסכים לדעה שלא צריכים לקבל אישור מאותן הועדות שאחראיות לסדר ולתכנון ולכל מה שנעשה בכל הארץ, ובמיוחד בירושלים, כאן יש לנו בדיקה יסודית. אני גם מתנגד לשחרור ממכרזים. לשם מה? אני מתאר לי שהכל מוכן מראש והם יודעים מה שצריך לכנות, אבל לא צריך למסור אלא ע"י מכרז. אני מציע שהפעם לא ניענה להצעת שר השיכון ונאמר להם ללכת בדרך הרגילה של מסירת עבודות ע"י מכרזים ואישור הועדות. אני מצדי מוכן להבטיח שהעיכוב של הועדות לא יהיה יותר מאשר שבועיים-שלושה שבועות. עלינו להתאים את עצמנו לחוק. משום כך אני מציע ששר השיכון יקח את הצעתו בחזרה וילכו בדרך הרגילה ולא נתחמק ממה שהחוק מצווה עלינו.

מ. בנטוב:

אני לא שייך לאלה הדוחקים את הקץ. דעתי היא שירושלים בידינו ואיננו מתכוונים להחזיר אותה. לכן נבנה אותה באופן מסודר. אבל לוחים עלי. אומרים שאנחנו לא מתקדמים. ביחס לבניה של 700 יחידות הכל הלך בסדר; היה אישור של ועדת בנין ערים, היו מכרזים. אטנם, לולא המכרזים היינו מרויחים חודש-חודשיים. אני לוחם על זה שהכל יהיה לפי החוק, אבל אינני יכול להיות מוכה משני הצדדים.

1. הקמת צריפים.

מ. בנטוב:

הועלה ענין הצריפים אמרו לי: מחר אתה צריך להעמיד צריפים. התחילו להעמיד צריפים. לו היינו צריכים להגיש את זה לוועדת בנין ערים, זה היה עוד מתעכב שבועיים-שלושה. אחר-כך צריך ללכת למכרז, זה גם כן ענין של חודש או 6 שבועות. אני יכול להפסיק בבניית הצריפים. לי לא איכפת. אני אינני רוצה שיגידו לי לעשות ואחר-כך מבקר המדינה יגיד שמשרד השיכון פועל בניגוד לחוק.

היו"ר ל. אשכול: דובר על 20 צריפים. אני תובע ממשרד השיכון אם יש

בתכנית לבנות עוד בנינים, שלא יחכה לרגע האחרון

ואחר-כך יאמר שהוא צריך לקבל יד חפשית. היה די זמן לכך. אני אומר שזו שערוריה אם הפסדנו חודש או חודשיים ע"י הסחבת וכל מני אישורים. אני מניח שאפשר היה לעשות הכל לפני כן. אני מציע שנחליט על מספר הצריפים שרוצים בסה"כ להקים, אם זה 50, 60 או 70 צריפים.

מ ח ל י ט י ס ,
למען לאפשר הקמת צריפים ללא דיחוי
נוסף, לפטור את משרד השיכון
מלהזדקק לנוהלים המקובלים כגון
מכרזים על ביצוע עבודות, אישורים
של ועדת בנין ערים וכיוצא-בזה.

2. תכנית הפיתוח בצפון מזרח ירושלים בגודל של 850 דונם.

היו"ר ל. אשכול: אני מבין שיש כבר רשיונות לבנינים. אני רוצה להבטיח מראש שיהיה לנו כבר אישור על עוד 500 בתים. מן הראוי שתהיינה עוד 500 - 1000 דירות. כמה רשיונות יש עכשיו?

מ. בנטוב: במשרד השיכון יש רשיונות על 700, חלק מזה הן וילות שאנחנו לא מתכננים אותן.

היו"ר ל. אשכול: מדוע אין 1400?

מ. בנטוב: לנו יש 700 דירות על כל השטח. אינני יודע מה יהיה עם הגבעה הצרפתית.

היו"ר ל. אשכול: מדוע אין לנו? כבר חודשים שהפקענו את הקרקע. שאלו אותי בוועדת החוץ והבטחון על כך, ואמרתי שיש 700 יחידות ועוד 400, אני מניח שיש לנו רשיונות על 1100. אם אין, למה אין? הצריפים הם דבר זמני, יהרסו אותם פעם. בישיבה הקודמת רצינו למצוא דרך שלא נבטל עוד שבועות. מה מצב הדברים?

י. טמיר: יש אישור של ועדת בנין ערים שכוללת תכנון השטח כולו, ויש רשיונות לכל בית קונקרטי. בסעיף הבניות יש אישור על 2300 יחידות ע"י ועדת בנין ערים מחוזית ומקומית.

היו"ר ל. אשכול: מסתבר שתכנית של כל 3000 הדונם כולה מעובדת ומאושרת.

י. טמיר: 850 דונם מאושרת, על השאר עובדים. 850 דונם אלה נותנים עבודה למשך שנה בבניה.

היו"ר ל. אשכול: אני מציע שעל ה-850 דונם האלה לא יהיו עכובים יותר.

מ. בנטוב: אם שר הפנים מקבל על עצמו שבמשך שבועיים זה יהיה מוכן מבחינת ועדת בנין ערים. צריך לאשר כל תכנית וכל בנין או קבוצת בנינים. במידה ואין רשיונות, אנחנו נביש ושר הפנים מקבל על עצמו שתוך שבועיים עד שלושה שבועות זה יהיה גמור?

היו"ר ל. אשכול: הממשלה הטילה עלי את האחריות על בנין ירושלים.
מצד משרד הפנים אין עיכוב, אם יש לכם כסף, אפשר
על 850 דונם לתכנן ולבנות!

י. שמיר: הכל במסגרת התקציב.

היו"ר ל. אשכול: אז נעשה הכל כדי שלא יעוכב הדבר. אני מייעץ
שהתכניות על 850 דונם יתחילו מיד לתכנן ולאשר.
אין שום עיכוב לגבי 850 דונם אלה, שיתחילו הקבלנים לבנות כאילו
ישנם האישורים. בינתיים שום דבר לא מפריע לך לבקש אישור.
במחצית החודש הבא יכולים לבנות.

מ ח ל י ט י ם להטיל על משרד השיכון לזרז את הגשת תכניות
הבניה לאישור מבלי שהדבר יעכב ביצוע תכניות
הבניה והפיתוח.

3. תכניות פיתוח נוספות בצפון מזרח ירושלים.

י. שמיר: יש עוד 600 דירות שנבנות ע"י חברות, שצריכות
להגיש על זה תכניות. אני לא רואה בזה עיכוב
משום שצריך להבחין בין רשיון ובין התחלת בניה. יש פרק זמן של
חודש וחצי עד שעושים יסודות, התחלת עבודה וגמר פרטים, ואפשר
לקבל את הרשיון באותה תקופה. החברות מתחילות להגיש תכניות בנין.
החברות הן: "שיכון עובדים", "רסקו", "סלע", "האחים רובינשטיין",
"משב". על הבינוי כבר יש אישור, על רשיונות הבניה עוד אין אישור.
כרגע שיש אישור של תכנית בנין ערים, זה פולך מהר. אינני חושב
שהרשיונות גורמים לאיזה שהוא עיכוב.

היו"ר ל. אשכול: מדוע לא התקדמנו?

י. שמיר: עובדה שמשרד השיכון התחיל לבנות. התכנית היתה
מאושרת גם לחברות לפני שלושה חודשים, רק עכשיו
הגיעו לסיכום עם החברות.

היו"ר ל. אשכול:

זו ממש תעלומה. ירושלים בידינו. בנטוב חושב שאפשר להתמקמה. אני שואל: מדוע הפסדנו 2 - 3 חודשים?

מ. בנטוב:

מכרז לוקח חודשיים. שבועיים האישור של ועדת בנין ערים. יש יישור קרקע. כל הדברים האלה לא הולכים

מהיום למחר.

י. טמיר:

בענין המכרזים צריך להתחיל. לפי התקנות צריך לעשות מכרז על כל קבוצת בנינים. בונים בנינים פחות או יותר דומים, לכן כאן אפשר לחסוך בזמן ע"י שימוש במכרזים שנעשו. בזה אפשר לקדם את הבניה, אם במקרה זה יינתן היתר להשתמש במכרז שנעשה לאחרונה.

יש 670 יחידות שבונה משרד השיכון. 600 יחידות בונות החברות ועוד 300 בונים בודדים. זה ביחד 1270. השטח מתוכנן ומאושר. על 600 יחידות צריכות החברות להגיש בקשות לרשיון בניה. אפשר להסתמך על המכרזים הקיימים. לדעתי אפשר בסוף החודש הבא להתחיל בבניה.

י.ש. שפירא:

מדוע זה צריך לקחת כל כך הרבה זמן?

י. טמיר:

מפני שהחברות רק עובדות על התכניות. עליהם להגיש תכניות לאישור לוועדת בנין מקומית, וזה גוזל לפחות 3 - 4 שבועות.

היו"ר ל. אשכול:

אני מבקש שבבנה את ה-1000. אני לא מניח שרוצצים לבנות בנינים מכוערים. אני מדבר על הבנינים שבאים בחשבון בשביל כלל ישראל. עלינו להחליט על כך היום, לאחר ששמענו שהתכניות ישנן.

מ. בנטוב:

משרד השיכון איננו יכול לתת פקודות. אם "סולל בונה" מוכן לבנות מחר, טוב, אבל אם לא?

היו"ר ל. אשכול: אני מציע שנתחיל ללחוץ על החברות.

י. טמיר:

20 דירות כבר בבניה. יש לנו הסכם עם האוניברסיטה שהם ישגרו לשם סטודנטים. קבוצה שניה יתחילו לבנות בשבוע הבא. עוד 30 דירות. הדירה היא של שני חדרים והול עם מטבח ושירותים. בסוף ספטמבר תהיה גם הקבוצה השניה מוכנה. עד סוף ספטמבר יהיו לנו 35 צריפים. יתכן שיהיה יותר, אבל עכשיו אני יכול לדבר בבטחון על 70 דירות.

י.ש. שפירא:

אני מציע שהועדה הזאת תתכנס שוב כעבור שבועיים. הועדה תקבל אז דיווח מה נעשה.

היו"ר ל. אשכול:

כל מה שאפשר, אנחנו מבקשים לבנות עכשיו ולא לדחות. בעוד שבועיים נקבל דו"ח.

מ. בנטוב:

אנחנו דורשים מהקבלים שיבנו לפי תכנית שלנו שמוכנה כבר. עושים מה שאפשר לעשות.

היו"ר ל. אשכול:

אני מניח את השאלה להחלטה אם מה לא יוחלט, אביא את זה לישיבת הממשלה. אם אפשר לעשות מבלי להפסיד חודש-חודשיים או שלושה. אולי אפשר לעשות מכרזים על מאות דירות? יתכן שלפי המכרזים הללו הקבלן לא ירצה לבנות. יכול להיות שישתנה משהו, יתכן ששכר הפועלים ישתנה. אבל אם בכל פעם צריך להפסיד חודשיים, אני בעד זה שבמקרה זה מבקר המדינה גם כן יקם בחשבון שבירושלים חשוב לנו מאד לבנות. עוד מעט גם יהיה חורף וזה מפריע בעבודות בניה. אני מציע להקטין את הסחבת עד כמה שאפשר, ולהציל את הזמן הנותר עד החורף. אחרי שיש מכרזים על בתים, ההפרש יכול להיות קטן. הקבלן יכול להגיד שנתייקרה העבודה, הפועלים דורשים יותר. אפשר יהיה להחליט אז אם מאשרים בתנאים החדשים. אני מציע שנחליט קודם כל על העקרון. מסתבר שתכנית של 3000 דונם כבר כולה מעובדת ומאושרת.

י. טמיר:

על 850 דונם מעובדת ומאושרת.

מ ח ל י פ י ם להסיל על משרד השיכון ועל הלשכה לאיכלוס
מזרח-ירושלים במשרד ראש הממשלה לזרז את
פעולת התכנון והגשת חכניות בנייה ופיתוח
במזרח-ירושלים, בנוסף לאמור בסעיף 2.

4. החלת חוק חוזים לשיפוץ מבנים בעיר העתיקה.

י. טמיר: בעיר העתיקה עשינו מכרזים לשיקום מבנים. יש לנו
עוד תכניות. נוכל לחסוך חודש וחצי אם נשתמש
בתכניות שהיו לפני חודש או חודשיים, שהם יבנו לפי תכנית שלנו.
ע"י כך אנחנו יכולים לקבל תוספת חדרים. אנחנו רוצים להסתמך על
מכרזים שהיו, ואז אפשר מיד לבנות.

היו"ר ל. אשכול: כמה חדרים יש?

י. טמיר: 70 כבר נבנים ואנחנו רוצים להגיע ל-200 חדרים עד
ספטמבר. לצורך זה יש עוד 3 מבנים, שזה עשרים וכמה
חדרים שאנחנו מוכנים מנהיגת התכניות. יש לנו מכרזים קודמים על דברים
דומים ולפיהם אנחנו רוצים למסור את העבודה לקבלנים, אם תהיה הסכמה לזה.

ח.מ. שפירא: למה אי אפשר להכריז על מכרזים? אני חושב שזה
לא יגזול זמן רב.

מ ח ל י פ י ם להסמיק את ראש הלשכה לאיכלוס מזרח-
ירושלים במשרד ראש הממשלה להורות על
הגדלת חוק חוזים לשיפוץ מיבנים
ובינוי הריסות בעיר-העתיקה.

ב. שיקום שכונת ימין משה

היו"ר ל. אשכול: מה גודלה של השכונה ומי גר שם ומה אנחנו רוצים לעשות?

מ. בנבנישתי: שטחה של השכונה הוא 24 דונם, יש בה 128 מבנים.

גרים בה 100 משפחות. כל המשפחות - הן משפחה -

הגיעו לשם אחרי מלחמת השחרור. במלחמה השחרור עזבו הותיקים את

השכונה ואחר-כך היא עמדה ריקה. אחר-כך היא התאכלסה בעיקר

בעולים מתורכיה. הצפיפות גדולה מאד, גרים שם 5 - 6 נפשות בחדר.

הדירה האורגניאלית כפי שנבנתה, היתה בת חדר אחד. אחר-כך הוסיפו

על זה תוספות מכוערות. עכשיו יש שם שני חדרים ליחידה. אי אפשר

לשקם את השכונה כי אף אחד מבעלי המגרשים לא יוכל לבנות על 120 מ"ר.

התכנית היא לדלל את השכונה, להחליף את האוכלוסיה ולהעביר אותם

לשיכונים של מפוני משכנות עוני. מ-160 יחידות, אנחנו רוצים לעשות

80 יחידות. כל הבתים הם בני קומה אחת. זו תהיה השכונה היחידה

בעיר שתישמר כשכונה מהמאה ה-19. אנחנו רוצים רק להרוס את המבנים הנוספים

שנוספו אחרי הבניה האורגניאלית. אם אתה מנקה את כל זה ואתה מחזיר

את הצורה של הבתים כמו שהיו בזמן הבניה, אפשר לחבר חדרים בצורה

אחרת, אבל לשמור על הצורה החיצונית האורגניאלית. הבית עצמו לא

ייהרס.

ט. קולק:

היינו רוצים שבירושלים תישאר השכונה הזאת כפי

שמונטיפיורי בנה אותה. זאת היתה השכונה הראשונה

מהוץ לחומות. היינו רוצים שתישמר השכונה הזאת. אנחנו רוצים

לשפץ את בית הכנסת. העברנו ארון קודש מליבורנו. שיפצנו את תחנת הרכב.

יש עשרות אנשים - גם עולים חדשים וגם יהודים אחרים - שיהיו מוכנים

לגור בשכונה הזאת. יש יהודים שמוכנים לגור כאן במשך חצי שנה או

יותר. הם מוכנים דוקא בעד בית כזה לשלם פי 3 או 4 משווי. שם

יש דירות קטנות שתעלינה פי שתיים מאשר ברחביה. יש אנשים שמחכים

לדבר כזה. מאלוף גרקים, עד לאדריכל שמעוני ועד לאלכס דה רוטשילד

הם רוצים רק לשם ולא לשום מקום אחר.

יש שתי אפשרויות: או להוציא את התושבים, להרוס את המבנים הנוספים ולבנות שם בנינים גבוהים. זו אפשרות אחת. או האפשרות שהצעתי קודם. כפי שזה עכשיו, זה לא יכול להשאר. אם אמה שבע מוכנה בעד בית קטן כזה, שהיא יכולה לקנות בבית הכרם או במקום אחר בעד 80,000 ל"י, לשלם כאן 100,000 דולר, אם יש עוד אנשים כאלה המסוגלים לדבר, אפשר לעשות זאת, בתנאי שתבטיח להם שזו תהיה שכונת מגורים ולא יהיו בה דיסקוטים ומועדונים אחרים. כשביל רוב התושבים שם זו אפשרות לקבל 6000 ל"י ולהכנס לדירה של מפונים. ע"י זה היינו שומרים על השכונה כפי שהיתה פעם, היינו דואגים לכל מני אנשים מהארץ ומחו"ל הרוצים לבוא לשם. איננו מתכוונים להפוך את המקום כדוגמת יפו העתיקה, לשכונה עם דיסקוטים ואמנויות, אלא למגורים בלבד. האנשים האלה תובעים שזו תהיה שכונה שקטה. הם פוחדים שזה יהפך למקום יקר ופתחילו שם לספסר בקרקעות, אנשים שירצו לצאת משם, ימכרו את זה למטעדה או לדיסקוטק, מובן שדיסקוטק ע"י הרוטשילדים הוא יותר יקר... אני מבין ששר הדתות מתנגד להפוך את השכונה לשכונה של אמנים כמו ביפו העתיקה. אין לנו כל כוונה לעשות את זה, אלא אנחנו מתכוונים רק שיהודים טובים הרוצים לגור שם ולהסתכל על הר ציון ועל הסביבה הזאת, יוכלו לעשות זאת. איננו מתכוונים שיקימו שם אטלייה שלהם ולא תהיינה שם מכירות. אם לא נהפוך את זה לשכונה שקטה, איש מהאנשים הללו שמביתי לא יהיה מוכן לתפוצר לשם. אנחנו מתכוונים לשפץ את הסביבה, יהיה מוזיאון קטן בתחנת הרוח, יהיו שבילים וגינות. הכל כדי להפוך את השכונה ליפה ונעימה.

היו"ר ל. אשכול: מה שאתה מציע זה נראה לי כדבר יפה. אבל כשאנחנו חרדים לכל מטר אדמה בסביבה הזאת, מדוע לא נייחד את 24 הדונט האלה למגורים עם תכולה יותר גדולה.

ט. קולק: על יד זה יש עוד שטח, שם אפשר לבנות בנינים יותר גבוהים.

ח.ט. שפירא: אני לא חושב שאנחנו עכשיו כל כך מצומצמים בשטחים.

היו"ר ל. אשכול: במזרח ירושלים יש כבר היום בערך כ-70,000 לא-יהודים, הם עוד יתרבו. אם נחלק את זה ל-5 בממוצע, נמצא שיש שם 15,000 משפחות. לא מן הנמנע שערבי מתוך ישראל ירצה לעבור לשם. אבל גם אם נניח שלא יעשה זאת, אנחנו צריכים להיות בטוחים שיש לנו שטח ליותר מ-15,000 יהודים שם, כי הערבים מתרבים יותר, הילדים נולדים. אני שואל: 3000 דונם הפקענו, זה כולל גם כ-40% אדמת האוניברסיטה, זה יספיק לאלפיים יהודים.

י. שמיר: זה יספיק ל-5000 עד 6000 יהודים.

ט. קולק: כבר התחלנו לתכנן. בנוה יעקב רוצים להפקיע אלף דונם, שם מתכננים ליישב 600 יהודים ראשונים, אינני יודע כמה יש שם מקום למגורים. מסרנו את תכנון השטח בין ארטון הנציב ומר אליאס, שם יש מקום לאלפים טובים. אלה שטחים שלעת עתה הגענו אליהם. דברו כאן פעם שצריך ליצור טבעת של ישובים יהודיים. עשו ישוב יהודי מסביב למר אליאס, זו טבעת מסביב לעיר הערבית, זה בא עד צור-בחר. אם בנוה יעקב יהיה ישוב, הרי זו טבעת סלמי רמללה. המתכננים עושים טבעת מסביב ובכל אחד מהגופים האלה יהיו 10,000 משפחות. בסופו של דבר אני חושב שיהיה מקום ל-20,000 אנשים במזרח ובדרום ביחד.

י. שמיר: 15,000 עד 16,000 משפחות.

ט. קולק: במידה שאנחנו בונים בנינים למפוזנים, נבנה אותם במזרח ירושלים ואז נעביר את האוכלוסיה הזאת למזרח ירושלים.

י.ש. שמירא: הבנינים בימין משה שייכים לאנשים הגרים בהם?

ט. בנבנישתי: רק 8 מהם, כל השאר הם דיירים מוזנחים.

ט. קולק:

נחלת שבעה תיהרס וכל השכונות האחרות תיהרסנה.
זאת שכונה שתישאר בצורתה. השכונות האחרות תיהפכנה
לשכונות עם בנינים גבוהים.

היו"ר ל. אשכול:

אתם אומרים שהבית כעצמו ישאר כמו שהיה פעם רק בפנים
יכניסו נוחיות. מה שטח הרצפה של בית כזה?

ט. קולק:

אלה בתים בני 2 - $2\frac{1}{2}$ חדרים. למעמים יהכרו שני בתים
לדירה אחת. מתוך 160 מכנים אנחנו מגיעים רק ל-80
בתים.

השכונה הזאת תיתן תושבים מאד רצויים לא רק לעיר אלא
לארץ כולה. אם אייזק שטרן יגור בירושלים, זה מוסיף משהו.

ז. ורהפטיג:

אני מתנגד לתכנית הן מבחינת המטרה והן מבחינת האמצעים.
לו הייתי מסכים למטרה, הייתי מתנגד חריף לענין הזה גם
כן. אני מתנגד למטרה מטעמים אחרים מאשר ההתנגדות לאמצעים.

המטרה - כפי שמתאר ראש העיר - היא לדלל את השכונה,
להעמיד אותה על 80 דירות, ואותן 80 הדירות לא תהיינה תפוסות במשך
כל השנה, אלא יהיו בה תושבים מחו"ל שיבואו הנה לכמה חודשים בשנה.
זאת אומרת לדלל את השכונה הזאת. זאת תהיה שכונה לתפארת ולא מיושבת.
נגד מטרה זו אני מדבר. כתבתי כמה מכתבים בענין זה. השכונה של ימין
משה היא שכונה ששוכנת סמוכה מאד לחומת העיר העתיקה. היא השכונה היותר
סמוכה מכל השכונות לחומה. יש 27 אלף תושבים ומזה יש כ-70 יהודים
במזרח העיר, אולי 100 יהודים. נניח שתוך כדי שנה יהיו 200 יהודים שם.
צודק ראש העיר בזה שצריך לדלל את הישוב בעיר העתיקה. יתכן שאפשר יהיה
להוציא 1000 משפחות תוך שנה או שנתיים. הם לא ילכו בגלל טעמים פוליטיים,
גם אם יתנו להם כסף. לפני 20 שנה, היתה פעם תכנית להכריז על העיר
העתיקה כ"קורפוס ספרט". היום למעשה היא "קורפוס ספרט". העיריה
הרסה כמה בתים שהיו סמוכים על החומה והוציאה את התושבים משם. עושים
את הפרק מסביב לעיר העתיקה ומוסיפים לחומה התורכית עוד חומה של פרק
לאוטי. הם מתרחקים יותר ויותר. אני חושב את זה למכשול שיכול להיות
לנו מכשול מדיני, שאנחנו מתרחקים מהעיר העתיקה שזה קודשי הקודשים שלנו.

אם יש שכונה אחת שקרובה לעיר העתיקה, רוצים לדלל אותה, להוסיב בה אנשים שבאים לגור בה מזמן לזמן. ע"י כך הופכים את ימין משה לשכונה בלי אנשים. על יד ימין משה ישנו הר ציון. הכנסיות השתכנו שם חזק מאד והם משתדלים לקנות כל שעל אדמה ולבנות עליו הקדש. זכות גדולה יש לד"ר כהנא שבמשך 20 שנה השתכן שם עם כמה מוסדות, ובינתיים המקומות האלה לא היו בידי הכנסיות. הר ציון שולט על העיר העתיקה ועל החומה. המקום היחידי בו אנחנו יושבים עם אנשים חיים על יד החומה זה בימין משה. למה לנו לדלל את השכונה ושוב להתרחק משם? אולי נחכה עם התכנית הזאת עוד 10 שנים, עד שיהיו לנו יהודים בעיר העתיקה? לו היינו רוב בעיר העתיקה, הייתי מסכים לזה.

בימי מלחמת השחרור היתה לימין משה תפקיד חשוב מבחינה בטחונית. אני מכין לו היו רוצים להרוס את המבנים הקיימים ובונים במקומם בתים גדולים, ומשכנים שם 500 משפחות במקום 160. לא רוצים לעשות זאת כדי שלא לקלקל את היופי של הנוף במקום. אם כך, אן, לפחות לא ללכת לקיצוניות השניה ולהוציא משם את האנשים. אני מציע שועדת השרים תראה ~~אם אפשר~~ אם אפשר אותו מבחינה בטחונית.

מבחינת האמצעים. נניח שהממשלה מסכימה לתכנית של העיריה במקום. אני שואל: איזו זכות מוסרית יש לנו להפקיע את השכונה הזאת ולהוציא את בעלי הבתים שחיים בירושלים, ואת הדיירים שלא ברצונם. כל הפקעה באה למנוע סכסוכים. אפשר לעשות זאת גם בהסכמתם, אבל אז זה יכול לעלות יותר כסף. איזו זכות מוסרית יש לנו ללכת לבעלי הבתים שנולדו בשכונה הזאת ולדרוש מהם לתת לנו את הקרקע? חלק מהם גרים עדיין שם, חלק גר שם במלחמת השחרור ואחר-כך עברו לשכונות אחרות בירושלים. מה הזכות שלנו לקחת מהם את זה ולמסור לאמה שבע או לאייזק שטרן? באו אלי ואמרו לי שהם מעונינים בשיקום. הם ביקשו לאסוף את בעלי הבתים ושיעזרו להם בשיקום השכונה. אולי הדיירים יצאו ואז הבתים הם שלהם ואולי מי שהוא מהם ירצה לחזור ולהשתכן בביתו. הם מוכנים לשיקום השכונה ביחד אתם. הם אינם מתכוונים לספסר, אלא רובם מתכוונים לחזור למקום. ישיבת "חורב" מתדפקת על דלתנו, הם רוצים לקחת שם מקום. אין לישיבה מקום, הם מוכנים להכנס לשם, זה מוסד יפה. הם שוענים שהפכו בתי כנסת למוסדות לאמנים, הפכו אותם לחולין. הפיצו שמועות שונות על שכונות אמנים וכו'. הם שוענים שזה רכוש שלהם. אם רוצים

לשקב את השכונה, אדרבה, יעשו ש זאת ביחד אתם, ויהיה גם להם מה להגיד.
יש הרבה שכונות בכל הארץ שאפשר לשנותן, ואנחנו לא הולכים בדרך זו
של הטקעה.

מ. קול: למה עשיתם זאת אצל הערבים כל כך בקלות?

ז. ורהפטיג: לא עשינו זאת כל כך בקלות. אם דיננו כדין ערבים,
הייתי מקבל עזרה ממירון בנבניסתי לא לעשות זאת.
אני יכול לתת דוגמאות של מקרים בהם יכולנו להפקיע, ובכל זאת לא
בחרנו בדרך זו. אין כל הצדקה מוסרית שהפעם ננהג כך.

בקשר למטרה, אני חושב שזו תהיה טעות מדינית, בכל
אופן עכשיו, לא צריך לעשות זאת. יתכן שאחרי שנשב בעיר העתיקה
אפשר להעלות שוב את ההצעה. אני בעד זה שהשכונה תהיה מאוכלסת
ולא בלתי מאוכלסת. אם תיתן עזרה לבעלי הבתים, הם יבנו שם בתים
יפים. כל בעל בית יהיה מוכן לבנות ולהשכיר את הדירות.

מ. קול: מה ששר הדתות מציע, זה להשאיר את השכונה הזאת
עלוכה לשנים רבות. זאת המסקנה היחידה מכל הנאום
של שר הדתות. אתה תתחיל לנהל מו"מ עם כל אחד ואחד מבעלי הבתים
שאינם גרים שם. זה יהיה נושא לספרות בלתי רגילה. המסקנה מהצעתך
היא - שהשכונה הזאת שיכולה להיות פנינה של ירושלים, מול החומה,
בסביבה של בתי הטלון הגדולים (עכשיו יבנו גם את שירותון), תישאר
שכונת עוני. המשפחות תמשיכנה לגור שם במצב קשה מאוד, ושום דבר לא
ישתנה. ואילו לפי ההצעה של ראש העיר, המשפחות הנרות שם כתנאים
קשים מאוד, מקבלנה שיכון במסגרת של מכוני משכנות עוני, ויתחילו
לחיות כבני אדם ולא כמו שהם חיים. אני גר בשכונתם ומתפלל בבית-
הכנסת שלהם, ואני מכיר את התנאים האיומים בהם הם גרים. אנחנו
רוצים לתת להם פתרון למגורים אנושיים ולאפשר לירושלים שתהיה
לה שכונה יפה שתמשוך אנשים חשובים לירושלים. אנחנו נפצה גם
את בעלי המגורים וגם את הדיירים. לא נגזול שום דבר, אבל נפצה
בצורה מתקבלת על הדעת ולא ע"י כך שנתחיל מו"מ עם כל אחד מהם.
מו"מ כזה יכול להביא לשוק שחור במחירים. איך יבנו על 120 מ"ר,
על זה יהיה מו"מ לחוד; איך זה ניתן לבצע, גם על זה ידונו.

אני מאמין שירושלים תהיה שלנו. אינני מבין את הנימוק הבטחוני שאתה הבאת. ימין משה איננה בתוך החומות, היא גם איננה שייכת למזרח ירושלים. אנחנו בונים מהצד השני. אנחנו מקיפים את העיר העתיקה מכל צד ביהודים. ע"י כך אנחנו מבטיחים את ירושלים, כי אנחנו עושים חגורה ממזרח ומדרום, שתקיף את העיר העתיקה ביהודים. בעיה בטחונית איננה עולה כאן. גם מצפון אנחנו מקיפים את העיר ביהודים. מדוע נכנס כאן נימוק בטחוני, לאחר שירושלים היא שלנו? השטח הזה נמצא במעבר מהעיר המערבית לעיר העתיקה. כולם עוברים את השכונה הזאת בדרכם לעיר העתיקה, וכולם צריכים לראות את שכונת העוני, והם שואלים מדוע אנחנו משאירים את זה כך. עכשיו מציעים לנו לשחזר את השכונה כפי שהיתה, ורק בתוך הבתים להכניס מודרניזציה. ראש העיר לא אטר שרוב האנשים יהיו מחו"ל, אלא רוב האנשים הם אזרחי ישראל. האם זה מוסיף לנו כבוד כאשר אנשים בדרכם לעיר העתיקה רואים את המצב של השכונה הזאת?

אני מציע שחברי הועדה יראו בהצעה דבר טוב. זה טוב למשפחות שגרות שם, זה טוב כדי למשוך לכאן אנשים שמעוניינים לגור פה מול החומה. איננו גוזלים שום דבר אלא אנחנו רוצים למנוע ספסרות. זה הדבר היחידי. אנחנו יודעים למה זה עלול להתפתח.

אני מציע לא לקבל את ההצעה של שר הדתות. אין בה הגיון. אני מציע לקבל את ההצעה שהעלה ראש העיר ומר בנבנישתי.

היו"ר ל. אשכול: האם ישנה אפשרות להסיר מאתנו את השענה שבמקום

160 משפחות תהיינה שם רק 80 משפחות, ע"י כך

שנבנה על חלק מהקרקע בנינים גדולים?

יש שם 6 דונם מגרשים ריקים, על זה אפשר לבנות.

ס.קולק:

יש שטחים רבים שאפשר לבנות עליהם מסביב לשטח זה.

מ. בנבנישתי:

חלק מופקע כבר, חלק שייך ליוונים. יש שטחים גדולים

שהם ריקים למעשה.

אם אתה בונה בתים גדולים, זה יקלקל את הנוף של העיר העתיקה. אם תבנה מגדל מול מלון המלך דוד, בודאי תקלקל את הנוף של מלון המלך דוד הצופה לעיר העתיקה.

פ. קולק: מלון "שרתון" יקום כאן, זה ענין של 700 אורחים ו-300 עובדים שיהיו כאן לצמיתות. באבו טור איכלסנו 45 דירות שהיו בשטח ההפקר. זה ענין של 200 איש. 170 איש נכנסו עכשיו לאותה הסביבה. איננו מוציאים רק משם אנשים אלא אנחנו גם מוסיפים יהודים טובים. יש ועדה שדנה בפניות של היהודים הרוצים לגור שם. בוועדה מיוצגות כל המפלגות והיא פועלת בראשותו של איש-שלום. מינהל מקרקעי ישראל מינה אותה. את השטח של ימין משה, איננו רוצים לקלקל, אבל מסביב מוסיפים אנשים. מתכוננים עכשיו לכנייה גדולה ב'עומריה'. אנחנו מתכוננים להקים שני בנינים גבוהים, אני מניח שזה ענין של 350 - 400 דירות. כך שהסביבה הזאת די צפופה.

א. ששון: האמת היא שהמצב ביטין משה, כפי שהוא היום, הוא עלוב מאד והוא בבחינת כתם עלינו גם בצורה וגם בתנאי התושבים הגרים שם. לדעתי אסור למדינה לתת לתושבים אלה להוסיף ולחיות כפי שהם חיים.

אם רוצים להוציא את האנשים האלה משם - ואני חושב שהכרחי לעשות זאת - צריך למצוא להם מקום טוב, רצוי שזה יהיה במזרח ירושלים. אני אומר את זה משני טעמים:

1. נאכלס את מזרח ירושלים;
 2. האנשים ישבו כאן 20 שנה והם היו במגע מתמיד עם הערבים והם מכירים את הבעיות. טוב לשכן אותם במזרח ירושלים במקום שיש ערבים, הם ידעו איך להגן על עצמם.
- הייתי רוצה שנבחר מתוכינו 2 - 3 אנשים שילכו למקום ויראו אותו.

ח.מ. שפירא: אני יכול להבין את הרעיון שרוצים לעשות שכונה יפה שם.

לדעתי, אם רוצים להעביר את האוכלוסייה, צריך לבוא אתם בדברים. כשאנחנו מפקיעים את השטח, פירוש הדבר שיש כאן משום אישור. אם ימציאו לגרים שם דירה יפה משיש להפעכשיו, בתנאים יותר טובים, הוא בודאי יסכים. למה ירצה לשבת דוקא שם? לא לכולם יש אותו טעם שיש לאמה שבע או לאיזק שטרן או לרוטשילדים. אני חושב שהם יסכימו לעבור. אינני רוצה להתרבל להפקעות. היום ההפקעה כאן ומחר שם. נבוא אתם בדברים. כמובן שלא ניתן להם לקבל 100,000 דולר אבל אם מי שהוא ירצה להסיב את מצבו במידה מסוימת, אנחנו צריכים לאפשר לו את הדבר, כי הוא גר שם בתנאים הקשים ביותר. השכונה מאד קרובה לי, ואני יודע כמה עמדו תחת מטר של יריות במשך שנים רבות. לכן צריך לבוא אתם להסכמה ולא להשתמש בהפקעות.

י.ש. שפירא: שמעתי על התכנית של ראש העיר ועל ההתנגדות של

שר הדתות הרבה זמן לפני הישיבה הזאת. לא היה לי האינפורמציה כפי שקבלתי אותה בישיבה הזאת. ביחס לעובדות אין חילוקי דעות. יש 120 דיירים ורק 8 מהם הם בעלי הבתים, 120 דיירים משלמים שכר דירה והם מוגנים. האינפורמציה הזאת היתה חשובה וחדשה בשבילי. ועוד ידיעה חשובה שמענו היום, שכל בית עומד על שטח של 120 מ"ר. זאת אומרת שהוא איננו מגרש בר-בניה אלא אם יהיה איחוד של החלקות הקטנות ברה-פרצלציה. מי שגר שם לפני מלחמת השחרור איננו גר שם היום אלא רק 8 משפחות שהיו שם מימי מלחמת השחרור ועד היום, והם היו פתוחים לאיומים מצד הערבים. האנשים גרו שם בתנאים של שכונת עוני כאשר יש עליהם איומים מצד החומה. אי אפשר להשאיר את המצב כמו שהוא. אין כל סיכוי שהדבר הזה יבוא לשיקום אלא אם תהיה יד אחת אשר מרכזת את העניין. אין ספק שצריך לבוא בדברים עם האנשים הגרים שם. לא נוציא אותם בכוח, על כך אין ויכוח. כמובן שצריך לדבר גם עם בעלי הבתים. אם אתה יכול לקנות אצל פלוני את החלקה שלו בעד 10,000 ל"י ויש לך סיכוי שאתה בהפקעה תשלם לו 8000 ל"י, אני בעד זה שתשלם לו 10,000 ל"י. אבל אם במקום 8000 ל"י אצטרך לשלם לו 50,000 ל"י כי יש לו פינה, הרי הוא לא יכול לבנות, ויוצא שזה לא נהנה וגם זה חסר. אילו המדובר היה במקום אחר, כמו בבית וגן, לא חשוב היה לי לחכות עוד 10 שנים, אבל כאן המדובר בשכונה שעל יד החומה, על יד הפרק והמלונות הגדולים, איננו יכולים לחכות עד שהדבר יסתדר ביוזמה פרטית.

הצעתי היא שתהיה ועדה מצומצמת של אנשים שבראשה

יעמוד ראש העיר שינהלו מ"מ עם האנשים האלה וידווחו לנו לאן זה הולך. אם יתכרר שאנשים לא רוצים לצאת משם, לא יצאו. אבל אין כל ספק שבסופו של דבר, אם לא תהיה ברירה, אני אהיה בעד הפקעה.

ח. גבתי: אין לי הרבה להוסיף לדברי שר המשפטים. גם אני

בדעה שצריך להפריד בין הדברים. פינוי צריך

לעשות גם אם לא עושים שם שום דבר. השאלה היא: מה יהיה אחר-כך? אם מפנים ומשאירים את זה בידי בעלי הבתים, יבואו עוד יהודים קבצנים וישכרו את זה מחדש, ואז תשאר אותה שכונה. הפיצול הזה של 120 מ"ר לכל בעל בית, איננו מאפשר לעשות שם שום דבר אלא להשאיר את המצב הקיים. אם אפשר לשקם את השכונה מבלי להפקיע, מה טוב; אם אי אפשר בלי הפקעה, אז אין ברירה. בתכנית "ל" לוקחים מיהודים את המגרשים שלהם כדי ליצור אפשרות של תכנון כולל ואומרים לו: אתה תקבל את חלקך במקום אחר. אי אפשר לעשות אחרת. אני מאד בעד התכנית של ראש העיר. אינני ~~לא~~ מיעץ להוסיף עוד שני מגרדי שחקים כדי להוסיף שם אוכלוסיה.

אינני מחשיב את הנימוקים של שר הדתות שלשכונה

הזאת יש ערך בטחוני מיוחד. היום - לא. אני מצטרף להצעת שר המשפטים להתחיל לטפל בזה.

מ. בנטוב: אינני יודע על מי מדינים. ההפקעה אינה נובעת

לדיירים. הם גרים שם בתנאים בהם גרו בואדי סליב,

צריך לשקם את השכונה ולוציא את האנשים. הם בין כך נכללים בין השכונות הראשונות שצריכים לפנות במסגרת משכנות עוני. נניח שאנחנו מפנים אותם ולא מקיעים, הבתים אינם שייכים להם. מה בעל בית יכול לעשות בשטח של 120 מ"ר? ועדת בנין ערים לא תיתן רשות לבנות בית על שטח כזה, ואז בעל הבית ישאר עם תבית כמות שהוא ולא יוכל להפיק מזה תועלת, הוא ישכיר את זה שוב בתנאי המגורים הקיימים שם. לכן מוכרחים לשקם ולשחזר את השכונה. משאירים את הקליפה מבחוץ ובפנים משנים, מחברים שני בתים וכו'. שום בעל בית לא יוכל לעשות זאת בעצמו. אם יקנו את זה מהם כל השכונה תשתנה. אף אחד מאלה המוכנים לעבור לשם, לא יהיה מוכן לעבור לשם אם מסביב ישארו הבתים הקיימים. אנחנו יכולים לשלם ליהודים אלה סכומים טובים כדי שיוכלו לקנות להם מגרשים הרבה יותר גדולים במקומות אחרים ולבנות עליהם. לא נעשה שום גזילה.

ט. קולק:

אסור סיגורו שם יותר מדי אנשים מחו"ל שיהיו כאן במשך חצי שנה. עלינו להגביל אותם לרבע או לשליש מכלל האוכלוסין שבשכונה. בכל זאת אני חושב שאם אנשים כאלה יגורו כאן, ירויחו מזה לא רק ירושלים אלא הארץ כולה, בשטחים שונים, שעכשיו אפילו לא חושבים עליהם. חלק ניכר מהדיירים הגרים שם עכשיו רשומים לקבלת דירות. עד עכשיו לא היו להם 3000 או 5000 ל"י שהיו נחוצים כדי לקבל דירות אחרות. יש לאפשר להם לעבור לדירות טובות יותר, מוטב למזרח ירושלים. לא יוציאו אף אחד שלא ירצה לצאת משם. אם קובעים שערך דירה כזאת הוא 5000 ל"י, ואם אנחנו משקיעים בפיתוח שבילים ובכל מני דברים, הרי כעבור שנה נצטרך לשלם לאיש הזה 10,000 ל"י. זה לא מוצדק שאיש כזה ירויח מזה. מי טרופה להמשיך לגור שם, יכול לעשות זאת, אבל אם הוא ירצה למכור את הדירה, יהיה עליו למכור במחירים של היום. המצב הזה מאפשר לנו להיות קצת יותר גמישים ונדיבים מאשר היינו יכולים להיות בדרך כלל כשאנחנו הורסים בתים. בכמה מקרים זה קרה ששר השיכון הרס בית, הוציא את האנשים ושילם להם ולבעל הבית נשאר מורש גדול שהיה לו ערך גדול יותר מאשר קודם. בעלי הבתים יקבלו לפי השמאי, לא פרוטה אחת פחות. אם יהיו שני שמאים הם יסתדרו, הם יקבלו את הערך הטל. אותם בעלי בתים שאומרים עכשיו שהם רוצים להשאר שם, התעוררו רק עכשיו בחודש-חודשיים האחרונים, מאז ששמעו ששם הולכים להקים מרכזים. כמה שהויכוח הזה יימשך יותר, זה יעלה יותר כספים, ולבסוף לא נוכל לעמוד בזה. אני מבקש מכם לא לדחות את זה יותר, אני מבקש מכם להחליט היום על ההפקעה. המצב הזה מונע מאתנו לעשות איזה שהוא דבר כדי לשקם את השכונה. כל מה שאנחנו דוחים, זה יעלה לנו אחר-כך פי 10.

היו"ר ל.אשכול:

נביח שעכשיו מחליטים להפקיע, ואז טיפ ניגשים לסדר שבילים וכו', אתה בטוח שלא תצטרך משטרה או לחץ אחר כדי להוציא אותם? אני אומר שצריך להזהר, אנחנו נתחיל להשקיע כספים, ומה יקרה אחר-כך אם לא ירצו לצאת?

ח.מ. שפירא:

אני מציע שתקום ועדת שתבוא בדברים עם התושבים ואחר-כך נשמע דו"ח על המצב. לפני שאנחנו דנים על הפקעה או לא-הפקעה, אני רוצה שיבואו בדברים עם בעלי הבתים ועם הדיירים

צריך לדעת כמה הם דורשים, ולדעת אם הם רוצים לנצל את המצב הזה לספקולציה.

היו"ר ל. אשכול: אני מציע להקים ועדה שתהיה מצויינת ביכולת לומר להם שאם לא תהיה הסכמה מצדם, אנחנו עומדים להפקיע, וזה לא כדי להפחיד אלא שנעשה זאת. אני סבור, שגם למען הנימוס, צריך לדבר תחילה עם האנשים ולשמוע מפהם מה הם רוצים. ירושלים זקוקה לכמה דברים דרסטיים. חשבו שתהיה עליה גדולה, זה מתעכב. יותר קל לקנות שכונות עוני כאלה ולבנות עליהן בתים גבוהים. אבל אם אתם מעריכים את השכונה הזאת כמו שאתם מעריכים, ואם זה יכול להוסיף לירושלים קצת יקירי קרתא מצד אחר ואינטלגנציה מצד שני, דברים המעלים את היוקרה של ירושלים, אנחנו אומרים שני דברים; שהועדה תאמר לאנשים שאם לא יסתדרו, תהיה הפקעה, ואז בודאי יסתדרו על המחיר. אני מבין שאם הם דורשים קצת יותר, על 100 ל"י אנחנו לא נעמוד. אבל עליהם לדעת שאם לא ישתוו, הם יקבלו לפי המחיר שיקבע השמאי. גם אז לא ייגמר העניין, אז תצטרך להוציא את האנשים. לא מגיע לאנשים האלה להתעשר, מגיע להם משהו, אבל לא להתעשר. כי אם הממשלה לא תביא יהודים כאלה מחו"ל, גם לא יהיו סכומים כאלה. אם הממשלה לא תפצה את התושבים, לא יהיה שום דבר. אין לי שום ספק שאם איזק שטרן ישב בירושלים, זה יוסיף לירושלים באיכלוס, ביוקרה ובכל מני דברים.

י. שמיר: היות והמחירים נקבעים לפי יום ההפקעה וכל מו"מ מעלה את המחירים, הייתי מציע ללכת בדרך שהציע שר המשפטים, דהיינו: להודיע על כוונה להפקיע.

י.ש. שפירא: אני מקבל עלי את הסיכון, אולי זה יעלה ב-5% או 7% יותר. אבל בכל זאת מוטב לנהל מו"מ. חוב שנאמר לאנשים: רבותי, דברו תכלית, אחרת אנחנו נפקיע.

יש החלטה לבחור בועדה. הועדה צריכה לדווח תוך שבועיים - שלושה; אם הדבר הזה לא יסתדר בדרך אחרת, תופקע השכונה. אם המו"מ יעלה קצת את המחיר, מילא, אפשר לעמוד בזה.

ז. ורהפטיג: אני מבקש להצביע. אנצ מתנגד מבחינה עקרונית לכך שאנחנו מרוקנים את העיר.

היו"ר ל. אשכול: אתה רוצה לומר לאלה שיבואו לטענן: לך אין מה לטעון, אתה קיבלת כסף; אבל אני, שר הדתות, התנגדתי כי היה לי עניין שיהיו יותר יהודים שם. אם אנחנו מחליטים, אנחנו רוצים שאתה תשפיע על היהודים האלה שזה לטובת ירושלים.

ש. קולק: מי יהיו חברי הוועדה?

י.ש. שפירא: היו"ר יהיה ש. קולק. אני מציע שיבחרו ב: יהודה טטיר, טרלו, ואיש משרד הפנים.

ש. קולק: ציון אוריאל ועמוס לביא.

ז. ורהפטיג: אני מציע את דב רוזן.

מ ח ל י ס י מ : (1) להקים ועדה אשר תבוא בדברים עם בעלי הרכוש בשכונת "ימין משה", לשט רכישת כל מבני השכונה ותדווח לוועדת השרים לענייני ירושלים תוך שלושה שבועות.

(2) הוועדה כאמור בסעיף 1, תוסמך להודיע לבעלי הרכוש כי במידה ולא תהיה נכונות מצד בעלי הרכוש להגיע להסדר מוסכם, הצטרך הממשלה להוציא צו רכישה לצרכי ציבור.

הרכב הוועדה: ראש עיריית ירושלים - יו"ר,

ד. אוריאל	-	משרד החקלאות
צ. טרלו	-	משרד המשפטים
ע. לביא	-	משרד האוצר
ד. רוזן	-	משרד הפנים
צ. תירוש	-	משרד השיכון
י. המיר	-	משרד ראש הממשלה

ג. העברת מטת המחוז של המשטרה למזרח ירושלים.

א. ששון: תוך שלושה שבועות יושלם הבנין של מטת המחוז ותושלם ההעברה. השאלה היא: האם לעשות חנוכת המקום או לא? זה הבנין הראשון באיזור ההוא.

היו"ר ל. אשכול: לא לעשות חגיגה.

י.ש. שפירא: לפתוח בצנעה.

י. טמיר: בישיבה הקודמת בתבקשתי לפנות לשר הבטחון בקשר לממשל הצבאי. פניתי אליו וקבלתי תשובה שלילית. הוא לא מוכן להעביר את הממשל מחוץ לירושלים. אני מציע לקיים דיון נוסף בהשתתפות שר הבטחון.

היו"ר ל. אשכול: יש לנו השבוע ועדת הבטחון. אין שם הרבה סעיפים. אני מבקש להביא את זה לשם.

י.ש. שפירא: אני מציע שיהודה טמיר יופיע שם ויביא את כל התכנית.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת

פ ר ו ט ו ק ו ל

מישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
שהתקיימה ביום ג', כ"ט בסיון תשכ"ח - 25.6.68
בשעה 16.00 במשרד ראש הממשלה

נ ע ז ר ו :

נ כ ח ר :

שה"ח א. אבן (בחו"ל)
שר העבודה י. אלוץ
השר מ. בגין (בחו"ל)
השר פ. ספיר (בחו"ל)
השר ז. שרף (בחו"ל).

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול
שר השיכון מ. בנטוב
שר החקלאות ח. גבתי
שר הדתות ז. ורהפטיג
שר התיירות והפיתוח מ. קול
שר הפנים ח.מ. שפירא
שר המשפטים י.ש. שפירא
שר המשטרה א. שרון
ט. קולק - ראש העיר ירושלים
מר אגמון - משרד האוצר
מ. בנבנישתי - עיריית ירושלים
ש. הילל - משרד החוץ
י. טמיר - משרד ראש הממשלה
ע. יפה - " " "
א. כידן - " " "
מ. פרגאי - משרד החוץ

מ. ניר - מזכיר הועדה

סדר היום:

- א. קידום הבניה במזרח ירושלים
- ב. שיקום שכונת ימין משה
- ג. העברת מטה המחוז של המשטרה למזרח ירושלים

אני פותח את הישיבה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

קידום הבניה במזרח ירושלים

1. תחומי צריפים.

מ. בנטוב: דובר בינינו, כדי לא לעכב את הבניה, שנקים עכשיו את הצריפים בלי ועדת בנין ערים ומכרז. אינני רוצה הערות מבקר המדינה, ולכן שאלתי אותו מה נחוץ לעשות, והוא השיב שאם תהיה החלטה פורמלית, זה יהיה מספיק. לכן צריכה להיות כאן החלטה פורמלית.

ח.מ. שפירא: משום מה יש אצלי הרגשה ששרי השיכון - ולא דוקא שר השיכון הנוכחי לבד - חושבים שהם יכולים להיות פטורים מהחוקים הקיימים ולפעול לפי רצונם. מהנסיון ידוע לנו שבמקום שמשרד השיכון התחיל לפעול לפי ראות עיניו, יש קלקול לכמה דורות. שר השיכון יודע מה היה באנגליה. אני חושב שאסור - ובפרט בירושלים - לתת להם חופש גמור. אני יודע שהבנינים שנבנים עכשיו, התעכב ענין אישור הועדות לשבועיים - שלושה שבועות בלבד. לא טוב להשתחרר ממוסד קבוע בחוק. אינני מסכים לדעה שלא צריכים לקבל אישור מאותן הועדות שאחראיות לסדר ולתכנון ולכל מה שנעשה בכל הארץ, ובמיוחד בירושלים, כאן יש לנו בדיקה יסודית. אני גם מתנגד לשחרור ממכרזים. לשם מה? אני מתאר לי שהכל מוכן מראש והם יודעים מה שצריך לבנות, אבל לא צריך למסור אלא ע"י מכרז. אני מציע שהפעם לא ניענה להצעת שר השיכון ונאמר להם ללכת בדרך הרגילה של מסירת עבודות ע"י מכרזים ואישור הועדות. אני מצדי מוכן להבטיח שהעיכוב של הועדות לא יהיה יותר מאשר שבועיים-שלושה שבועות. עלינו להתאים את עצמנו לחוק. משום כך אני מציע ששר השיכון יקח את הצעתו בחזרה וילכו בדרך הרגילה ולא נתחמק ממה שהחוק מצווה עלינו.

מ. בנטוב:

אני לא שייך לאלה הדוחקים את הקץ. דעתי היא שירושלים בידינו ואיננו מתכוונים להחזיר אותה. לכן נבנה אותה באופן מסודר. אבל לוחים עלי. אומרים שאנחנו לא מתקדמים. ביחס לבניה של 700 יחידות הכל הלך בסדר; היה אישור של ועדת בנין ערים, היו מכרזים. אמנם, לולא המכרזים היינו מרויחים חודש-חודשיים. אני לוחם על זה שהכל יהיה לפי החוק, אבל אינני יכול להיות מוכה משני הצדדים.

1. הקמת צריפים.

מ. בנטוב:

הועלה ענין הצריפים אמרו לי: מהר אתה צריך להעמיד צריפים. התחילו להעמיד צריפים. לו היינו צריכים להגיש את זה לוועדת בנין ערים, זה היה עוד מתעכב שבועיים-שלושה. אחר-כך צריך ללכת למכרז, זה גם כן ענין של חודש או 6 שבועות. אני יכול להפסיק בבניית הצריפים. לי לא איכפת. אני אינני רוצה שיגידו לי לתשפת ואחר-כך מבקר המדינה יגיד שמשרד השיכון פועל בניגוד לחוק.

היו"ר ל. אשכול: דובר על 20 צריפים. אני תובע ממשרד השיכון אם יש

בתכנית לבנות עוד בנינים, שלא יחכה לרגע האחרון

ואחר-כך יאמר שהוא צריך לקבל יד חפשית. היה די זמן לכך. אני אומר שזו שערוריה אם הפסדנו חודש או חודשיים ע"י הסכמת וכל מני אישורים. אני מניח שאפשר היה לעשות הכל לפני כן.

אני מציע שנחליט על מספר הצריפים שרוצים כסה"כ להקים, אם זה 50, 60 או 70 צריפים.

מ ח ל י ט י ט ,
למען לאפשר הקמת צריפים ללא דיחוי
נוסף, לפטור את משרד השיכון
מלהזדקק לנוהלים המקובלים כגון
מכרזים על ביצוע עבודות, אישורים
של ועדת בנין ערים וכיוצא-בזה.

2. תכנית הפיתוח בצפון מזרח ירושלים בגודל של 850 דונם.

היו"ר ל. אשכול: אני מבין שיש כבר רשיונות לכנינים. אני רוצה להבטיח מראש שיהיה לנו כבר אישור על עוד 500 בתים. מן הראוי שתהיינה עוד 500 - 1000 דירות. כמה רשיונות יש עכשיו?

מ. בנסוב: במשרד השיכון יש רשיונות על 700, חלק מזה הן וילות שאנחנו לא מתכננים אותן.

היו"ר ל. אשכול: מדוע אין 1400?

מ. בנסוב: לנו יש 700 דירות על כל השטח. אינני יודע מה יהיה עם הגבעה הצרפתית.

היו"ר ל. אשכול: מדוע אין לנו? כבר חודשים שהפקענו את הקרקע. שאלו אותי בוועדת החוץ והבטחון על כך, ואמרתי שיש 700 יחידות ועוד 400, אני מניח שיש לנו רשיונות על 1100. אם אין, למה אין? הצריפים הם דבר זמני, יהרסו אותם פעם. בישיבה הקודמת רצינו למצוא דרך שלא נבטל עוד שבועות. מה מצב הדברים?

י. טמיר: יש אישור של ועדת בנין ערים שכוללת תכנון השטח כולו, ויש רשיונות לכל בית קונקרטי. בסעיף הבניות יש אישור על 2300 יחידות ע"י ועדת בנין ערים מחוזית ומקומית.

היו"ר ל. אשכול: מסתבר שתכנית של כל 3000 הדונם כולה מעובדת ומאושרת.

י. טמיר: 850 דונם מאושרת, על השאר עובדים. 850 דונם אלה נותנים עבודה למשך שנה בבניה.

היו"ר ל. אשכול: אני מציע שעל ה-850 דונם האלה לא יהיו עכובים יותר.

מ. בנסוב: אם שר הפנים מקבל על עצמו שבמשך שבועיים זה יהיה מוכן מבחינת ועדת בנין ערים. צריך לאשר כל תכנית וכל כנין או קבוצת בנינים. במידה ואין רשיונות, אנחנו נביש ושר הפנים מקבל על עצמו שתוך שבועיים עד שלושה שבועות זה יהיה גמור?

היו"ר ל. אשכול: הממשלה הטילה עלי את האחריות על בנין ירושלים.
מצד משרד הפנים אין עיכוב, אם יש לכם כסף, אפשר
על 850 דונם לתכנן ולבנות!

י. טמיר: הכל במסגרת התקציב.

היו"ר ל. אשכול: אז נעשה הכל כדי שלא יעוכב הדבר. אני מייעץ
שהתכניות על 850 דונם יתחילו מיד לתכנן ולאשר.
אין שום עיכוב לגבי 850 דונם אלה, שיתחילו הקבלנים לבנות כאילו
ישנם האישורים. בינתיים שום דבר לא מפריע לך לבקש אישור.
במחצית החודש הבא יכולים לבנות.

מ ח ל י ט י ם להסיל על משרד השיכון לזרז את הגשת תכניות
הבנייה לאישור מבלי שהדבר יעכב ביצוע תכניות
הבנייה והפיתוח.

3. תכניות פיתוח נוספות בצפון מזרח ירושלים.

י. טמיר: יש עוד 600 דירות שנבנות ע"י חברות, שצריכות
להגיש על זה תכניות. אני לא רואה בזה עיכוב
משום שצריך להבחין בין רשיון ובין התחלת בניה. יש פרק זמן של
חודש וחצי עד שעושים יסודות, התחלת עבודה וגמר פרטים, ואפשר
לקבל את הרשיון באותה תקופה. החברות מתחילות להגיש תכניות בנין.
החברות הן: "שיכון עובדים", "רסקו", "סלע", "האחים רובינשטיין",
"משב". על הבינוי כבר יש אישור, על רשיונות הבניה עוד אין אישור.
ברגע שיש אישור של תכנית בנין ערים, זה קולך מהר. אינני חושב
שהרשיונות גורמים לאיזה שהוא עיכוב.

היו"ר ל. אשכול: מדוע לא התקדמנו?

י. טמיר: עובדה שמשרד השיכון התחיל לבנות. התכנית היתה
מאושרת גם לחברות לפני שלושה חודשים, רק עכשיו
הגיעו לסיכום עם החברות.

היו"ר ל. אשכול: זו ממש תעלומה. ירושלים בידינו. בנטוב חושב שאפשר להתממה. אני שואל: מדוע הפסדנו 2 - 3 חודשים?

מ. בנטוב: מכרז לוקח חודשיים. שבועיים האישור של ועדת בנין ערים. יש יישור קרקע. כל הדברים האלה לא הולכים מהיום למחר.

י. טמיר: בענין המכרזים צריך להתחיל. לפי התקנות צריך לעשות מכרז על כל קבוצת בנינים. בונים בנינים פחות או יותר דומים, לכן כאן אפשר לחסוך בזמן ע"י שימוש במכרזים שנעשו. בזה אפשר לקדם את הבניה, אם במקרה זה יינתן היתר להשתמש במכרז שנעשה לאחרונה.

יש 670 יחידות שבונה משרד השיכון. 600 יחידות בונות החברות ועוד 300 בונים בודדים. זה ביחד 1270. השטח מתוכנן ומאושר. על 600 יחידות צריכות החברות להגיש בקשות לרשיון בניה. אפשר להסתמך על המכרזים הקיימים. לדעתי אפשר בסוף החודש הבא להתחיל בבניה.

י.ש. שפירא: מדוע זה צריך לקחת כל כך הרבה זמן?

י. טמיר: מפני שהחברות רק עובדות על התכניות. עליהם להגיש תכניות לאישור לוועדת בנין מקומית, וזה גוזל לפחות 3 - 4 שבועות.

היו"ר ל. אשכול: אני מבקש שנבנה את ה-1000. אני לא מניח שרוצים לבנות בנינים מכוערים. אני מדבר על הבנינים שבאים בחשבון בשביל כלל ישראל. עלינו להחליט על כך היום, לאחר ששמענו שהתכניות ישנן.

מ. בנטוב: משרד השיכון איננו יכול לתת פקודות. אם "סולל בונה" מוכן לבנות מחר, טוב, אבל אם לא?

היו"ר ל. אשכול: אני מציע שנתחיל ללחוץ על החברות.

י. טמיר:

20 דירות כבר בבניה. יש לנו הסכם עם האוניברסיטה שהם ישגרו לשם סטודנטים. קבוצה שניה יתחילו לבנות בשבוע הבא. עוד 30 דירות. הדירה היא של שני חדרים והול עם מטבח ושירותים. בסוף ספטמבר תהיה גם הקבוצה השניה מוכנה. עד סוף ספטמבר יהיו לנו 35 צריפים. יתכן שיהיה יותר, אבל עכשיו אני יכול לדבר בבטחון על 70 דירות.

י.ש. שפירא:

אני מציע שהועדה הזאת תתכנס שוב כעבור שבועיים. הועדה תקבל אז דיווח מה נעשה.

היו"ר ל. אשכול:

כל מה שאפשר, אנחנו מבקשים לבנות עכשיו ולא לדחות. בעוד שבועיים נקבל דו"ח.

מ. בנטוב:

אנחנו דורשים מהקבלים שיבנו לפי תכנית שלנו שמוכנה כבר. עושים מה שאפשר לעשות.

היו"ר ל. אשכול:

אני מניח את השאלה להחלט.ה אם פה לא יוחלט, אביא את זה לישיבת הממשלה. אם אפשר לעשות מבלי להפסיד חודש-חודשיים או שלושה. אולי אפשר לעשות מכרזים על מאות דירות? יתכן שלפי המכרזים הללו הקבלן לא ירצה לבנות. יכול להיות שישתנה משהו, יתכן ששכר הפועלים ישתנה. אבל אם בכל פעם צריך להפסיד חודשיים, אני בעד זה שבמקרה זה מבקר המדינה גם כן יקם בחשבון שבירושלים חשוב לנו מאד לבנות. עוד מעט גם יהיה חורף וזה מפריע בעבודות בניה. אני מציע להקטין את הסחכת עד כמה שאפשר, ולהציל את הזמן הנותר עד החורף. אחרי שיש מכרזים על בתיים, ההפרש יכול להיות קטן. הקבלן יכול להגיד שנתייקרה העבודה, הפועלים דורשים יותר. אפשר יהיה להתליט אז אם מאשרים בתנאים החדשים. אני מציע שנחליט קודם כל על העקרון. מסתבר שתכנית של 3000 דונם כבר כולה מעובדת ומאושרת.

י. טמיר:

על 850 דונם מעובדת ומאושרת.

מ ח ל י ט י ם להטיל על משרד השיכון ועל הלשכה לאיכלוס
מזרח-ירושלים במשרד ראש הממשלה לורז את
פעולת התכנון והגשת תכניות בנייה ופיתוח
במזרח-ירושלים, בנוסף לאמור בסעיף 2.

4. החלת היקף חוזים לשיפוץ מבנים בעיר העתיקה.

י. שמיר: בעיר העתיקה עשינו מכרזים לשיקום מבנים. יש לנו
עוד תכניות. נוכל לחסוך הודש וחצי אם נשתמש
בתכניות שהיו לפני חודש או חודשיים, שהם יבנו לפי תכנית שלנו.
ע"י כך אנחנו יכולים לקבל תוספת חדרים. אנחנו רוצים להסתמך על
מכרזים שהיו, ואז אפשר מיד לבנות.

היו"ר ל. אשכול: כמה חדרים יש?

י. שמיר: 70 כבר נבנים ואנחנו רוצים להגיע ל-200 חדרים עד
ספטמבר. לצורך זה יש עוד 3 מבנים, שזה עשרים וכמה
חדרים שאנחנו מוכנים מבחינת התכניות. יש לנו מכרזים קודמים על דברים
דומים ולפיהם אנחנו רוצים למסור את העבודה לקבלנים, אם תהיה הסכמה לזה.

ח.מ. שפירא: למה אי אפשר להכריז על מכרזים? אני חושב שזה
לא יגזול זמן רב.

מ ח ל י ט י ם להסמיך את ראש הלשכה לאיכלוס מזרח-
ירושלים במשרד ראש הממשלה להורות על
הגדלת היקף חוזים לשיפוץ מיבנים
ומינוי הריסות בקיר-העתיקה.

ב. שיקום שכונת ימין משה

היו"ר ל. אשכול: מה גודלה של השכונה ומי גר שם ומה אנחנו רוצים לעשות?

מ. בנבנישתי:

שטחה של השכונה הוא 24 דונם, יש בה 128 מבנים.

גרים בה 100 משפחות. כל המשפחות - חוץ משמונה -

הגיעו לשם אחרי מלחמת השחרור. במלחמה השחרור עזבו הותיקים את

השכונה ואחר-כך היא עמדה ריקה. אחר-כך היא התאכלסה בעיקר

בעולים מתורכיה. הצפיפות גדולה מאד, גרים שם 5 - 6 נפשות בחדר.

הדירה האורגניאלית כפי שנבנתה, היתה בת חדר אחד. אחר-כך הוסיפו

על זה תוספות מכוערות. עכשיו יש שם שני חדרים ליחידה. אי אפשר

לשקם את השכונה כי אף אחד מבעלי המגרשים לא יוכל לבנות על 120 מ"ר.

התכנית היא לדלל את השכונה, להחליף את האוכלוסיה ולהעביר אותם

לשיכונים של מפוני ששכנות עוני. מ-160 יחידות, אנחנו רוצים לעשות

80 יחידות. כל הבתים הם בני קומה אחת. זו תהיה השכונה היחידה

בעיר שתישמר כשכונה מהמאה ה-19. אנחנו רוצים רק להרוס את המבנים הנוספים

שנוספו אחרי הבניה האורגניאלית. אם אתה מנקה את כל זה ואתה מחזיר

את הצורה של הבתים כמו שהיו בזמן הבניה, אפשר לחבר חדרים בצורה

אחרת, אבל לשמור על הצורה החיצונית האורגניאלית. הבית עצמו לא

ייהרס.

ט. קולק:

היינו רוצים שבירושלים תישאר השכונה הזאת כפי

שמונטיפיורי בנה אותה. זאת היתה השכונה הראשונה

מחוץ לחומות. היינו רוצים שתישמר השכונה הזאת. אנחנו רוצים

לשפץ את בית הכנסת. העברנו ארון קודש מליבורנו. שיפצנו את תחנת הרוח.

יש עשרות אנשים - גם עולים חדשים וגם יהודים אחרים - שיהיו מוכנים

לגור בשכונה הזאת. יש יהודים שמוכנים לגור כאן במשך חצי שנה או

יותר. הם מוכנים דוקא בעד בית כזה לשלם פי 3 או 4 משווי. שם

יש דירות קטנות שתעלינה פי שתיים מאשר ברחביה. יש אנשים שמחכים

לדבר כזה. מאלוף נרקיס, עד לאדריכל שמעוני ועד לאלכס דה רוטשילד

הם רוצים רק לשם ולא לשום מקום אחר.

יש שתי אפשרויות: או להוציא את התושבים, להרוס את המבנים הנוספים ולבנות שם בנינים גבוהים. זו אפשרות אחת. או האפשרות שהצעתי קודם. כפי שזה עכשיו, זה לא יכול להשאר. אם אמה שבע מוכנה בעד בית קטן כזה, שהיא יכולה לקנות בבית הכרם או במקום אחר בעד 80,000 ל"י, לשלם כאן 100,000 דולר, אם יש עוד אנשים כאלה המסוגלים לדבר, אפשר לעשות זאת, בתנאי שתבטיח להם שזו תהיה שכונת מגורים ולא יהיו בה דיסקוטים ומועדונים אחרים. בשביל רוב התושבים שם זו אפשרות לקבל 6000 ל"י ולהכנס לדירה של מפונים. ע"י זה היינו שומרים על השכונה כפי שהיתה פעם, היינו דואגים לכל מני אנשים מהארץ ומחו"ל הרוצים לבוא לשם. איננו מתכוונים להפוך את המקום כדוגמת יפו העתיקה, לשכונה עם דיסקוטים ואמנויות, אלא למגורים בלבד. האנשים האלה תובעים שזו תהיה שכונה שקטה. הם פוחדים שזה יתפך למקום יקר ושתחילו שם לספסר בקרקעות, אנשים שירצו לצאת משם, ימכרו את זה למסעדה או לדיסקוטק, מובן שדיסקוטק ע"י הרוטשילדים הוא יותר יקר. אני מבין ששר הדתות מתנגד להפוך את השכונה לשכונה של אמנים כמו ביפו העתיקה. אין לנו כל כוונה לעשות את זה, אלא אנחנו מתכוונים רק שיהודים טובים הרוצים לגור שם ולהסתכל על הר ציון ועל הסביבה הזאת, יוכלו לעשות זאת. איננו מתכוונים שיקימו שם אטלייה שלהם ולא תהיינה שם מכירות. אם לא נהפוך את זה לשכונה שקטה, איש מהאנשים הללו שמניתי לא יהיה מוכן לתפאר לשם. אנחנו מתכוונים לשפץ את הסביבה, יהיה מוזיאון קטן בתחנת הרוח, יהיו שבילים וגינות. הכל כדי להפוך את השכונה ליפה ונעימה.

היו"ר ל. אשכול: מה שאתה מציע זה נראה לי כדבר יפה. אבל כשאנחנו חרוים לכל מטר אדמה בסביבה הזאת, מדוע לא נייחד את 24 הדונם האלה למגורים עם תכולה יותר גדולה.

ט. קולק: על יד זה יש עוד שטח, שם אפשר לבנות בנינים יותר גבוהים.

ח.מ. שפירא: אני לא חושב שאנחנו עכשיו כל כך מצומצמים בשטחים.

היו"ר ל. אשכול: במזרח ירושלים יש כבר היום בערך כ-70,000 לא-יהודים, הם עוד יתרבו. אם נחלק את זה ל-5 כממוצע, נמצא שיש שם 15,000 משפחות. לא מן הנמנע שערבי מתוך ישראל ירצה לעבור לשם. אבל גם אם נניח שלא יעשה זאת, אנחנו צריכים להיות בטוחים שיש לנו שטח ליותר מ-15,000 יהודים שם, כי הערבים מתרבים יותר, הילדים גדלים. אני שואל: 3000 דונם הפקענו, זה כולל גם כ-40% אדמת האוניברסיטה, זה יספיק לאלפיים יהודים.

י. טמיר: זה יספיק ל-5000 עד 6000 יהודים.

ט. קולק: כבר התחלנו לתכנן. בנוה יעקב רוצים להפקיע אלף דונם, שם מתכננים ליישב 600 יהודים ראשונים, אינני יודע כמה יש שם מקום למגורים. מסרנו את תכנון השטח בין ארמון הנציב ומר אליאס, שם יש מקום לאלפים טובים. אלה שטחים שלעת עתה הגענו אליהם. דברו כאן פעם שצריך ליצור טבעת של ישובים יהודיים. עשו ישוב יהודי מסביב למר אליאס, זו טבעת מסביב לעיר הערבית, זה בא עד צור-בחר. אם בנוה יעקב יהיה ישוב, הרי זו טבעת פלפי רמללה. המתכננים עושים טבעת מסביב ובכל אחד מהגופים האלה יהיו 10,000 משפחות. בסופו של דבר אני חושב שיהיה מקום ל-20,000 אנשים במזרח ובדרום ביחד.

י. טמיר: 15,000 עד 16,000 משפחות.

ט. קולק: במידה שאנחנו בונים בנינים למפונים, נבנה אותם במזרח ירושלים ואז נעביר את האוכלוסיה הזאת למזרח ירושלים.

י. ש. שפירא: הבנינים בימין משה שייכים לאנשים הגרים בהם?

מ. כנבנישתי: רק 8 מהם, כל השאר הם דיירים מוגנים.

ט. קולק:

נחלת שבעה תיהרס וכל השכונות האחרות תיהרסנה.
זאת שכונה שתישאר בצורתה. השכונות האחרות תיהפכנה
לשכונות עם בנינים גבוהים.

היו"ר ל. אשכול:

אתם אומרים שהבית בעצמו ישאר כמו שהיה פעם רק בפנים
יכניסו נוחיות. מה שטח הרצפה של בית כזה?

ט. קולק:

אלה בתים בני 2 - $2\frac{1}{2}$ חדרים. לפעמים יחברו שני בתים
לדירה אחת. מתוך 160 מבנים אנחנו מגיעים רק ל-80
בתים.

השכונה הזאת תיתן תושבים מאד רצויים לא רק לעיר אלא
לארץ כולה. אם אייזק שטרן יגור בירושלים, זה מוסיף משהו.

ז. ורהפטיג: אני מתנגד לתכנית הן מבחינת המטרה והן מבחינת האמצעים.
לו הייתי מסכים למטרה, הייתי מתנגד חריף לעניין הזה גם
כן. אני מתנגד למטרה מטעמים אחרים מאשר ההתנגדות לאמצעים.

המטרה - כפי שמתאר ראש העיר - היא לדלל את השכונה,
להעמיד אותה על 80 דירות, ואותן 80 הדירות לא תהיינה תפוסות במשך
כל השנה, אלא יהיו בה תושבים מחו"ל שיבואו הנה לכמה חודשים בשנה.
זאת אומרת לדלל את השכונה הזאת. זאת תהיה שכונה לתפארת ולא מיושבת.
נגד מטרה זו אני מדבר. כתבתי כמה מכתבים בעניין זה. השכונה של ימין
משה היא שכונה ששוכנת סמוכה מאד לחומת העיר העתיקה. היא השכונה היותר
סמוכה מכל השכונות לחומה. יש 27 אלף תושבים ומזה יש כ-70 יהודים
במזרח העיר, אולי 100 יהודים. נניח שתוך כדי שנה יהיו 200 יהודים שם.
צודק ראש העיר בזה שצריך לדלל את הישוב בעיר העתיקה. יתכן שאפשר יהיה
להוציא 1000 משפחות תוך שנה או שנתיים. הם לא ילכו בגלל טעמים פוליטיים,
גם אם יתנו להם כסף. לפני 20 שנה, היתה פעם תכנית להכריז על העיר
העתיקה כ"קורפוס ספרט". היום למעשה היא "קורפוס ספרט". העיריה
הרסה כמה בתים שהיו סמוכים על החומה והוציאה את התושבים משם. עושים
את הפרק מסביב לעיר העתיקה ומוסיפים לחומה התורכית עוד חומה של פרק
לאומי. הם מתרחקים יותר ויותר. אני חושב את זה למכשול שיכול להיות
לנו מכשול מדיני, שאנחנו מתרחקים מהעיר העתיקה שזה קודשי הקודשים שלנו.

- אם יש שכונה אחת שקרובה לעיר העתיקה, רוצים לדלל אותה, להוסיב בה אנשים שבאים לגור בה מזמן לזמן. ע"י כך הרפכים את ימין משה לשכונה בלי אנשים. על יד ימין משה ישנו הר ציון. הכנסיות השתכנו שם חזק מאד והם משתדלים לקנות כל שעל אדמה ולבנות עליו הקדש. זכות גדולה יש לו"ר כהנא שבמשך 20 שנה השתכן שם עם כמה מוסדות, ובינתיים המקומות האלה לא היו בידי הכנסיות. הר ציון שולט על העיר העתיקה ועל החומה. המקום היחידי בו אנחנו יושבים עם אנשים חיים על יד החומה זה בימין משה. למה לנו לדלל את השכונה ושוב להתרחק משם? אולי נחכה עם התכנית הזאת עוד 10 שנים, עד שיהיו לנו יהודים בעיר העתיקה? לו היינו רוב בעיר העתיקה, הייתי מסכים לזה.

בימי מלחמת השחרור היתה לימין משה תפקיד חשוב מבחינה בטחונית. אני מבין לו היו רוצים להרוס את המבנים הקיימים ובונים במקומם בתים גדולים, ומשכנים שם 500 משפחות במקום 160. לא רוצים לעשות זאת כדי שלא לקלקל את היופי של הנוף במקום. אם כך, אן לפחות לא ללכת לקיצוניות השניה ולהוציא משם את האנשים. אני מציע שועדת השרים תראה ~~אם המצב נוח~~ ~~אם המצב נוח~~ אותו מבחינה בטחונית.

מבחינת האמצעים. נניח שהממשלה מסכימה לתכנית של העיריה במקום. אני שואל: איזו זכות מוסרית יש לנו להפקיע את השכונה הזאת ולהוציא את בעלי הבתים שחיים בירושלים, ואת הדיירים שלא ברצונם. כל הפקעה באה למנוע ספסרות. אפשר לעשות זאת גם בהסכמתם, אבל אז זה יכול לעלות יותר כסף. איזו זכות מוסרית יש לנו ללכת לבעלי הבתים שנולדו בשכונה הזאת ולדרוש מהם לתת לנו את הקרקע? חלק מהם גרים עדיין שם, חלק גר שם במלחמת השחרור ואחר-כך עברו לשכונות אחרות בירושלים. מה הזכות שלנו לקחת מהם את זה ולמסור לאמה שבע או לאייזק שטרן? באו אלי ואמרו לי שהם מעונינים בשיקום. הם ביקשו לאסוף את בעלי הבתים ושיעזרו להם בשיקום השכונה. אולי הדיירים יצאו ואז הבתים הם שלהם ואולי מי שהוא מהם ירצה לחזור ולהשתכן בביתו. הם מוכנים לשיקום השכונה ביחד אתם. הם אינם מתכוונים לספסר, אלא רובם מתכוונים לחזור למקום. ישיבת "תורב" מתדפקת על דלתנו, הם רוצים לקחת שם מקום. אין לישיבה מקום, הם מוכנים להכנס לשם, זה מוסד יפה. הם שוענים שהפכו בתי כנסת למוסדות לאמנים, הפכו אותם לחולין. הפיצו שמועות שונות על שכונות אמנים וכו'. הם שוענים שזה רכוש שלהם. אם רוצים

לשקם את השכונה, אדרבה, יעשו * זאת ביחד אתם, ויהיה גם להם מה להגיד.
יש הרבה שכונות בכל הארץ שאפשר לשנותן, ואנחנו לא הולכים בדרך זו
של הפקעה.

מ. קול: למה עשיתם זאת אצל הערבים כל כך בקלות?

ז. ורמפטי: לא עשינו זאת כל כך בקלות. אם דיננו כדין ערבים,
הייתי מקבל עזרה ממירון כנבנישתי לא לעשות זאת.
אני יכול לתת דוגמאות של מקרים בהם יכולנו להפקיע, ובכל זאת לא
בחרנו בדרך זו. אין כל הצדקה מוסרית שהפעם ננהג כך.

בקשר למטרה, אני חושב שזו תהיה טעות מדינית, בכל
אופן עכשיו, לא צריך לעשות זאת. יתכן שאחרי שנשב בעיר העתיקה
אפשר להעלות שוב את ההצעה. אני בעד זה שהשכונה תהיה מאוכלסת
ולא בלתי מאוכלסת. אם תיתן עזרה לבעלי הבתים, הם יבנו שם בתים
יפים. כל בעל בית יהיה מוכן לבנות ולהשכיר את הדירות.

מ. קול: מה ששר הדתות מציע, זה להשאיר את השכונה הזאת
עלובה לשנים רבות. זאת המסקנה היחידה מכל הנאום
של שר הדתות. אתה תתחיל לנהל מו"מ עם כל אחד ואחד מבעלי הבתים
שאינם גרים שם. זה יהיה נושא לספרות בלתי רגילה. המסקנה מהצעתך
היא - שהשכונה הזאת שיכולה להיות פנינה של ירושלים, מול החומה,
בסביבה של בתי המלון הגדולים (עכשיו יבנו גם את שירמון), תישאר
שכונת עוני. המשפחות תמשיכנה לצור שם במצב קשה מאד, ושום דבר לא
ישתנה. ואילו לפי ההצעה של ראש העיר, המשפחות הגרות שם בתנאים
קשים מאד, תקבלנה שיכון במסגרת של מפוני משכנות עוני, ויתחילו
לחיות כבני אדם ולא כמו שהם היים. אני גור בשכונות ומתפלל בבית-
הכנסת שלהם, ואני מכיר את התנאים האיומים בהם הם גרים. אנחנו
רוצים לתת להם פתרון למגורים אנושיים ולאפשר לירושלים שתהיה
לה שכונה יפה שתמשוך אנשים חשובים לירושלים. אנחנו נפצה גם
את בעלי המגרשים וגם את הדיירים. לא נגזול שום דבר, אבל נפצה
בצורה מתקבלת על הדעת ולא ע"י כך שנתחיל מו"מ עם כל אחד מהם.
מו"מ כזה יכול להביא לשוק שחור במחירים. איך יבנו על 120 מ"ר,
על זה יהיה מו"מ לחוד; איך זה ניתן לבצע, גם על זה ידונו.

אני מאמין שירושלים תהיה שלנו. אינני מבין את הנימוק הבטחוני שאתה הבאת. ימין משה איננה בתוך החומות, היא גם איננה שייכת למזרח ירושלים. אנחנו בונים מהצד השני. אנחנו מקיפים את העיר העתיקה מכל צד ביהודים. ע"י כך אנחנו מבטיחים את ירושלים, כי אנחנו עושים חגורה ממזרח ומדרום, שתקיף את העיר העתיקה ביהודים. בעיה בטחונית איננה עולה כאן. גם מצפון אנחנו מקיפים את העיר ביהודים. מדוע נכנס כאן נימוק בטחוני, לאחר שירושלים היא שלנו? השטח הזה נמצא במעבר מהעיר המערבית לעיר העתיקה. כולם עוברים את השכונה הזאת בדרכם לעיר העתיקה, וכולם צריכים לראות את שכונת העוני, והם שואלים מדוע אנחנו משאירים את זה כך? עכשיו מציעים לנו לשחזר את השכונה כפי שהיתה, ורק בתוך הבתים להכניס מודרניזציה. ראש העיר לא אמר שרוב האנשים יהיו מחו"ל, אלא רוב האנשים הם אזרחי ישראל. האם זה מוסיף לנו כבוד כאשר אנשים בדרכם לעיר העתיקה רואים את המצב של השכונה הזאת?

אני מציע שחברי הועדה יראו בהצעה דבר טוב. זה טוב למשפחות שגרות שם, זה טוב כדי למשוך לכאן אנשים שמעוניינים לגור פה מול החומה. איננו גוזלים שום דבר אלא אנחנו רוצים למנוע ספסרות. זה הדבר היחיד. אנחנו יודעים למה זה עלול להתפתח.

אני מציע לא לקבל את ההצעה של שר הדתות. אין בה הגיון. אני מציע לקבל את ההצעה שהעלה ראש העיר ומר בנבנישתי.

היו"ר ל. אשכול: האם ישנה אפשרות להסיר מאתנו את הטענה שבמקום 160 משפחות תהיינה שם רק 80 משפחות, ע"י כך

שנבנה על חלק מהקרקע בנינים גדולים?

ס. קולק: יש שם 6 דונם מגרשים ריקים, על זה אפשר לבנות.

מ. בנבנישתי: יש שטחים רבים שאפשר לבנות עליהם מסביב לשטח זה. חלק מופקע כבר, חלק שייך ליוונים. יש שטחים גדולים שהם ריקים למעשה.

אם אתה בונה בתים גדולים, זה יקלקל את הנוף של העיר העתיקה. אם תבנה מגדל מול מלון המלך דוד, בודאי תקלקל את הנוף של מלון המלך דוד הצופה לעיר העתיקה.

ט. קולק: מלון "שרתון" יקום כאן, זה ענין של 700 אורחים ו-300 עובדים שיהיו כאן לצמיתות. באבו טור איכלסנו 45 דירות שהיו בשטח ההפקר. זה ענין של 200 איש. 170 איש נכנסו עכשיו לאותה הסביבה. איננו מוציאים רק משם אנשים אלא אנחנו גם מוסיפים יהודים טובים. יש ועדה שדנה בפניות של היהודים הרוצים לגור שם. בוועדה מיוצגות כל המפלגות והיא פועלת בראשותו של איש-שלום. מינהל מקרקעי ישראל מינה אותה. את השטח של ימין משה, איננו רוצים לקלקל, אבל מסביב מוסיפים אנשים. מתכוננים עכשיו לבניה גדולה ב"עומריה". אנחנו מתכוננים להקים שני בנינים גבוהים, אני מניח שזה ענין של 350 - 400 דירות. כך שהסביבה הזאת די צפופה.

א. ששון: האמת היא שהמצב בימין משה, כפי שהוא היום, הוא עלוב מאד והוא בבחינת כתם עלינו גם בצורה וגם כתנאי התושבים הגרים שם. לדעתי אסור למדינה לתת לתושבים אלה להוסיף ולחיות כפי שהם חיים.

אם רוצים להוציא את האנשים האלה משם - ואני חושב שהכרחי לעשות זאת - צריך למצוא להם מקום טוב, רצוי שזה יהיה במזרח ירושלים. אני אומר את זה משני טעמים:

1. נאכלט את מזרח ירושלים;
 2. האנשים ישבו כאן 20 שנה והם היו כמנע מתמיד עם הערבים והם מכירים את הכעיות. טוב לשכן אותם במזרח ירושלים במקום שיש ערבים, הם ידעו איך להגן על עצמם.
- הייתי רוצה שנבחר מתוכינו 2 - 3 אנשים שילכו למקום ויראו אותו.

ח.מ. שפירא: אני יכול להבין את הרעיון שרוצים לעשות שכונה יפה שם.

לדעתי, אם רוצים להעביר את האוכלוסיה, צריך לבוא אתם בדברים. כשאנחנו מפקיעים את השטח, פירוש הדבר שיש כאן משום אישור. אם ימציאו לגרים שם דירה יפה משיש להם עכשיו, בתנאים יותר טובים, הוא בודאי יסכים. למה ירצה לשבת דוקא שם? לא לכולם יש אותו טעם שיש לאמה שבע או לאיזק שטרן או לרוטשילדים. אני חושב שהם יסכימו לעבור. אינני רוצה להתרגל להפקעות. היום ההפקעה כאן ומחר שם. נבוא אתם בדברים. כמובן שלא ניתן להם לקבל 100,000 דולר אבל אם מי שהוא ירצה להטיב את מצבו במידה מסוימת, אנחנו צריכים לאפשר לו את הדבר, כי הוא גר שם בתנאים הקשים ביותר. השכונה מאד קרובה לי, ואני יודע כמה עמדו תחת מסר של יריות במשך שנים רבות. לכן צריך לבוא אתם להסכמה ולא להשתמש בהפקעות.

י.ש. שפירא: שמעתי על התכנית של ראש העיר ותל ההתנגדות של

שר הדתות הרבה זמן לפני הישיבה הזאת. לא היתה

לי האינפורמציה כפי שקבלתי אותה בישיבה הזאת. ביחס לעובדות אין חילוקי דעות. יש 128 דיירים ורק 8 מהם הם בעלי הבתים, 120 דיירים משלמים שכר דירה והם מוגנים. האינפורמציה הזאת היתה חשובה וחזשה בשבילי. ועוד ידיעה חשובה שמענו היום, שכל בית עומד על שטח של 120 מ"ר. זאת אומרת שהוא איננו מגורש בר-בניה אלא אם יהיה איחוד של החלקות הקטנות ברה-פרצלציה. מי שגר שם לפני מלחמת השחרור איננו גר שם היום אלא רק 8 משפחות שהיו שם מימי מלחמת השחרור ועד היום, והם היו פתוחים לאיומים מצד הערבים. האנשים גרו שם בתנאים של שכונת עוני כאשר יש עליהם איומים מצד החומה. אי אפשר להשאיר את המצב כמו שהוא. אין כל סיכוי שהדבר הזה יבוא לשיקום אלא אם תהיה יד אחת אשר מרכזת את העניין. אין ספק שצריך לבוא בדברים עם האנשים הגרים שם. לא בוציא אותם בכוח, על כך אין ויכוח. כמובן שצריך לדבר גם עם בעלי הבתים. אם אתה יכול לקנות אצל פלוני את החלקה שלו בעד 10,000 ל"י ויש לך סיכוי שאתה בהפקעה תשלם לו 8000 ל"י, אני בעד זה שתשלם לו 10,000 ל"י. אבל אם במקום 8000 ל"י אצטרך לשלם לו 50,000 ל"י כי יש לו פינה, הרי הוא לא יכול לבנות, ויוצא שזה לא נהנה וגם זה חסר. אילו המדובר היה במקום אחר, כמו בבית וגן, לא חשוב היה לי לחכות עוד 10 שנים, אבל כאן המדובר בשכונה שעל יד החומה, על יד הפרק והמלונות הגדולים, איננו יכולים לחכות עד שהדבר יסתדר ביוזמה פרטית.

הצעתי היא שתהיה ועדה מצומצמת של אנשים שבראשה

יעמוד ראש העיר שינהלו מו"מ עם האנשים האלה וידווחו לנו לאן זה הולך. אם יתברר שאנשים לא רוצים לצאת משם, לא יצאו. אבל אין כל ספק שבסופו של דבר, אם לא תהיה ברירה, אני אהיה בעד הפקעה.

ח. גבתי: אין לי הרבה להוסיף לדברי שר המשפטים. גם אני

בדעה שצריך להפריד בין הדברים. פיננסי צריך

לעשות גם אם לא עושים שם שום דבר. השאלה היא: מה יהיה אחר-כך?

אם מפנים ומשאירים את זה בידי בעלי הבתים, יבואו עוד יהודים

קבצנים וישכרו את זה מחדש, ואז תשאר אותה שכונה. הפיצול הזה

של 120 מ"ר לכל בעל בית, איננו מאפשר לעשות שם שום דבר אלא

להשאיר את המצב הקיים. אם אפשר לשקם את השכונה מבלי להפקיע,

מה טוב; אם אי אפשר כלי הפקעה, אז אין ברירה. בתכנית "ל"

לוקחים מיהודים את המגרשים שלהם כדי ליצור אפשרות של תכנון כולל

ואומרים לו: אתה תקבל את חלקך במקום אחר. אי אפשר לעשות אחרת.

אני מאד בעד התכנית של ראש העיר. אינני ~~מ~~ מיעץ להוסיף עוד שני

מגרדי שחקים כדי להוסיף שם אוכלוסיה.

אינני מחשיב את הנימוקים של שר הדתות שלשכונה

הזאת יש ערך כסחוני מיוחד. היום - לא. אני מצטרף להצעת שר

המשפטים להתחיל לטפל בזה.

אינני יודע על מי מדינים. ההפקעה אינה נובעת

מ. בנטוב:

לדיירים. הם גרים שם בתנאים בהם גרו בואדי סליב,

צריך לשקם את השכונה ולוציא את האנשים. הם בין כך נכללים בין השכונות

הראשונות שצריכים לפנות במסגרת משכנות עוני. נניח שאנחנו מפנים

אותם ולא מפקיעים, הבתים אינם שייכים להם. מה בעל בית יכול לעשות

בשטח של 120 מ"ר? ועדת בנין ערים לא תיתן רשות לבנות בית על

שטח כזה, ואז בעל הבית ישאר עם תבית כמות שהוא ולא יוכל להפיק

מזה תועלת, הוא ישכיר את זה שוב בתנאי המגורים הקיימים שם.

לכן מוכרחים לשקם ולשחזר את השכונה. משאירים את הקליפה מבחוץ

ובפנים משנים, מחברים שני בתים וכו'. שום בעל בית לא יוכל לעשות

זאת בעצמו. אם יקנו את זה מהם כל השכונה תשתנה. אף אחד מאלה

המוכנים לעבור לשם, לא יהיה מוכן לעבור לשם אם מסביב ישארו הבתים

הקיימים. אנחנו יכולים לשלם ליהודים אלה סכומים טובים כדי

שיוכלו לקנות להם מגרשים הרבה יותר גדולים במקומות אחרים ולבנות

עליהם. לא נעשה שום גזילה.

ט. קולק:

אסור שיגורו שם יותר מדי אנשים מחו"ל שיהיו כאן במשך הצי שנה. עלינו להגביל אותם לרבע או לשליש מכלל האוכלוסין שבשכונה. בכל זאת אני חושב שאם אנשים כאלה יגורו כאן, ירויחו מזה לא רק ירושלים אלא הארץ כולה, בשטחים שונים, שעכשיו אפילו לא חושבים עליהם. חלק ניכר מהדיירים הגרים שם עכשיו רשומים לקבלת דירות. עד עכשיו לא היו להם 3000 או 5000 ל"י שהיו נחוצים כדי לקבל דירות אחרות. יש לאפשר להם לעבור לדירות טובות יותר, מוטב למזרח ירושלים. לא יוציאו אף אחד שלא ירצה לצאת משם. אם קובעים שערך דירה כזאת הוא 5000 ל"י, ואם אנחנו משקיעים בפיתוח שבילים ובכל מני דברים, הרי כעבור שנה נצטרך לשלם לאיש הזה 10,000 ל"י. זה לא מוצדק שאיש כזה ירויח מזה. מי שרוצה להמשיך לגור שם, יכול לעשות זאת, אבל אם הוא ירצה למכור את הדירה, יהיה עליו למכור במחירים של היום. המצב הזה מאפשר לנו להיות קצת יותר נמישים ונדיבים מאשר היינו יכולים להיות בדרך כלל כשאנחנו הורסים בתים. בכמה מקרים זה קרה ששר השיכון הרס בית, הוציא את האנשים ושילם להם ולבעל הבית נשאר מגורש גדול שהיה לו ערך גדול יותר מאשר קודם. בעלי הבתים יקבלו לפי השמאי, לא פרוטה אחת פחות. אם יהיו שני שמאים הם יסתדרו, הם יקבלו את הערך המלא. אותם בעלי בתים שאומרים עכשיו שהם רוצים להשאר שם, התעוררו רק עכשיו בחודש-חודשיים האחרונים, מאז ששמעו ששם הולכים להקים מרכזים. כמה שהויכוח הזה יימשך יותר, זה יעלה יותר כספים, ולבסוף לא נוכל לעמוד בזה. אני מבקש מכם לא לדחות את זה יותר, אני מבקש מכם להחליט היום על ההפקעה. המצב הזה מונע מאתנו לעשות איזה שהוא דבר כדי לשקם את השכונה. כל מה שאנחנו דוחים, זה יעלה לנו אחר-כך פי 10.

היו"ר ל.אשכול:

נניח שעכשיו מחליטים להפקיע, ואז מיד ניגשים לסדר שבילים וכו', אתה בטוח שלא תצטרך משטרה או לחץ אחר כדי להוציא אותם? אני אומר שצריך להזהר, אנחנו נתחיל להשקיע כספים, ומה יקרה אחר-כך * אם לא ירצו לצאת?

ח.מ. שפירא:

אני מציע שתקום ועדת שתבוא בדברים עם התושבים ואחר-כך נשמע דו"ח תל המצב. לפני שאנחנו דנים על הפקעה או לא-הפקעה, אני רוצה שיבואו בדברים עם בעלי הבתים ועם הדיירים

צריך לדעת כמה הם דורשים, ולדעת אם הם רוצים לנצל את המצב הזה לספקולציה.

היו"ר ל. אשכול: אני מציע להקים ועדה שתהיה מצויידת ביכולת לומר להם שאם לא תהיה הסכמה מצדם, אנחנו עומדים להפקיע, וזה לא כדי להפחיד אלא שנעשה זאת. אני סבור, שגם למען הנימוס, צריך לדבר תחילה עם האנשים ולשמוע מפייהם מה הם רוצים. ירושלים זקוקה לכמה דברים דרסטיים. חשבו שתהיה עליה גדולה, זה מתעכב. יותר קל לקנות שכונות עוני כאלה ולבנות עליהן בתים גבוהים. אבל אם אתם מעריכים את השכונה הזאת כמו שאתם מעריכים, ואם זה יכול להוסיף לירושלים קצת יקירי קרתא מצד אחד ואינטלגנציה מצד שני, דברים המעלים את היוקרה של ירושלים, אנחנו אומרים שני דברים; שהועדה תאמר לאנשים שאם לא יסתדרו, תהיה הפקעה, ואז בודאי יסתדרו על המחיר. אני מבין שאם הם דורשים קצת יותר, על 100 ל"י אנחנו לא נעמוד. אבל עליהם לדעת שאם לא ישתוו, הם יקבלו לפי המחיר שיקבע השמאי. גם אז לא ייגמר העניין, אז תצטרך להוציא את האנשים. לא מגיע לאנשים האלה להתעשר, מגיע להם משהו, אבל לא להתעשר. כי אם הממשלה לא תביא יהודים כאלה מחו"ל, גם לא יהיו סכומים כאלה. אם הממשלה לא תפצה את התושבים, לא יהיה שום דבר. אין לי שום ספק שאם איזק שטרן ישב בירושלים, זה יוסיף לירושלים באיכלוס, ביוקרה ובכל מני דברים.

י. טמיר: היות והמחירים נקבעים לפי יום ההפקעה וכל מו"מ מעלה את המחירים, הייתי מציע ללכת בדרך שהציע שר המשפטים, דהיינו: להודיע על כוונה להפקיע.

י.ש. שפירא: אני מקבל עלי את הסיכון, אולי זה יעלה ב-5% או 7% יותר. אבל בכל זאת מוטב לנהל מו"מ. טוב שנאמר לאנשים: רבותי, דברו תכלית, אחרת אנחנו נפקיע.

יש החלטה לבחור בוועדה. הועדה צריכה לדווח תוך שבועיים - שלושה; אם הדבר הזה לא יסתדר בדרך אחרת, תופקע השכונה. אם המו"מ יעלה קצת את המחיר, מילא, אפשר לעמוד בזה.

ז. ורהפטינג: אני מבקש להצביע. אנא מתנגד מבחינה עקרונית לכך שאנחנו מרוקנים את העיר.

היו"ר ל. אשכול: אתה רוצה לומר לאלה שיבואו לטעון : לך אין מה לטעון, אתה קיבלת כסף; אבל אני, שר הדתות, התנגדתי כי היה לי ענין שיהיו יותר יהודים שם. אם אנחנו מחליטים, אנחנו רוצים שאתה תשפיע על היהודים האלה שזה לטובת ירושלים.

ט. קולק: מי יהיו חברי הוועדה?

י.ש. שפירא: היו"ר יהיה ט. קולק. אני מציע שיבחרו ב: יהודה סמיר, טרלו, ואיש משרד הפנים.

ט. קולק: ציון אוריאל ועמוס לביא.

ז. ורהפטיג: אני מציע את דב רוזן.

מ ח ל י ט י ס : (1) להקים ועדה אשר תבוא בזיכרית עם בעלי הרכוש בשכונת "ימין משה", לשט רכישת כל מבני השכונה ותדווח לוועדת השרים לענייני ירושלים תוך שלושה שבועות.

(2) הוועדה כאמור בסעיף 1), תוסמך להודיע לבעלי הרכוש כי במידה ולא תהיה נכונות מצד בעלי הרכוש להגיע להסדר מוסכם, תצטרך הממשלה להוציא צו רכישה לצרכי ציבור.

הרכב הוועדה: ראש עיריית ירושלים - יו"ר,
ד. אוריאל - משרד החקלאות
צ. טרלו - משרד המשפטים
ע. לביא - משרד האוצר
ד. רוזן - משרד הפנים
צ. תירוש - משרד השיכון
י. תמיר - משרד ראש הממשלה

ג. העברת מטת המחוז של המשטרה למזרח ירושלים.

א. שטון: תוך שלושה שבועות יושלם הבנין של מטת המחוז ותושלם ההעברה. השאלה היא: האם לעשות חנוכה במקום או לא? זה הבנין הראשון באיזור ההוא.

היו"ר ל. אשכול: לא לעשות חגיגה.

י.ש. שפירא: לפתוח בצנעה.

י. טמיר: בישיבה הקודמת בתבקשתי לפנות לשר הבטחון בקשר לממשל הצבאי. פניתי אליו וקבלתי תשובה שלילית. הוא לא מוכן להעביר את הממשל מחוץ לירושלים. אני מציע לקיים דיון נוסף בהשתתפות שר הבטחון.

היו"ר ל. אשכול: יש לנו השבוע ועדת הבטחון. אין שם הרבה סעיפים. אני מבקש להביא את זה לשם.

י.ש. שפירא: אני מציע שיהודה טמיר יופיע שם ויביא את כל התכנית.

ה י ש י ב ה כ נ ע ל ת